

Рыгор Барадулін

**Збор твораў у пяці
тамах**

Том 1

Вершы

Мінск

«Мастацкая літаратура»

1996

Слова пра сябра

Мне цяжка ўявіць сабе Рыгора Барадуліна, выштукуванага ў стылі моднай прэстыжнасці ад madame А. ці ад містэра Юдашкіна, як бы таго ні вымагалі правілы добра гону новага, рыначнага, часу, які спараджае і новую эліту, у якой каму б яшчэ быць, як не паэту яркаму і самабытнаму, творча стабільнаму, палітычна акрэсленаму. Яно і праўда, Барадулін — паэт элітарны, але не ў салонным значэнні гэтага слова. Бо хадзіў і ходзіць някідка, насіў і носіць носкае, практычнае і цёплае, як сярэднестатыстычны беларус.

А піша?.. У век перапёлчыных енкаў, калі ўсе пішуць эпахальна, «лепш» за Багдановіча і Купалу, Барадулін піша горш за памянёных, якія былі першыя, а першыя — навечна першыя і палепшыць іх немагчыма...

Піша шарыкамі, пёрамі, алоўкамі — чым папала; у нататніках, на паперках, у сыштках, на аркушах — на чым папала. Але апошні чыставы варыянт — у нататнічку, чорнай «паркераўскай» ручкай з залатым пяром, даўнім даўнім дачынным дарункам, і дае ў рукі гэты дарунак толькі сваёй любенькай унучцы Дамініцы і тое толькі дзеля чиста творчых мэтаў,— Дамініка ілюструе дзедавыя вершы ў тым чыстым нататніку: у свае 5 гадоў яна ўжо намалявала партрэты дзеда Рыгора, дзеда Васіля Быкава і ката Мірона, і, несумненна, лепш, чым гэта мог бы зрабіць сам Пікаса. Што тут скажаш — яблычка ад яблыні... А толькі таго і скажу, што называю гэта шчасцем... Грэх было б назаліцца са сваім пяром і лезці ў чалавече шчасце.

Пяцітомнік — гэта ўжо салідна. І зноў жа не магу сабе ўявіць Барадуліна пяцітомнага, упакаванага, у строгай акадэмічнай вокладцы, «пад крышкай», як кажуць паліграфісты, бо тамы — гэта ўжо грунтоўна, навечна, як у дамавіне. І тым не меней вось ён, першы том, будуць і астатнія; вось ён, Барадулін, закансерваваны, забальзамаваны, намашчаны, панумараўваны, у строга адмераных порцыях выдавецкіх аркушаў дзеля авантажнасці, каб фактура глядзелася гарманічна па таўшчыні. Дзеля гэтага лепшае выбіраецца, горшае ідзе ў высеўкі... А што ў паэта лепшае, што горшае? Што ўдалося Дамініцы болей? — ці дзедаў партрэт, ці ката Мірона?

Абодва ж партрэты ў адным нататніку, абодва ўзважаны на шалях ігнастага натхнення,— і не мне вызначаць іх важнасць і маастацкую каштоўнасць. Бо ўсё тут з Евангелля ад Мамы...

Так і Барадулін для мяне — што той нататнік; прасеяная гармонія — абсурдная. Гармонія ж нататніка склалася з пропадзі кніг, кніжак, кніжачак, цвёрдых і мяккіх, строгіх і ілюстраваных, чорна-белых і шматфарбных; з часопісных і газетных публікацый; з паэтавага чытання па радыё і тэлебачанні, у тэатральных і клубных залах, на сяброўскіх вечарынах і на мітынгах Беларускага народнага фронту... Бо ўсё гэта з Евангелля ад Мамы, дзе ўсё святое...

Усё гэта жыве дзесяцігоддзі, дзень у дзень, год у год і складае гармонію, якую я называю сабе — Барадулін; і ў любым вэрхале і хаосе даўгачасся Рыгораў голас гучыць чыста, свежа, адметна, і ён ёсьць поўны дысананс у хоры «лепшых», «песняроў беларускага народа», «народных куміраў», «братоў-славян», «братоў старэйшых», «братоў большых» і ўсякай іншай шалабродзі. Бо голас гэты з Евангелля ад Мамы...

Зэтым голасам мы жывём вось ужо блізка сарака гадоў, ведаочы, што налета, ці праз дзень, ці нават сёння паэт здзівіць нас нечым нянаджана-спадзяваным, новым, але пазнавальным, барадулінскім,— гэта можа быць нейкая гарэзліва-пацешная «Індыкала-кудыкала» альбо строгі, раздумліва-філасофскі «Трыкірый». Успомніце, згадайце, колькі паэзіі ў нечаканых назвах ягоных кніг: «Рунець, красаваць, наліваща!», «Неруш», «Рум», «Свята пчалы», «Вечалле», «Маўчанне перуна», «Абрэзы без абрэзы», «Дойны конь»... А яшчэ паэзія, вадаспады гумару ў безлічы жартаў, шаржаў, пацешак, эпіграм, з'едліва-крутых і сяброўскіх прырабунек,— а не дай Бог прыгарнуцца Рыгору пад гарачую руку, пад вострае вока, дай заспець сябе на нечым смеху альбо асуды вартым і — будзь ты тройчы сябрам, а ўвекавечыцся! Шкада, што не ўпяцітомнішся (вось вам і недахоп пяцітомніка!). Колькі гэтых жартаў, смешак і калючак гуляе па белым свеце, колькі іх (ужо нібыта фальклорных, ужо нібыта ўшацкіх) запісваецца экспедыцыямі Акадэміі науку! .

Гэта і ёсьць Барадулін, аблізантна неадрыўны ад часу, зрошчаны з ім, заўсёды існы, сутны і раствораны ў ім,

асэнсаваны і неасэнсаваны, каму любасны, каму ненавісны, але ўжо ўліты ў гісторыю беларускай нацыі, таксама каму любаснай, каму ненавіснай, не аблашчанай хцівымі і падышкімі сваякамі за сам факт сваёй існасці. Не кожнаму паэту наканавана такая міладайная доля. Але і гэта, мабыць, ад Бога, які даў нам паэта, і ад беларусаў, што, як той ліхі казаў, нічога іншага, як толькі гаварыць на сваёй мове, рабіць не ўмеюць,— але затое яны ўмеюць цаніць Божы дар і шчырадушна спачуваць тым, каму ад Бога не прыпала... Што ж, такія мы, беларусы, такія і паэты нашыя...

Зважаючы на ўсе гэтыя акаличнасці, прымем Барадуліна і пяцітомнага, калі ўжо спадобіўся, добра разумеючы, што патрэбна нейкая сістэматызацыя, што патрэбен той строгі гарнітур ад madame «Мастацкая літаратура», бо вось ужо і чытачы новыя падаспелі, і паэты маладыя падраслі, многія-многія з якіх выщацканы і выніяньчаны на руках у таго ж дзядзькі Рыгора, ужо і за бараду патузваюць, ужо і сілаю мерающа — паталань ім доля пераўзысці настаўніка! — улічым і тое, што нашы ўзростава-насталыгічныя прыдыханні ім ані не абыходзяць і што маладзь мае поўнае права вылушчыць паэта з хвалёной эпохі і ўзважыць паэтаў даробак на шалях сваёй неаабектыўнасці,— дык вось без шматтомніка не абысціся. Ім, новым чытачам,— гэтыя тамы, а нам, равеснікам,— той жындыёва-кніжны кірмаш, на якім мы жылі, бузавалі і былі героямі мінульых барадулінскіх твораў...

А будучых?..

А заўтра будзе, як і сёння, як і ўчора,— будзе вечна пераменлівы калейдаскоп новых твораў,— каб жа я ведаў якіх? каб жа я ведаў, што паэту ў хвасце завіне? Адно скажу напэўна: усё новае будзе *odi et amo!* — ненавіджу і люблю. І, мабыць, гэта і ёсьць ягонае Евангелле ад Мамы: люблю — усё тое, што ў нас, беларусаў, ад Бога і ад Мамы, што ў нас святое; ненавіджу — фарысейства і юдаў грэх перад сваім народам. У Барадуліна ўсё ад гэтих полюсаў магніціца, а не ад экватара, не ад раўнадушнасці. Так у ягонай паэзіі, так у ягоным жыцці!

А ў паэзіі — колькі ж, колькі таго, што не ўмясцілася ў запланаваную гармонію пяці тамоў (вось вам другі недахоп выдання)! Як нешта другараднае, неабавязковое.

Мне асабліва горка вымаўляць у гэтым кантэксце слова — *пераклады*. Не скажу вам, што гэта такое, бо не ведаю, хоць сам імі ўсё жыццё займаюся. Але калі я люблю паэзію Федэрыка Гарсія Лоркі, не прачытаўшы ніводнага радка па-іспанску, дык любоў — ад перакладчыка, ад яго — ліцадзея Барадуліна, які аддае свой талент чужамоўнаму, але духароднаму генію другога народа,— які светлы і ўзнёслы нацыяналізм! Пералічваць усе аб'екты Рыгоравай перакладчыцкай любові — няма ніякага сэнсу, бо не ўвайшлі яны ў гэты пяцітомнік. Пашкадуем, але плаакаць не будзем, пачакаем, калі на дзень займаца пачне... У рэальным жыцці так не бывае, каб любіць з чужых слоў, па просьбе, па сватанні, а ў перакладзе — калі ласка, ад майстэрства свата залежыць любоў! Ад сватавай шчырасці! Ад сватавай абаяльнасці! Ад чысціні ягоных намераў! Ад меры чытацкага даверу свату! І — ад таго, як у свата язык падвешаны! Хто-хто, а Рыгор умее, бо ён — сват жаданы, зычлівы, рука ў яго лёгкая! Ён — перакладчык, які любіць сваё рамяство!

А найбольшая любоў у Рыгора — Дамініка, хай свецяцца вочкі яе!

А найбольшая нялюбасць — да начальстваў і да тых, якія пішуць «лепш» за Купалу і Багдановіча, за ўсіх папярэднікаў... да тых, каму толькі дзве мовы ў свеце найбагацейшыя, бо для Барадуліна толькі ж адна — беларуская! Ён любіў сваю маму Куліну і цяпер любіць светлы вобраз яе!

Ен любіць Ушаччыну, а маю Пружану — таксама любіць, і тваю... і тваю... і тваю...

А я люблю паэзію Барадуліна; а самога Рыгора за тое, што ён піша і малюе горш за Дамініку,— хай свецяцца вочкі яе!

І яшчэ за тое, што такі беларус вельмі нязручны стабільнаму ў сваёй вечнай пераменлівасці (каб не сказаць — прадажнасці) палітычнаму істэблішменту нашай старожытна-маладой краіны, які, «істэблішмент», «не павядзе свой народ за цывілізаванымі краінамі». Ну, не павядзе, і не трэба, мы і самі дарогу знайдзем, і паэзія Барадуліна ў гэтым дапаможа. Бо, станецца-такі так, што, калі сёння, у міжчассе, на момант выходу першага тома гэтага Збору твораў народнага паэта яго, паэта, не пускаюць у салоны ўрадавай эліты, што якраз робіць гонар

паэту, бо не дай Бог, каб пускалі і запрашалі, дык я ўпэўнены, што апошні том упішацца ў іншы час, калі, як пра тое пяецца ў Давідавай псалме, блізкай паэтаваму сэрцу і ягонай душы: «...ласка й ісьціна стрэнуцца, праўда і мір пацалуюцца; ісьціна ўзынікне зъ зямлі, і праўда прыхіліцца зъ неба; і Гасподзь дасыць дабро, і зямля наша дасыць плод свой; праўда пойдзе перад Ім, і на дарогу паставіць свае ступакі».

Васіль СЁМУХА

ВЕРШЫ

www.kamunikat.org

Маладзік над стэпам
1959

БАЦЬКУ

Не выйшаў ты і ў гэты раз
Мяне спаткаць, паднесці рэчы...
Ля весніц толькі зноў твой вяз
Крануў галінамі за плечы.

Ты мне не падасі руکі,
Глядзіш удалъ з-за шкла партрэта...
Ці бачыш, вырас сын які?
Скажы хоць слова для прывета.

А я... чакаў з усіх дарог
Цябе ў сорак чацвёртым... летам.
Калоны ні адной не мог
Я прапусціць з ахапкам кветак.

Хацелася пачуць: «Сынок...»
І крыкнуць радаснае: «Тата!»
Бацькоўскім быў мне кожны крок...
Усё ішлі, ішлі салдаты...

Каторы раз сыходзіў снег...
Дамоў вярталіся суседзі.
Я кожнаму насустрач бег
І чуў кароткае: «Прыедзе...»

Калі ж у крыўдзе мне сябры
Гразіліся падчас бацькамі,
Тады хацелася наўзрыд
Заплакаць шчырымі слязамі.

Не плакаў я — усім на злосць,
Бо ў хаце быў адзін — мужчына.
Не йшоў ты...
Маці маладосць
Глыбей заворвалі маршчыны.

І зараз — еду я здалёк,
Чакаю ўсё — зайду, а маці
Мне скажа: «Пазнаеш, сынок?
Вось наша ўся сямейка ў хаце...»

Паверыць цяжка мне таму,
Што больш не прыйдзеш ты дадому.
А шапку я заўжды здыму
Перад магілай невядомай...

* * *

Як захлынуўся ад радасці жаўранак,
Славячы сонца вясновага дня,
Як па куп'і на балотных выжарынах
Мякка хрумсціць пад нагою сушняк;

Як па-над ярам пад ветравым подыхам
Вольха сухая рыпіць і рыпіць,
Як адвячоркам над соннымі водамі
Кнігаўка ўсё недапросіцца піць,—

Тры гады я не чуў.

Як засінелася возера чыстае,
Бо маладая красуня вясна,
Каб падсініць хмар касынкі пушыстыя,
Сінькі ў ваду сыпанула спаўна;

Як палахлівым дзіцём устрывожаным
Хмель каля волхі абвіўся вакол,
Як у бары, бы маленькія вожыкі,
Шышкі хваёвыя ўсыпалі дол,—

Тры гады я не бачыў.

Як над бруістаю шустраю рэчкаю
Пахнуць лілеі, аер і чарот,
І першацвет далікатны парэчкавы,
І чарназём той, што вывернуў крот,—

Тры гады не ўдыхаў.

Зноўку ступаю знаёмымі сцежкамі,
Босай нагой паўтараю сляды.
Кветкі мне ўслед пазіраюць з усмешкамі,
З тымі ж, з якімі глядзелі тады...

І крапіва маладая стрыкаецца,
Быццам пяшчотны, прыемны ўспамін.
Ем я капусту трыгубую зайцеву,
Гладжу змарожаны ліст журавін.

Ясны блакіт вам, прасторы зялёныя,
Хай жа над вамі з зары да зары
Радасна жаўранкі звоняць натхнёныя,
Сонца гарыць!

ДОМА

Якая радасць у мяне,
Калі дадому завітаю!
Тут ні адзін не абміне,
Пагутарыць і распытае.

І як жыццё, і як настрой,
І чым я маю пахваліцца...
— Зайшоў бы на бліны,— парой
Мне кіне цётка-жартайуніца.

Суседка ўспомніць, як сама
Маю кальску калыхала,
Як прыгажэйшае імя
Яна мне колісъ выбірала.

А то заўважыць: паплячэй,
Прыгнуўшыся, заходжу ў хату.
І, быццам так, дадасць яшчэ,
Што нарасло дзяўчат багата...

ДОБРАЙ РАНІЦЫ!

А птушкі расстанне прарочаць.
Зара маладая займаецца...
Кажу я табе:

— Добрай ночы!

Хоць трэба казаць:

— Добрай раніцы!

І вочы ўглądaюца ў вочы,
Вясёлыя, шчыра ўсміхаюца.

І кажуць яны:

— Добрай ночы!

Хоць трэба казаць:

— Добрай раніцы!

І рукі разняцца не хочуць —
Мацней яшчэ толькі сціскаюца.

І кажуць яны:

— Добрай ночы!

Хоць трэба казаць:

— Добрай раніцы!

* * *

Світанняў я з табой не сустракаў,
Не рассякаў вяслом азёрнай хвалі.
І толькі шморгаў носам аб рукаў,
Калі цябе да дошкі выклікалі.

Здавалася, што бачыць увесь клас,
Калі ў твой бок глядзеў я ўнезнароку.
Каб аб сабе напомніць лішні раз,
Па пяць заўаг я зарабляў на ўроцку.

Што стала мне ты нейкаю другой,
Баяўся і сабе прызнацца ў гэтым.
Ды толькі ўсе чамусыці нас з табой
На кніжках плюсавалі без сакрэту.

Ну, а калі кілометры за два
Дамоў з аднавяскойцамі ішла ты,
Як крыўдна мне было, як я злаваў,
Што калая самай школы наша хата.

Гады прыйшли.
У кожнага свой шлях.
І апынуўся я не ў роднай хаце.
...З усмешкай палахлівай на губах
Я сніў цябе ў студэнцкім інтэрнаце.

І вось нарэшце на лістах шасці
Прызнаўся я табе ў сваім каханні.
З трывогай «заказное» апусціў
І атрымаў адказ —
тваё маўчанне.

Дамоў прыехаў.
Кажуць, трэці дзень
Грыміць тваё вяселле (я ж не веру).
Вянок з гароху хочуць мне надзець
Сябры, як адстаўному кавалеру.

Хай надзяюць — мне невялікі страх,
Я з гора пацягну з кілішка троху.

Дык пасядзім з табою мы ў вянках,
Твой з красак палявых, а мой —
з гароху.

...Хай снег гадоў асядзе ў валасах,
Хай будзе мне хоць пяць разоў па дваццаць —
Усмешкай палахлівай на губах
Ты школьніцай мне будзеш усміхацца...

БОР

Чаго, бор мой, не шумён?..
З народнай песні

Іду па зайцавых слядах.
У вышыні гамоняць хвоі.
І галаву мне хмеліць пах
З халодным снегавым настоем.

Заняты думаю сваёй,
Бор, уздыхаеш, засмучоны.
Чуваць, як аб галінкі хвой
Сняжынкі б'юцца з мяккім звонам.

Мне навяваеш светлы сум,
Казычаш кволаю ігліцай.
Табе і радасць я нясу,
Сцяшаю горам падзяліцца.

Дзесь рэха клікае тапор.
Прайшоўся вецер бураломам.
І дзе б ні быў я,— чую, бор,
Твой бас прыглушаны,

знаёмы...

ВОСЕНЬСКАЕ

Прыбавілася клопату ў шпакоў —
Абмеркаваць маршрут і ў шлях сабрацца.
І на прасторах скошаных лугоў
Стаяць стагі адзнакай рупнай працы.

Падперазай фарсісты дужы дуб
Зялёны пояс хмелю з кутасамі
І ў яр глядзіць, дзе, выпіўшы ваду,
Аер шавеліць вострымі вусамі.

А верабей чырыкае ўвесь час —
Ен задаволен восеньскім парадкам.
З бусліхай бусел у апошні раз
У белых майках робяць фіззарадку.

Грукоча малатарня за сялом.
З-за хмар убачыць неба немагчыма.
Жывіцай хвойнай пахне новы дом,
І комін папярхнуўся першым дымам.

Зноў восень гаспадыняю прыйшла
І з новай збажыны — у дзве асьміны —
Духмяных караваяў напякла,
А жар павыграбала на рабіны...

ЛІСТ З ДОМУ

Бурты кладуцца, як барханы.
Лапатам не даём астыць.
Ды што за шум?..
Прыйнілі лісты,
Лісты ад родных, ад кахраных.

І мне ж тут нешта быць павінна...
Матулін почырк пазнаю.
І піша пра бяду сваю,
Пра радасць і пра ўсе навіны:

«Сусед наш справіў наваселле.
Ну а ў бары па верасу
Грыбоў — хоць закладай касу,
І ўжо арэхі палыселі...»

Вуголле з печы ўранні скача,
Кот мыцца на акне пачне,—
І верыцца, што ты ка мне
Паспееш на прог гарачы».

Я сёмы раз, забыўшы стому,
Чытаю гэты ліст,
нібы
Я на Ушаччыне пабыў,
Пагутарыў з усімі дома...

І зноўку зерне з-пад лапаты
Уверх ляціць ва ўсе бакі
І падае. (А так шпакі
На луг садзяцца там, за хатай...)

У РОДНАЙ ХАЦЕ

Нарэшце я у роднай хаце,
Тут кожны шорах песьці ѿ слых.
Зноў пра жаніцьбу кажа маці
Ды пра чужых няве стак злых.

Ніжэйшай, меншай стала хата...
Будзільніка знаёмы стук...
Маленства чарамі багаты
У столі кожны цъмяны сук.

Мне гэты прыпечак знаёмы
І кожны вілачнік сухі,
Парог, што ў шлях адзін — дадому --
Заўжды злучае ўсе шляхі.

Парог пасечаны, шурпаты
(Зрабіў яго чарнейшым час):
Зімой дрывотняй і варштатам
Служыў ён удаве не раз.

Мне кожны кут тут казак поўны,
Ён даражэй для сэрца стаў.
І фікус, што я флянцам помню,
Упёрся ў столъ і лбом ліста...

ЗАЗІМ АК

А вецер вуліцы расчысціў.
Бухматы,
пухкі снег пасыпаў,
І кулачкі засохлых лісцяў
Сціскаюць маладыя ліпны.

Застылі ясені ў палоне,
Ды толькі дворнікі ў адчай.
Снег саграбці у дзве далоні
Спяшае снегаачышчальнік...

Мароз здароваецца палка —
Зіма ўжо тупае старая.
На Свіслачы праныры-галкі
Трывалясць лёду правяраюць...

ТРАДЫЩЫ

Традыцый многа павялося.
Між іншых я люблю адну,
Калі — ці то зімой, ці ўвосень —
Сусед суседа шчыра просіць
На навіну,
на свежыну.

...Увосень пахнуць каравай,
Гарой — пшанічныя бліны.
З жытнёвой шчырай бутлі з краю,
У коптур зелле наліваюць —
У кубел зычаць спарыны.

Зімой агонь палае ярка:
Памінкі правяць кабану.
Страляюць вугалі, агаркі.
Патэльню угінаюць скваркі —
З цыбуляй смажаць свежыну.

Цячэ размова ціхай рэчкай.
Смяещца радасць за столом.
Забыліся ўсе крыўды, спрэчкі.
Пра перапёлчына гняздзечка
Пяюць. Жадаюць ігнасця ў дом.

Хай багацеюць!
Хай жа ў зміры
Усе суседзі без нуды
Жывуць, не сварацца задзіры.
Адзін другога просьць шчыра
Няхай на свежыну заўжды!

* * *

Між абвалаў,
Стромых скалаў
Сцежка пакручастая.
А ў далінах,
Па галінах
Дзікі вецер шастае.

А ў гуралкі
Позірк палкі,
Вусны са спакусінкай.
Маладая.
З плеч спадаюць
Два патокі русыя.

Б'юць вясёлкі
На асколкі
Вадаспады горныя.
Зачаруюць,
Завіруюць
Вочы ноччу чорнаю.

Уцякае
Ды гукае.
Пікі гор туманяцца.
З правадніцай
Заблудзіцца
Хочацца да раніцы!..

КАЛАЎРОТЫ

— Калаўроты! Калаўроты!
Найадменнэйшай работы,—
Заклікае добры дзед.
— Не знайсці нідзе ім роўных —
Робяць з воўны шоўк чароўны...
Падыходзяць паглядзець.

— Экспанат свой гэткі рэдкі
У музей ты здаў бы, дзедка,—
Кінуў жару жартагунік.
Уздыхнулася бабулі —
Калаўрот яе расчуліў.
Анатоўп раптоўна знік.

Толькі жэўжыкі наўкола —
Крутануць ім рупіць кола.
Дзед выкрыквае радзей:
— Не знайсці нідзе ім роўных —
Робяць з воўны шоўк чароўны.
Пакупнік ніяк не йдзе...

— Налятайце! Калаўроты!
Налятаць няма ахвоты.
Разыходзіцца базар.
І стаяць, нібы сіроты,
Новенъкія калаўроты.
Позна, дзед, прывёз тавар...

НА МАЁВАЙ РАСЕ

На лугу-мурагу
На зялёненъкім
Ды пасе па расе
Хлопец коніка.

А лагчынай за дуброваю
Ішла дзяўчына чарнабровая.
Да вады ішла
Да крынічнае —
Не туды завяла
Сцежка звычная.
Заблудзілася, запазнілася.
Ногі ўсе ў расе —
Абрасілася.
У хлапца-малайца
Ды прасілася:

— Ты мяне ў туманё,
Дзеўку моладу,
Не трымай — месяц май
Яшчэ з холадам.
Ночка позная.
Маці грозная.
Маці злосная.
Сцежка росная.

— Я расу абррасу
Да расіначкі.
Я цябе, красу,
На руках панясу
Да хаціначкі.

— Мне дамоў пара...

А ўзыішла зара.
Хутка раніца —
А юнак ніяк
Не расстанеца...

* * *

Ізноў вясна гасцюе на Вушаччыне.
Цяпер блакіту маладзець з руکі.
Няўпэўнена, ўспаміліва, ўскалмачана
Ступаюць на праталіны гракі.

Загаварылі крыгі хрыплай моваю,
Разліўся ручаёў сцюдзёны спеў.
Пакуль што футру цёплую, зімовую
Таропкі заяц скінуць не паспей.

Запахла багунамі ды жывіцаю.
Хмель забрадзіў у баравых імхах.
Вось-вось гарачых коней бліскавіцаю
Пярун пагоніць на гручасты шлях.

На ганку новай хаты шпак высвітвае.
Крутым узгоркам прыпякло гарбы.
Як кураняткі, кволыя, пушыстыя,
Прадзюбнуліся коцікі вярбы...

**Рунець,
красаваць, налівацца!
1961**

ТРЭБА ДОМА БЫВАЦЬ ЧАСЦЕЙ

Трэба дома бываць часцей,
Трэба дома бываць не госцем,
Каб душою не ачарсцвець,
Каб не страціць святое штосьці.

Не забыць, як падвялы аер
На памытай падлозе пахне.
Як у студню цыбаты асвер
Запускае руку да пахі.

Не забыць сцежкі той, што цябе
На дарогу выводзіла з дому,
Што у хаце там быў рубель
У цане і па курсу старому.

Не забыць, як марозам злым
Клямка пальцы пячэ балоча
І адкуль на стале твайм
Бохан свежага хлеба пахучы.

Помніць свой на іржышчны ценъ,
Не забыць, як завуць суседа,
Не забыць, як пяе пад дзень
За вясёлым сталом бяседа.

Трэба дома бываць часцей,
Трэба дома бываць не госцем,
Каб душою ты стаў чысцей
І не страціў святое штосьці.

СТЭАРЫНАВАЯ СВЕЧКА

Яна ка мне прыйшла не з добрай казкі,
Не з ёлкі у агнях пад Новы год,
Гарачыя аладкі з ейнай ласкі
З патэльні я хапаў хутчэй у рот.

Сорак чацвёрты ўспомніцца заўсёды —
На павуцінні жоўклы ліст трымціць.
Заўзята мы лапацім агароды,
Каб леташнюю бульбіну знайсці.

І з гэтай бульбы з дзіўнай назвой «рулі»
Для нас такіх прысмакаў напячэ
Назаўтра клапатлівая матуля,
Ясі — байшся, каб было яшчэ.

Яна ка мне прыйшла не з добрай казкі.
Бо нельга так было — ні даць ні ўзяць —
Без гэтай стэарынавай падмазкі
«Прысмакі» ад патэльні адарацаць.

Яе не дакраналіся запалкай
І ад каты хавалі па начах.
Я смак таго трафейнага асмалка
Яшчэ і зараз чую на губах...

КАЛЫСКА

Зямля — калыска розуму, але
нельга вечна жысь у калысцы.
К. Э. Цыялкоўскі

Неба сінім навісла полагам.
Шчыры дзякую табе, калыска!
Не ўзрасціла ты семя кволага,
Не прыезміла мары нізка.

Полаг вышыт Шляхамі Млечнымі.
Сонца — забаўка ў аблачынках.
Незямныя нам раны залечвала
Ты — сусвету ўсяго пясчынка.

Абгароджаная Карпатамі
І спавітая ў Гімалаі,
Як далонь чалавека, шурпатая,
Чалавеку ты ўжо малая.

І калі мы шляхамі арлінымі
Паляцім да планет настярожаных,—
Ты, прапахлая кменам і глінаю,
Будзеш зоркаю наддарожнаю.

Нават космас сівы перайначым мы.
Толькі сум па Зямлі агорне:
Там жаўрук кроплю сонца гарачую
Аж да восені студзіць у горле.

Крумкачы па-над борам крумкаюць,
На лугах мурава густая,
Жарабя цягнё траўку хрумсткую,
І малога ў бакі хістае.

У туманнасцях ускалмачаных,
Дзе касмічныя завірухі,
Нам прыпомняцца руکі матчыны,
Што люлялі калыску, руکі.

Тыя добрыя рукі першымі
Ад зямлі нас паднялі ўгору:
— Глянь, сыночак, стагі завершаны...
Глянь, плывуць журавы над борам...

ЖАРОЎНЯ

Палаеш трывожнай зарою
Маленства майго партызанскага,
З пагнутай бляшанкі жароўня —
Намесніца сонца ў замаразкі.

Паддзёўкі падціснуўшы туга
Вяроўкамі — тоўстымі паскамі,
Мы з доўгаю, ў сажань, пугай
Хадзлі ўвесь дзень падпаскамі.

I, пэўна б, разбегся статак,
Саміх яшчэ пасвіць не шкодзіла б,
Ды любы нам быў занятак,
I бык нас палохаў, боўдзіла.

Ад дыму мы плакалі разам
I поўзалі ўсе на карачках,
Пакуль нам язык паказваў
Агонь з вугалька гарачага.

А перад паўдзённай парою,
Як цені ідуць упрысядку,—
Сарочыя гнёзды паролі
Ды яйкі пяклі у прысаку.

З твайго вугалька, жароўня,
Мы ў верасні,
пасталеўшыя,
Дымілі цыгаркай пароўну
З сухога лісця алешыны.

Патроны у жар паклаўшы,
На дроце цябе раскручвалі.
I над галовамі нашымі
Свістала чарга траскучая.

Як зоркі,
любой пагодай
У прысаку год нязгасныя,
Маленства майго паходня,
Твае вугалькі мне ясняща!..

ПАЛАТА МІНЁРАЎ

Руку аднагодак працягвае мне,
Пацісну я куксу ў шрамах, бы ў разорах,
І порахам
 ды марганцоўкай дыхне
З раённай бальніцы
 «палата мінёраў».

Далёка на захад адкочваўся гром.
Гулілі ў вайну мы —
 у нашых і немцаў,
Вайна ж,
 пазалёгшы за кожным кустом,
Глядзела навокала
 позіркам немым.

Мы рана сталелі ў зямлянках сырых,
Але забываліся цацкі няскора.
І рваліся «цацкі»...
І ўрач гаварыў:
— Яшчэ папаўненне
 ў палату мінёраў...

Здавалася,
 ў цішы
На восі —
 рыпела зямля
 нібы на пратэзе —
 у зморы.
Пасля перавязкі
 (ой, раны смыляць!)

Спявала «Арлёнка»
 палата мінёраў.

Вятрыска лісты нам
 на шыбіну клаў,
Рабіны
 рукамі здаровымі
 гойдаў.

І доўга не мог нас даклікацца ў клас
Той верасень

сорак чацвёrtага года...

З пустым рукавом
сын вярнуўся дамоў,
А маці, як яблыня, белая
з гора...

Хай порахам толькі
запахне ізноў,
Вы ўчуеце, хлопцы
з палаты мінёраў!

Ты помніш:
асколак абвугліла кроў,
Ты ведаеш міны
здрадлівы нораў...
Белабілетная ў дваццаць гадоў,—
Ты ў першым запасе,
палата мінёраў!

ТРУБА

Казалі маці

гала́вы не ве́шаць,—
Суседкі спачувалі як маглі.
Прыкурвалі салдаты з гала́вешак,
Што сё́ння ноччу
сценамі былі.

Было нязвыкльм слова

«кватара́нты»,
Сусед чамусыці стаў
«гаспадаром».
Я не стыкаўся ў хаце гэтым ранкам,
Я бегаў з квартай,
бразгатаў вядром.

— Расці вялікі!..

— За ваду, брат, дзякую!..
Адзін салдат з блакітнымі вачмі,
Нібыта ў таты...
Дужа добры дзядзька
Мне працягнуў трубу:
— Сынок, вазьмі!

Ты перамог - трымай, герой, трафеі,
Трубі гучней,
А Гітлеру — труба.
Я ў шчасці бег гародам утравельмі,
Ад радасці
і сон і сум прапаў.

Павышчарбіў ушчэнт я нож апошні,
Пакуль садраў глюгатага арла...
Я крокам страявым хадзіў па пожні —
На зайдзрасць сябрукам труба раўла.

Плылі ў вачах кругі —
стараўся шчыра,
Аж водгулле ішло за паплавы.
І адгукаўся жураўліны вырай,
І на двары суседскім Лыска выў.

Ды неўпрыкмет па вуліцах ушацкіх
Прайшоў мароз —
пакінуў стылы след.

І за трубу вялікую вушанку
У сівер злы прапанаваў сусед.

Вайсковая вушанка
з футры мяккай.
Здавалася,
пагладзь яе рукой —
Яна, як кот, пачне мурчэць і мяўкаць.
Мароз круціў за вуши раніцой.

Сцвярджаў я маці:
— Шапка малавата,
Я прахаджу і ў летняй,
не бяда!
Халодная вушанка, мала ваты...
Ды ўсё ж трубу
прыйшлося мне аддаць.

Сусед трубою Лыску клікаў потым,
Калі збіраўся паліваць куды.
Трубу зачуўшы,
плакаў доўта ўпотай...

...Даўно знасіў вушанку,
Ды заўжды
Трывогай успаміны сэрца сціснуць,
Калі салдацкі горн раўняе строй.

Трывожны год звінеў
майму дзяцінству
Нямецкаю
трафейнаю
трубой.

СКРЫПАЧЫ

Зноў піла пад пахаю ў чахле,
Бы ў футляры скрыпка.
Пэўна, самі
Не згадаюць, хто іх на сяле
Ахрысціў вясёла скрыпачамі.

Так і засталіся скрыпачы
У вясны ды ў лета прымакамі
І не маюць часу адпачыць:
Ходзяць, граюць вострымі смыкамі.

А смыкі ўвал'юцца ў круглякі —
Ніякой не трэба каніфолі,—
Добра ўсмоляць крохкія сукі,
У сярдзітай елкі іх даволі.

Закурыцца — жах зірнуць ажно —
Белай завірухай пілавінне.
Скрыпачы любое бервяно
Абкантуюць, перапалавіняць.

І шчырэе з рання да цямна
Дружная скрыпачая капэла.
Пахне баравінаю сасна,
П'янай асіна — лісцем прэлым.

Выразай цымбалы з той сасны —
Бор застогне, ледзь кручкамі ўдарыш.
З дубу зробіш кадзі — як званы,
Загудуць працяжна на базары.

А з бярозы выгнеш палазы —
Заплююць на стылым снезе сані.
Не дагоняць санак маразы,
Вечер, захлынуўшыся, адстане.

Будзе новы дом стаяць вякі
І звінець над зацішшу аселяц
З лёгкае скрыпачае руки
Пад смыкамі ветру і мяцеліц.

* * *

У верасня — свой, асаблівы пах:
Курыць сівец — плыве дымок гаркавы.
Зямлёю пахне бульба у капцах,
Антонаўкамі — зоры па начах
І туманы — ляжалаю атавай.

А гарбузы пралежалі бакі
І авбліся павучынай пражай.
Здавалася — за хмарай хлапчуکі
Разрэзалі гарбуз на два кускі
І ўночы Млечны Шлях
на семкі пражаць.

Радоўку адбываць гатоў заўжды.
Ступаеш золкай, колкаю расою —
Дымяцца ўсцяж зялёныя сляды.
Адбліася цялё ад чарады,
А пыса пахне ўпльым сырадоем.

У верасня ёсьць самы светлы дзень,
Заўсёды ён душу маю трывожыць,
Хоць зноў штаны кароткія надзень
І, гледзячы на свой цыбаты цень,
Пусціся басанож у падарожжа

У край, дзе раніцай салодкі сон,
Дзе ў сумцы агурок, аловак, сцёрка
(А вочы расцвілі, як сіні лён!),
Дзе пяцярнёй махае кожны клён —
Жадае зарабляць адны пяцёркі;

Дзе ў калідоры цяжка сцішыць бег,
Сядзець у класе гэткая нудота.
Ля вокан вераб'і лятуць з-пад стрэх.
І, як у кут паставілі за смех,
Ты дома ўсім паказваеш з ахвотай.

У верасня — свой, асаблівы пах:
Курыць сівец — плыве дымок гаркавы,
Зямлёю пахне бульба у капцах,
Антонаўкамі — зоры па начах
І туманы — ляжалаю атавай.

СВІНУХА

Гербарыяў ніколі не збіраў.
Да тэрмінаў лацінскіх глуха вуха.
Запомніў добра са шматлікіх траў
Адну, з пацешнай назваю —
свінуха.

У горле перасядзе ветру ком,—
Заперхае уранні восень суха.
Ляжыць узмежак кормным вепруком,
На хібе щэццю шэжыцца свінуха.

Пакуль мяцеліц белыя вужы
Не папаўлі па хібе,— ў светлы вечар
Скубі густую, пэндзлікі вяжы,
Мачы ў пабелку ды нявесці печы.

А пастушкі назябнуцца за дзень,
Свінуху паляць, чмыхаюць насамі.
Як старац невідущы,
дым брыдзе,
За корч спаткнецца, заклубіцца ў яме.

Мароз не браў ляйчыны ў дзве руکі,
Хлеў рожкае паважнасцю свіною,
Ды закурэлі ўзмежкавы бакі,
І смыленъ пахне першай свежыною.

Дамоў вячэраць прыйдуць пастушкі,
Пакрэплюя далоні бульбай паляць.
Свінухаю не толькі армячки
Прапахлі — хлеб, і соль,
і стол, і пальцы.

Пакуль з сакоўнай муравой вясна
Прыгупае сцяжынай баравою,
Свінуха пазніцелая адна
Праз снег прабе́цца першаю травою.

ХЛЕБНИЧАК

Сніў адвячоркавы час:
Нядзеляю пахла субота.
Бацька з работы прыйшоў якраз —
І хлеба так многа прынёс з сабою.

Мне скібу адрэзаў у пальцы два.
Я толькі да рота паднёс духмяны,
Ды раптам:
 — Хлебнічак, уставай...

Рана будзіў сорак шосты год...
Няўродзіца... Картачная сістэма...
Да крамы досвіткам валіць народ.
Апуджаны певень галосіць нема.

У белым халаце хадзіў хлебавоз,
Акружаны ўсеагульнай пашанай...
Як скарб,
я дадому буханку нёс,
Спацелы,
ад хлебнага пау п'яны.

Маці ўсміхалася:
— Хлебнічак мой...
Глядзі і помачы прычакала...
І з кацялочка перада мной
Самую сопку бульбіну клала.

За хлебам на золку гатоў уставаць,
Хоць спаць будзе знёўку хацецца, вядома.

Да сёння прыемна мне адчуваць,
Што быў не нахлебнікам —
хлебнічкам дома.

А БЯСЕДА ЦЯЧЭ...

Ідзі, кумок, касі мяту —
Накрый куме хату.
Ідзі, кумок, касі сена —
Накрый куме сені...
З народнай песні

Бутлям з горкім, З мядовым
Угінаць сталяніцы,
А бяседнаму слову
Ручайнага ліцца.

З поду ўзятаму хлебу
Крута ўсыпашца соллю.
І спазняща не трэба
На бяседу ніколі.

Позна прыйдзеши — ласкова
Скажуць:

— Хлопец не жававы,
Каб шырэй ты ступаў,
Дык на чарку б папаў!

Пояць хмельнай сытою,
Кормяць стравай сытою.
Адразаюць акрайчык,
Каб быў сын Мікалайчык.

З імі разам пад дзень
Запяеш ты заўзята,
Як на куміну хату
Дождж ідзе, снег падзе.

Галава забаліць
Ад вясёлага тлуму,
Будзеш разам маліць
З імі добраага кума,
Каб ішоў касіць мяту —
Накрыў куме хату...

СНАПАВОЗ

Трасянуў сваім чубам — даспельым калоссем,
Падпे разаўся вязьмом — і ў абоз.
Асмужаны, вусам асцістым калоўся
І шлях па іржышчы прамяў

снапавоз.

Засвіргатаў перацёраю воссю,
На ўэмежку ўстрывожкы дакучлівых вос.
Уехаў з налітага лёта у восень
На поўным разгоне

таўстун-снапавоз.

Працуе — і ўсё ў яго спорыща, клеіща.
Вачэй не зажмурыць ад рос і да рос.
І круціць баранку, натужвае лейцы,
Пыліць па ўсіх бальшаках

снапавоз.

Ад тупату,
грукату,
гоману --
тлумна.
І жытам прапахлі утулкі калёс.
Пустыя такі, падхартаныя гумны,
Прымайце,—

вязе ураджай

снапавоз.

Зярнятамі зор Млечны Шлях зацярушан —
І там снапавоз у дарожаньку рушыў.
Шчаслівай дарогі табе,

снапавоз!

ПОЎНАЧ ЗО ЧЭРВЕНЯ

Балянціне М.

Млосна кракае качка,
Млосна пахне мядовік.
У здзіўленні варушацца
Бровы чаротавы.
Чуеш — поўнач здалёк
Крочыць ціхай хадою,
Чуеш — спаць палящелі
Вятрыскі чародамі.

Да світання не змоўкнуць
Ручаёвыя ўсхліпты.
Драч адлічыць дванаццаць
Па часу балотнаму,—
З Магілёўшчыны,
З вёскі зацішлівай Ліпень
Выйдзе Ліпень і рыпне
Ліповымі ботамі.

Чэша хваляй прыщілай
Свіязь косы русалкам.
Тут, чакаючы Ліпеня,
Чэрвень патупвае.
Задыміць туманом,
Чыркне зорнай запалкай
І вядзе па ўладаннях
Маладога наступніка.

— Ліпы я аддаю,
Каб звінелі рапамі
Ды каб летам пагодлівым
Соты напоўніі;
Нарач — зорамі хай
Будзе поўна з краямі;
Ярыну — каб лягла
Каравайнымі поўнямі.

Здасць наступніку ключ
Ад настыльных падвалau,
Дзе хаваюцца змрокі

І росы вячэрнія.
І ў гасподу сваю
Ён падасца памалу:
Да наступнага года
Паселіща ў Чэрвені.

Чуеш...

Ліпень ступае,
Зямлёю сагрэты.
Дзень твайго нараджэння
Ён прынёс,
веснавокая.
Нам далёка з табой
Да сярэдзіны лета,
Да начэй вेраб'ных
Яшчэ гэтак далёка нам...

СТАЛАСЦІ ПАРА

Касяк гусей над борам парадзеў.
Сумуе бор пад крак сыты качыны.
У рыжай верасовай барадзе
Прабілася сівінка павуціны.

Уранні сонца выліла агонь
На хіб шчаціны хісткага аеру.
Схавалі хвалі хліпкія яго —
Ён іклы зноў зялёныя ашчэрый.
Раве сярдзіты вецер, як бугай.
Дзень добры, восень шчодрая, пазная,
Калі здалёк

і лес,
і бор,
і гай,

І быльняжынку кожную пазнаеш.

З сабою чарнавокую бяры
І можаш смела з ёй у восень кроучыць.
Табе асветляць шлях праз гушчары
Калёны клён
І ясень ясны ўночы.

Зірні ў надлужжа --- у вачах ураз
Забарабаніць ад рабой рабіны.
Нагні — цягучая гнецца вязкі вяз
І крышицца крушаная крушына.

Ды раптам сакавіта храпнє граб —
Успыхнуць росаў зыркія вясёлкі.
Дрыжыць чарот — на досвітку празяб.
А на губах гарчыць ад ёлкай ёлкі.

Ты вызначаеш памаладзі лёс,
Пазная восень —
Наталенне смагі.
Кіруеш умалоту хмарны воз,
Пара спакойнай сталасці й развагі.

ПАШТОЎКА ДА МАЦІ

Пісала: агуркам гарэць пара,
Ды ў чэрвеня з дажджамі непаладкі...
А тут дажджы штодзень на ўсіх парах
Шчырэюць так, хоць не вылазь з палаткі.

І я ў дазоры ўчора да зары
Стаяў і мок у дождж руплівы самы,
Каб ён да нас спяшаўся, ўгаварыў,
Каб твой гарод паліў, як трэба, мама;

Дождж кляўся кожнай крапляю сваёй,
Што выканае ўсё абавязкова,—
Палье гарод удосыць сёння твой.
Ты напішы мне,
Ці стрымаў ён слова?

СТАНЦЫЯ ГРАМЫ

Паравоз сапе і цяжка дыхае
На завейнай станцыі Грамы.
Ходзяць маразы хадою ціхаю
Белымі пустейцамі зімы.

Кажухі пустейцам лінзай сонечнай
Сакавік у поўдзень прапячэ,—
Па тутіх, настылых рэйках звонячы,
Паімчацца цягнікі шпарчэй.

Цягнікам махае дуб над кручаю,
Семафор міргае — шлях прамы,
Бо самой вясною ім даручана
Развазіць па ўсёй зямлі грамы.

Весні,
будзе ён — хлапчына ў майцы —
Самазвал з каменнем разгружаць.
З лоз пасля яго свісткі здымуюцца,
Цягніца травіца з-пад лаўжа.

Летні
Загрыміць пустымі жорнамі —
Вымалаўся леташні ўраджай,
І па-над сузор'ямі азёрнымі
Выгнуцца вяслкі з краю ў край.

Восеніскі,
З начамі вераб'інымі,
Забурчыць сядзіта хрыплы гром:
Хоча затушыць пажар рабінавы,
Закружыцца у віры вугром.

Тут усе работай забясьпечаны —
Будзе нават стаўкі паўтары.
Тут пасаду грознага дыспетчара
Перуну далі:
— Глядзі, стары.

Каб падчас не затрымалі залежы,

Каб паводцы графік не размыць,
Каб своечасова адгружаліся
Мірныя
вясновыя грамы.

Тут у ноч чаромхавую, белую
Ходзіць май сп'янелы, сам не свой,
І, ад салаўёў асалавелая,
Поўня круціць круглай галавой.

Тут бярозы каркаюць і крахкаюць,
Глухнуць ад птушынае гурмы.
Кожны гром —
З полацкае станцыі
лагоднейшы характарам —
Грамы!

РАНІЦА

Бадзёрая, ружовашчокая,
Пупышкай лускае тугою,
Дасвеццем з салаўямі шчоўкае
І не вітаеца з тугою.

Цяжкімі кірзавымі ботамі
Стунае па жвіры падмоўкыム,
Густую фарбу, вапну боўтае,
Спрабуе пэндзаль,
косіць вокамі.

На тонях паплаўкі пагойдвае.
На стромкіх кроквах лапіць латы.
Ў жалезных тачках злой пагодаю
Агонь разводзіць языкаты.

Кідае, зграбная і хуткая,
Смаляк з застылаю жывіцай.
Азяблая, ў далоні хукае,
Б'е рукавіцай рукавіцу.

Спіну тугімі муліць ранцамі.
І разам з песняю паходнай
У доўгі шлях выходзіць раніца,
На твары —
зморшчынкі ніводнай.

ЦЯЛУШКА

І

Звідна

відна палазня,
як шляк,

На пухкай хусціне
снежнай роўнядзі.

Рассыпаны просам
Млечны Шлях.

Пільнуйся слядоў капытоў
і ў роў не йдзі.

...Жанчына брыдзе,
цялушку вядзе.

Рагуля свеціць
белай залысінкай.

Дзе
пысу цялушки
змачышь у вадзе?

А да наступнага хутара —
не блізенька.

Ідзе сорак пяты...
Мароз пячэ,
Ад замеци ѿёмна —
ступае вобмацкам.

Жанчына цялушку
Купіла ў яшчэ
Некалектывізаванай вобласці.

Прыйшлося машыну прадаць.
Да вайны ж
Была жанчына
краўчыхай Яніхай.

Муж мёртвы.
Сын хворы.
Каго вініць?
Будзе лыжка смятаны
свая няхай!..

II

Мама!

Я помню —

у хату ты

Прынесла мароз

і ўсмешку цёплую.

А потым

намёрзлыя капыты

Па слізкаму ганку

спалохана топалі.

У сенцах стаяла цялушка.

Сцяна

Нас раздзяляла

з рапманай Лысоняю.

Мы чулі,

як дыхала цёпла яна,

Як жваку жвала,

ціхая, сонная.

Рагамі пагруквала ў сценку:

Час

Свайго абеду дакладна ведала.

Калі хто, бывала,

заходзіў да нас —

Яна галавою махала ветліва.

Сябе дазваляла часаць між рог.

Глядзела разумна

вачыма сумнымі.

І я ля вазоў сабіраў мурог —

І частаваў яе

гэтым ласункам.

Ніяк я не мог

малака дачакаць...

Праз год —

нарэшце! —

з залысінкай белаю

Каля шчаслівай Лысоні —

Дачка

На хісткіх ножках,

нязграбная,
бегала.

У холад Лысоню ўкрывалі
Рудой
Пасцілкай,
дачушку — аўчынкай мяккаю.
...Я помню,
як маці
на першы надой
Ксцілася,
плакала,
Богу дзякавала.

У сенцах зацішна.
Лысоні няма.
Не кліча сумна
дачушку мілую.
А мне сырадоем
пахне зіма
І снег рыхпіць
капытамі настылымі...

* * *

Заспаная раніца мжыстая,
На фарбы і гукі скупая.
Нібыта сцяжынаю мшыстаю,
Прыщіхлай зямлёю ступаеш.

І вёдры прыглушана бразгаюць
Каля адсырэлае студні,
Лісцёваю дыхае брагаю,
Пакутуе восень застудай.

Цыбатай нагой жураўлінаю
Імшарамі верасень крочыць.
Ад кіслых прысмак журавінавых
Заплюшчыла сонца вочы.

Цвітуць успаміны верасам.
Няяснае мроіцца-сніцца.
І моцна жадаецца-верышца,
Што ўсё да паўдня прайсніцца.

УЦЯКАЛА ЗІМА АД ВЯСНЫ

Уцякала зіма ад вясны
Па кустах вербалозаў рагатых,—
Ёй капитан абарвалі яны,
І на голлі матляеца вата.

Уцякала зіма ад вясны,
Уцякала па рэках, азёрах,
Лёд затрэскаў, закрэктаў, заныў,
Здрадзіў лёд —
і вада на прасторы.

Толькі звон крыгалому ачах —
Брод шукаюць бярозы-бяглюнкі
І тримаюць на ніцых плячах,
Як дзяцей палахлівых,
буслянкі.

А вясна даганяла зіму;
Заяц скочыў у лужу блакіту,
Бо на хвост наступіла яму,
І пралескі распрыскаў, раскідаў.

І ўцякала зіма ад вясны,
Пад нагамі ламачча затлела,
Парастрэсла па сцежках лясных
Снег апошні свой
з ландышаў белых.

Уцякала зіма ад вясны —
Уцякала...

Нагбом

1963

* * *

Здароў,
круты надзённы прыпар!
Тугую напінаю Прыпяць —
Страляю променем зары
На досвітку
па Мазыры.

Зноў
даўні мой сусед Браслаў,
Як колісь, да мяне прыслаў
Сваіх ганцоў чорнагаловых
За дапамогай крыгалому.

А смуглатвары Кішынёў
З сваіх зялёных кішанёў
Насыпаў каштаноў калочых,
Пячэ, як сонца, яры люцік...

Я знаю радасці цану,
Вучуся шчодрасці у неба.
Ледзь возьмецца на дзень — цягну
Са свежым словам цяжкі невад.

НАГБОМ

Падталі памалу глыжы,
сонца пагляд
у яры скірованы

Ралля ляжыць
нядое наі каровай.
Песня жаўранка,
 як пароль
трэцяй партызанскай вясны.
Дзень малады

Рыпіць перасохлы вочап.
Сувязны лакцём
засланяе вочы:
у поўным вядры
ільдзінкі і сонца.
Цішыня за ўсім
насцярожана сочышь

Паветра ўдыхнуўшы,
хлопец дзыме
на ільдзінкі —
б'юцца ў клёпкі са звонам,
яшчэ адзін уздых ягоны —
сонца, як перагрэтая медзь,
у сценку драўляную стукае мякка.

Нагбом
з поўнага
п'е партызан са смакам —
толькі ходзіць калых.

Тады
хlopцу ўшацкаму столькі год
было,
 колькі сёння мне.

Па вясне,
калі адгрыміць крыгаход,
аб наступленні цяпла
папярэдзіць гром,—
і сонца смех,
і аблачынак апошні снег
п'ю з неба,
як з поўнага кубка,
нагбом,
бо сувязны не дапіў...

* * *

Слаўлю чысты абрус,
толькі што пакачаны качалкай,
каляны,
калі яго маці ў нядзелю раніцай
засцілае на стол шырокі.
Нетаропка рагі распраўляе —
па парадку усе чатыры,
потым махры разблытвае,
і яны, ільняныя, мяkkія,
чапляюцца за шурпатыя пальцы.
Нарэштце пачэнснае месца
зямным і надзённым богам
займае жытнёвы бохан.
І абрус, як кляновы ліст
з пражылкамі складак,
бо качаўся ў чатыры столкі,
настольнікам робіцца...

ЦЫМ БАЛЫ

Матылёк на калені прысей,
раскрыліў крылы:
два заспаныя лугі ў расе,
дзве аблачынкі-крыгі,
дзве
палаяны заснежаныя,
дзе,
як бежанцы,
як пагарэльцы,
асіны,
ад холаду сінія,
не могуць пагрэцца,
дзе старонкі разгорнутай кнігі
стагоддзяў,
сівых, як туманы,
над якой лямантуюць кнігаўкі,
яе маланкі пішуть,
чытаюць яе
перуны.
Па звонкіх промнях,
па ліўнях тутіх
ударыў кручок —
і ўмомант,
як рэчка на досвітку ў берагі,
у сэрца грукнула
песня знаёмая...
Вятры!
Я вас заклінаю,
прашу, як братоў,
слухайце ўсе,
слухайце ўсе!
Не асьпіце расу лугоў,
якую песня
да сонца нясе...

ПАРОМ

Пагоднай сенакоснаю парой,
Нагружены бухматымі вазамі,
Зялёнай хмарай сунецца паром.
Каб не адбеглі берагі ў бакі —
Канатам мокрым моцна іх звязалі.
І злосна ўсталі стромы на дыбкі.

Але прымаюць берагі паром —
У берагоў з паромам свой пароль.

Сам Чэрвень за паромшчыка стаіць.
Плывуць вазы — няма затрымкі руху,—
Здаецца, ўброд з лугоў пайшлі стагі.
Спацеў паромшчык, замарыўся ўшчэнт.
Балюча шыю рэжа пацяруха,
Ды пад'яджает воз,

яшчэ,
яшчэ...

Як спёка,
дыхае ля вуха конь.
Ад мурагу пазелянелі цуглі.
Гарыць агнём у Чэрвеня далонь —
Кавдт сціскае сёння ад відна.
Ды воз за возам валақуцца цугам.
Рака прапахла мурагом да дна.
А сонца пазірае з неба скоса —
Ой, не абгоніць Чэрвень Сенакоса.
Гэй, Чэрвень,
ты адзін запарышся —
Бяры мяне к сабе ў таварышы...

ВЯСНОВАЯ ЗАМАЛЁЎКА НА БЕРАЗЕ ВАЎЧЭНСКАГА ВОЗЕРА

Возера стаіць, не зварухнєща,
Бо агенъчыкам надкручнай хаты
Аж да дна, нібы цвіком, прыбіта,—
Каб не ссунулася анікуды.

Бышцам купінка з сухой ігліцы,
Недаверліви спяшає вожык,
Чмыхае лыгчком сваім кірпатым,
Нюхае — ці не прайшла падёўка?...

Драч на непадмазаных калёсах
Туманы сушыць вязе на тоні.
Кнігаўка (за дзень не дакрыгчала!),
Як з хвастом упчэмленым, галосіць.

Пахнуць туманы аернай рыбай.
Точыща з зямлі адталай мята...
От і ты зайшоўся ў шчырым спеве.
Добры вечар,
салаўей знаёмы!

Дзякую за ўспамін табе, залётны!..

* * *

Касцёр,
што грэе азяблы вечар,—
Нібы касцёл
сярэднявежча,
Які
шпіляў чырвоныя языki
Узносіць у вышыню.
Яліны
хіляць галіны —
Моляцца богу агню.

* * *

Дарога такая,
што мала веры,
Гарантый болей —
трымацца аберуч.
Якая дарога,
такі і аўтобус,
Ды лепш дрэнна ехаць,
чым добра топаць.
Заняты
кожны сваім
пасажыры:
Хто дэтэктывам,
хто — булкай з сырам.
Ды ўперадзе —
раптам!—
на ўсю дарогу
Месяц заняўся
вялізным стогам.
Стог загарэўся,
падае на ўзгорку.
Вунь
пакацілася
іскрай зорка.
Змоўклі кпіны,
змоўклі жарты.
Вачэй не зводзіць
ніхто з пажару...
Шпён не злоўлены,
сыр не з'едзены,—
Глядзяць на поўню,
як на агледзінах
На маладую
радня жаніхова.
І больш ні гуку,
і больш ні слова...
Мянняюща
самыя хмурыві
месцамі —
Хочацца ўсім
быць бліжэй да Месяца.

ЗАБЭЙДА-СУМІЦКІ

Успаміны вяртаюцца з выраю
на паліну роднага краю,
дзе зноўку зацвіў
забыты сунічнік.
Усіх, хто радзімы выракся,
карае
Забэйда-Суміцкі.
За-бэ-й-да-Сумі-і-цкі!
Гэй-й — да-
лёкае рэха коціца.
Песня матчына
лашчыцца
лапкай
вярбовага коціка.
Калыханкай
Забэйда-Суміцкі калыша
смутак свой і ўсіхні.
І зноўку пагодзіцца колішні
веснавы, без ніводнай хмурынкі,
блакіт летуценняў сінютка-сіні.
Самотная песня
Забэйды-Суміцкага
сумуе па Беларусі —
яна ж не беларучка.
Яна ж прывыкла араць
і сеяць
у кожным сэрцы зярніты надзеі.
Спявае Забэйда-Суміцкі.
Раніца.
Сумненне з сумленнем раяцца.
А смешны на лузе сумнік
лічыцца сумна
свае дукаты.
Зямны паклон Вам,
Забэйда-Суміцкі.
Вярнулася песня дахаты...

САФІЙКА

Не скажуць у Палацку: — Сафійскі сабор.
Тут яго называюць ласкава:

— Сафійка...

Так партызаны
сваіх сувязных называлі.
Так гукаў я калісьці
дачку суседскую.

Храм святое Сафіі —
Сафійка...

Цягне ў неба руکі,
як дзве тападлінкі сухія,
просіць, каб не ўдарыў пярун
па заготзярноўскіх засеках.

Хлеб надзённы —
ячмень і жыта —
яна засланяе ад лютых ліўняў.
На абкутых дзвярах
вуха прабою адцягвае
замок пудовау завушніцай.

Васпаватая ад асколкаў і куль,
на свет Сафійка глядзіць
вачыма цнатлівымі.
Здалёку, з адзінаццатага стагоддзя,
вечарам сон да је прыходзіць
І аж да раніцы сніцца.

Пахам нязвыклым
вецер дыхне з Нафтаграда —
прачнецца Сафійка:
стаіць незнаёмец,
ад нафты бліскучы,
як грак на праталінцы.
Дзе яна,
доўга Сафійка не разумее,
здалёку ў раніцу гэту вяртаецца.
І толькі такі ж ружаваты,
як дзевяць стагоддзяў назад,
туман над Дзвіной разамлелай...

СМАГА

Суслік моліцца,

склаўшы лапы:

— Як я,

так заплакала б неба хоць!..

Каб,

быццам вужоў,

учарнелай ляпай

маланкі

глытала непагадзь.

Арла размарыла —

раскохлася дзюба,

сухім

падавіўся клёкатам.

Калі ж у раллю

жалудамі з дуба

удараць

дажджыны далёкія?!

Вятры

сіпяць ад удушша ледзьве:

— Спёка,

сухмень замучылі...

Няўжо гэта

ходзяць нагамі недзе

па зябкай вадзе

паплавамі зыбучымі?

Стэп падымает,

як шалю вагаў,

сонца пльве

над высакавольтнымі мачтамі.

Да кожнай кроплі

цягнецца смага,

нібы дзіця

да саскоў матчыных.

Люблю я

смагу з сухімі губамі

за тую прагу

са сквапным позіркам,

што шлангам пажарным

вясёлку згінае

і — асушае

прадоннае возера!

ЯНКУ КУПАЛУ

Мелодыя гэтых слоў
З маленства ў душу запала.
У галавах маіх светлых сноў
Стаялі

Купалле,
Купалка,
Купала.

Маці мяне купала,
Спявила
пра ноч

на Івана Купалу:

— Ішла Купалка нявесела,
Краскамі вочкі завесіла.
Стала Купалка бедаваць,
А дзе ж мне ночку начаваць...

— Ідзі, Купалка, ў канец сяла,
Начуй, Купалка, ў Васіля,
У яго піва наварона,
Яго дачушка заручона...

Ноч па зямлі ступала,
Купалкі збірала.

Рэха не спала:

— А сягоння ж Купала,
Што ні зробіш — пррапала:

Хочаш —

дзвёры ў суседа здымай,
Плот вынось на дарогу.
Мала сілы —

дарма!

Кліч каго на падмогу.
Заўтра не гавары...

Ноч паліла каstry, —
Іскра
 ў душу мне запала —
Купала...

* * *

Гналі роднай зямлёй палонных.
Смерць,
 як лехі,
 калоны палола.
Ля знаёмага шчырага бору,
Дзе ігліца падсохла,
 як порах,
Дзе карэннем спавіты сцежкі,
Крок
 салдат сінявокі прыспешшыў.
І, сабраўшы апошня сілы,
Ірвануўся
 у верас сіні.
Верас сіні
 паплыў кругамі...
Дзе сасонка на горку кульгае,
Птушкі
 цёплае лета хвалілі,
Злыя кулі
 лічылі хваіны...
За прыгоркам бацькоўская хата.
Абкульгала сасонка салдата...
Пад рукой крывянеюць суніцы.
Гэта мроіцца
 альбо сніцца?..
За балотам
 вёска на выспе.
Жыта шнур каля хаты выспей.
Набіваецца ў вушы шоргат..
Маці круціць
 цяжкія жорны...
Толькі шоргат
 цішэе,
 цішэе,
Растае ў разнабоі птушыным...
Распрастайшыся,
 лезуць з кішэні
Каласкі недаспелага жыта.

ВАРШАВА

Панна Варшава

не раз вырашала,
Якія туфелькі ёй даспадобы,
Якой дарогай ісці да свабоды.
Плыла між чаротамі

льдзінкай падталай,
Зачароўала Напалеона таліяй.

Як Елена з Парысам,
панна Варшава
Какетавала з Парыжам.
Падымала кілішак

на ножцы гранёной,
Цягнік варожы перакуліўшы,
гладзіла ствол варанёны...

Вайна адгрымела —
пані Варшава
Стаяла каля варштата.

Меней у супе
стала мяса,
Затое з-пад броў насупленых
зноў усміхалася Старэ Място...

Лютую Шапэн у Лазеньках пад хмарай навіслай.
Травою трывога пазарасла.

І хоць сірэны сышлі з арэны —
Са шчытом і мечам выйшла

на бераг Віслы
Русалка вайсковапавінная —
Сірэнка.

У паненкі выстречана
дзявочая сукня
Радком міцкевічаўскім вершаваным.

У тужурцы
будзіла планету сумную
Дачка яснавокая —

«Варшавянка».
Мне пльщь бы па Вісле ўспамінаў
чоўнам!

Як Варш нарачоны, шапчу ёй: «Сава...»
Нех мі даруе

панна Варшава.

БУСЕЛ

Vasілю Быкаву

Непаседа,
даўтацыбы бусел —
Даўняе вясны
забыты сон.
...Я злавіць яго
за хвост цягнуся,
Дражніца
і уцякае ён.
От, здаецца,
ушчамлю пад паху
(Лугавінаю
бягу
наўпрост).
Нада мною —
крылы белым дахам,
А перад мною —
чорны хвост...
Змораны, я доўга плачу потым.
Суцяшаць
старающца усе:
— Бусел ходзіць
у чырвоных ботах
І табе
такія ж
прынясе...
Горбіць плечы гора,
горбіць праца.
Усяго спайна
мне лёс паслаў...
Вось ужо і скроні серабрацца.
Ды яшчэ й цяпер
лаўлю бусла.
Ну, на гэты раз
вярнуся з птахам —
Я ж за ім прайшоў
багата вёраст!
Нада мною — крылы белым дахам.
Пасправуй
злаві
бусла за хвост...

* * *

Драч крычыць у густым тумане,
Быццам хто яго, дурня, рэжа.
Я прыслухаўся —
 праз мяне
Прарасла
 Белавежа.
Аплялі мяне карані —
Працавітыя вязні зямныя.
Ты галіну адну крані —
Пушча ўся
 ува мне заные.
Мне зязюлі не злічаць вякоў,
Дзяцел грукае —
 мне у грудзі.
А вятры, карагодам, вакол
Ходзяць-ходзяць
 і сон мой будзяць.
Быстрай ластаўкай,
 як стралой,
Ў мяне вырай далёкі стрэліць —
Сонца
 з песняй зялёной, старой
Узніму на зялёных арэлях.
У крыніцах крутых завару
Хмель вясновы з зялёной пенай.
Пад вірамі нямых завірух
Ува мне
 навальніцы спеюць.

* * *

Мохам зязюльчыным
губы засмяглыя
на сонцы ягады
Холадам ногі
Ляціць
песня
— А я ў бару
Грыбы бяру,
Каля межы —
Сыраежы!..
Ах, кладка зыбкая,
Адкуль жа вымкнўла
— Кавалішанька,
Мая вішанька,
Не кажы ты кавалю,
Што я цябе павалю.
— А хоць на мяжы
Палажы,
Толькі майму кавалю
Не кажы!
На мох паваляща
Думкі,
Як тут гукаецца,
Туга удоўя
на сцежцы вузкай
што саладзей
за вусны...
ды ўжо змяркаецца...
дамоў вяртаецца.

* * *

Гэта расказ пра коніка,
пра зялёненъкага
і тоненъкага,
Братоў яго ў лузе спаткаеш
са звонкімі капыткамі.
Расказваў мой сябар
з флоту гандлёвага.
...Чырвонае мора карабель выгаблёўваў.
Ад спёкі нават чацкі каналі.
Ноч на борт узялі мы
ў Суэцкім канале.
У труме млосна, бы ў пашчы кратэра,
выходзім на палубу — зоры кратаем.
Месяц — ілюмінатар надраены.
Неба — трум велізарны,
лямпачкі — зоры.
Настрой так сабе.
Курс правільны.
Плывём па воднай прасторы.
Канал прысмірэў, лёг зялёнай тоўшчаю.
На месяц глядзяць
арабы-швартоўшчыкі,
не зводзяць воч
з карабля,
з нас,
маракоў савецкіх;
спачатку мы іх узялі,
потым нач
у канале Суэцкім.
Пахне нагрэтая фарба, жалеза.
Ды голас танклявы цішу прарэзаў,
бестурботна-вяёлы,
прагрэзаў далі,—
здалося, што нам,
сасмяглым, падалі
з халоднай
крынічнай вадою конаўку.
Ну як не пазнаць
спевака нястомнага —
коніка?

Прыехаў, напэўна, ў араба на робе,
яўна арабскае вымаўленне.
На палубе недзе зашыўся, маленькі,
ды што ён з намі ўсімі робіць!
Нясуць яму бульбу,

капусны ліст.

«Есці бульбы не будзе — сырая», —
некта пярэчыць,
што з намі едзе,

а журналіст,
на ўсіх пазірае

ды нешта ў блакнот занатоўвае.
Мы слухаем коніка,

з грудзіўшыся натоўпам...

Мне ён, вядома,
напомніў Ушаччыну:
...эмрок па іржышчы ідзе
з асцярогай кашачаю.

Як певень на курасаднік,
сонца за лесам села,
пахне падвялае сена,
пырскаюць,

скачуць конікі,
як са скакалкамі школьнікі.

Іржышча злое.
Покуль зялёнага зловіш —
калені і рукі

зялёнымі стануць.

Ляжаш спаць,
а ў запеччыку несціхана
недалёкая конікава радня
цягне песню сваю да дня...

Конік змоўк.
Нават мора расчулена-ціхае.
Толькі гадзіннікі ў цішы цікаюць,—
здаеща —

траскочуць конікі...

Паслухайце —

тоненъка-тоненъка

* * *

Адну я знаю на ўсіх чыгунках
станцыю — «Кіпяток»,
у дно вядра там зацокае гулка
струменю гарачага капытка.

Глынеш — і ў горла
вострыя кіпцікі
адразу запусціць
сярдзіты кіпецень.

Ты яму нешта шэпчаш на вуха —
ласкава дзъмухаеш,—
слушае,

але адразу не хоча мякчэць,
драпае яшчэ,
кіпцікі ўсё ж хавае
і, урэшце, так лагаднее,
што гатоў замурчэць.

Апошні глыток —
і шлях вясёлы...

Дакладную рыфму
абкатваюць колы:

капытак-кіпяток,
капытак-кіпяток,
кіпяток,
кіпяток,
кіпяток...

КУПАЛЯНЯТЫ

Ядзвізе і Янку Раманоўскім

Бацькоўская зямлі
Вясновы паастак
Тапалалянятамі

купалалянты
Каля таполі гордай
Іх песня дзядзькі Янкі

узняліся.
кальхала.

Яны да нас данеслі
Дрымотныя вірby
Ілба

шум зялёны.
вачэй Купалы,
немаладую задумённасць...

Ідуць здалёку
Над імі

чыстыя крыніцы.
векавая заціш дрэмле.

Няхай галініцца
Пявучас

і караніцца
купалаўская дрэва!

ПУНКЦІРЫ

Па снегавой цаліне паперы
сляды крочаць.
Пахнуць сляды пер'ем
сарочым.
Папраўдзе ж,
нічым яны і не пахнуць,
проста мне так захацелася.
Сябра-канструктар
раскрыў папку
і выцягнуў ватман белы.
На ім пункціры —
гуськом, ланцужком,
валюхаюць гэтак зайцы паціху

беражком,
лужком,
лажком.

Хай воблака лічбаў
мяне праміне —
слаба
ў навуках дакладных петру:
адно толькі ў школе
я палюбіў —
геаметрю з прымяненнем
трыганаметрыі.
Пункцірам я
намячаў з ахвотай
розныя там праекцыі.
З лініямі не спяшаўся —
лічбу не складанай работай,
якая ў момант прыесца.
Праз кожны пункт
правядзеш
колькі хочаш ліній,
не мной даказана гэта.
Я толькі ў гэтым, прынамсі,
пераканаўся
на маладых дарогах
цалінных.
Я за першапутак
пункціра
і за лініі ліўняў!

ПАМЫТАЯ ПАДЛОГА

Толькі што памытая падлога
Пачынае пахнучь борам густа.
Зноў, здаецца, слухаеш падоўту,
Як звіняць галін сасновых гуслі.

Млосна ад малін у расцяробах.
Дзяцел грукне ў цішыні чмялінай.
Выщірайце ногі.
Асцярожжна!
Вы ступаецце па вершалінах!..

ЛОДКІ

Міхасю Странльцову

Прыбіўшы да берага
чарот патрушчаны,
Засынае возера,
ад сіверу сіняе.
Стамлёна дыхаюць хвалі,
як грузчыкі,—
На плячах
гарачае сонца
насілі.
Нерастуюць ільдзінкі
халоднымі плоткамі,
Азябламу поўдню
ў хмараах не ўгрэцца.
З возера пад паветку
плывуць на калёсах лодкі,
Як даўна іх сёстры далёкія
«з вараг у грэкі».
Азалелую песню
заяцягнулі вятры-музыкі.
А заплывалі ж лодкі
за далягляд не вядомы.
Зараз плысці ім
па возеры не цярпення зыбкім
Ад берага ледаставу
да берага крыгалому...

ПАСЛЯ НАВАЛЬНІЦЫ

Хоць дзень ідзе на спад,
 але
Ў вачах смяшынкі-д'яблікі.
У абрасельм падале
Ты мне падносіш яблыкі.

Тугія грудзі аблягла
Суkenка абмакрэлай.
А месяц
 зырыць з-за вугла
На ікры загарэлыйя.

Яшчэ не звіслі над табой
Клапоты хмурай навіссю,
І яблынъкаю маладой
Стайш ты з першай завяззю...

МАТЫЛЁК

Б'еща, ўеща шпаркі, лёгкі
Сінякрылы матылёк.
Максім Багдановіч

Лілею

млявы

плёс

люляе,

З-пад злежаных

аблок

здалёк

Ляціць, віхлясты і бялявы,

Пялёстак лёгкі —

матылёк.

Ён кліча у блакіт лілею,

Каб не любіла

больш

да слёз

Бліскучы ад лускі і глею,

Самлелы

абмялелы

плёс,

Дзе лашчыць цёплай ласкай хвала

Лінёў — злянельых целынукоў,

Паблісквае

няблізка

далеч,

Дзе ў іле

не злічыць малькоў.

Дзе глыб

угнеўленна шыпела,

Калі

на хвалі

лівенъ

лёг...

Засумавалы,

белы,

белы,

Ляціць удалеч

матылёк...

* * *

Таргуецца,
лаецица,
жмурыць вочы
Гандлярка бойкая — Камароўка.
Тая самая, дзе аднойчы
Разгавеўся мядзведзь скамарохам.

— Яблыкі!
Яблыкі без чарвінкі.
— Купляйце дыні!
Не дыні — глобусы.
Ля латка «Прамтавары»,
прымъяраючы чаравікі,
Скача, як буслянятка, хлопчык.

Помач матчына — шчыры ягаднік —
Штодзень спяшаўся на рынак рана,
А Камароўка цяпер абыякава
Глядзіць на ягоную радасць.

Забылася ветка малінніку злая,
Здаецца, зусім крапіва не стракалася...
А Камароўка таргуецца,
лаецица,
Па самыя вочы — касынка стракатая.

А ўсё ж чаравікі прымераць хочацца,
Ды не дацягнешца да прылаўка.
Зірнуў на сярдзітыя цыпкі хлопчыка —
І мне закалоліся шышкі і лапкі...

ПАРК

Бор малады жывіцай пах,
Вёў дзён падлік ад ночы,
Пакуль высокі тытул —
 «Парк»
Не атрымаў аднойчы.

Стары праезджаны бальшак
Зваць пачалі праспектам.
З крываі сасны глухі глушак
Глядзеў на ўсё, як скептык...

Яшчэ нядаўна тут грыбы
Раслі сабе без плана.
Ад жураўлінае трубы
Будзіліся паляны.

Бор у тумане зябка груз
Па самыя халявы.
І тут грузнёў крамяны грузд,
Рос баравік смугліавы.

Не ўбачыш зараз пнёў гарбы.
Алейкі — дзе ні глянеш.
І рэпрадуктараў грыбы,
І ягады гірляндаў

Трымаюць сосны на плечах —
Ім план даведзен строгі.
Дажджы ў нейлонавых плашчах
Ідуць узбоч дарогі.

На лавачках сумуе парк
Ад санаторнай седні,
Глытаючы
 забыты пах
Смалы
 з бароў суседніх.

ПРЫБАЛТЫКА

Маіх лету ценняў прабабка —
Прыбалтъка.

Вясны маёй
першая ластаўка,
Чакаю —
ты зноўку вернешся
І, як касынкаю аднакласніца,
Махнеш мне ветразем
светлым вераснем.

Я шчырае слова табе выношваў,

Як першынца маці юная.

Слова пад сэрца тоўхала ножкаю,

Разам са мною трывніла дзюнамі.

А за маймі заспанымі вокнамі
Горблі гурбы гарбы свае вострыя.
Бура ў бары галасіла ды войкала,
Нібы на салённым эстонскім востраве.

Памлець там на бераг нагрэты палезе,
Прабой разагнуўшы,
прыбой ускалмачаны.

За сінім застоллем
Краіна паэзія
Шліфуе бурштын слова мовы матчынай.
І вершы гарластымі чайкамі вылецяць,
Іх крылы прапахлі глыбінямі, рыбаю.
На гулкіх, як раніца,
Вузкіх вуліцах
Не размінешся ні з сябрам, ні з рыфмаю.

І ў снах і ў падумках
цябе я такою бачу
З ікрамі загарэлымі,
з позіркам
сінім —
рыбачка.

* * *

Мядок саладок,
Віно зеляно...

Гэта нядаўна было
Ці даўно?
І чыя ўтым віна:
Салодкага мёду
Ці маладога віна?

Лясны званочак —
Сіняя стопка.
У сіняй сукенцы
З-пад Тарту эстонка
Вайка,
У перакладзе прыблізным —
Валя.
Пчолы губы нам апяклі —
Мёду пашкадавалі.
Ці гэта вуллі,
Ці нашы галовы гуді?..

Веек густых тваіх чараты
Шумелі над тонямі сінімі...
Вайка,
На пчол не забылася ты?..
Чараты...
Зялёныя чараты...
Хай шумяць,
хай не ведаюць сіверу...

РУМ

Асабіста мне падабае ўзбора зборнік лірыкі — рум,
дзе пахнучь смалой і марозам радкі сасновыя.
Крумкач абляне лы для рыфмы кідае

зыгна лясное — «крум».

Паміж радкамі лясныя сны, як малыя, сноўдающа.

Паляўцы — тых вёсак, дзе лесу няма, жыхары —
да лесаўцоў абозам скрыпучым едуць на пастаянку...
У бары ад піл і сякер перагрэтых

прыкурваюць каstry —
тут ствалы радкоў падганяюща да класічнага ямба.

Перуноў крыгалому цярпліва чакаюць радкі.
Нарэшце ў слупкі плытоў збіаюць іх плытагоны.
Каб напісацца хутчэй на развінутым рулоне ракі,
адзін аднага абганяючы,

з падскокам імчыцца з адхону.

І звонкія вершы плынуць па быстры на простор.
Аб іх арыгінальнасці можаце ўмяніе даведацца.
Для пераймання трэба не многа —
гумовыя боты і доўгі багор,
колькі трэба радкоў, падчапляй
і валачы ў часопіс ці ў выдавецтва —
навяжуць плытоў...

ЗУБРУ-РАВЕСНИКУ

Жарт

Я ў Белавежы спаткаў равесніка.
Стаю, дзівуюся, вуши развесіўшы.
А мой равеснік з грэчаскім профілем
спаважна пахрумствае галінкі крохкія.
Упэўнены поступ,
спакой алімпійскі,
нібы дадатнымі рысамі проста
яго надзялілі

першым па спіску.

Снуюць навокал
аляняткі падласенкія,
а мой равеснік не мортне вокаам,
увзышаеца

белавежскім класікам.

Як прыжыццёвы помнік,
ценъ ад яго вялікі,
ён незямной асалодай напоўнен —
ён зняты з усіх улікаў.
Трэба прызнаць,
і не блага яно —
майму равесніку

ў гэтым загоне.

І мне не блага,
заўважан даўно
і — каб не сурочыць! —
не быў у загоне.
І мне — дваццаць шэсць,
і мяне зредку гладзяць пад шэрсць,
ды мне яшчэ доўга пацець

на сходах,
нарадах,
секцыях...

А мой равеснік
спакойна пасеца.

Губамі цёплымі абрывае ліст,
які яму больш па сэрцу.

ПАЛЯЦЬ БУЛЬБОЙНІК

Калі разыходзяцца

лета з восенню палюбоўна,
а бульбянішча на зіму

яшчэ не пераворана,
зграбаюць у кучы, паляць бульбоўнік.

Іскры ля туць і блякнуць
патухлымі зорамі.

Дым спачатку рвецца ўтару,
ды перадумвае неўзабаве,—

мабыць, лагчынай
прайсці захацелася.

Барана, што ляжыць дагары зубамі,
як вожык той,

абчаплялася
лісцем зжаўцелым.

Сланечнік галаву цяжкую
праз частакол прасунуў,

грэецца —
холад даймае патрошку.

Лятуць журавы над Ушачай
з курлыканнем сумным,

ляціць наўздагон ім
ціхае:

«Пуцём-дарожкай!»

На возе едзе мох баравы,
запалы лістам, ігліцай,

дым следам ідзе,
і конь галавою матляе стомлена.

З раніцы хмурыцца, хмарыцца,
пад вечар — імгліцца.

Журавель над студняй прытнуся —
нізка пад восеньскай столлю.

Я гэты ціхі дым
на смак

і навобмацак
ведаю,

яго я ні з чым не паблытаю,
любой парою,

дзе б ні быў, адусюль
па ім, як ганчак па следу,

дарогу дадому знайду, да матчынага парога.

ВЕЧНАСЦЬ

Мне ясным сонцам лёс наканаваны —
Не ведаць змрочных лёхаў нематы.
З табою кожным нервам знітаваны,
Не, Вечнасць, я ў цябе не паняты!
Зязюлямі гадоў пракукаваны,
Бор галавы маёй аснежыш ты
І ўладна пакладзеш на лоб круты
Зямныя ўпартыя мерыдыяны,—
Мяне не ўстрашыць заход залаты.
Да зор скірую думак караваны,
Арлы іх прывітаюць, як браты.
Не знікну так, як ценъ, як гук пусты.
Не адцвітуць вачэй маіх паляны,
Прабіўшы жвіру мокрага пласты.

ВЕРАСОВАЧКА

Іду. Лагчынка перасохлая
Ледзь папярхнулася расой.
Ці прымеш госця,
Верасовачка —
Дачка вясёлых верасоў?

Тут, помніш,
Нам ва ўсім паверыўшы,
Жылі суседзямі лясы.
Цвілі у бацькі вочы верасам
Ад слова ранішняга — «сын».

Прыйшла пад хату грушка дзікая,
Ледзь я свой год другі сустрэў.
А ходзікі на сценцы цікалі,
І падалі дажджы са стрэх.

Тут, як у казцы, ў лядах восенню
Карову пасвіў кот Мірон,
Лісіца пеўня з дому зносіла
І вечар глух ад камароў.

Мяне купалі у ліповачках,
У бацькаў торкалі рукаў.
Калыску маладзік да поўначы
На вострых рожках калыхаў.

Ноч, як малога, хутар хутала
Аўчынай жнівенскай імжы.
...А сёння грушына без хутара
Стайць бабылкай на мяжы.

А сёння зацвіла ігрушына
За трывцаць год упершыню...
Чым гэта вока запарушана?
Хто там парушыў цішыню?..

Схіляю галаву з пашанаю,
Адсюль нясу ў трывожны шлях
На кожнай далані па жаўранку
І па хмуринцы

на плячах...

ГОД

Анатолю Вялюгіну

I

Заспаныя прачнуліся грымоты —
І книгаўкай спывае лазіна,
Самлелая ад леташняй спякоты,
Абложная дыміцца баразна.
Шчэ гнёзды стылія, пустыя соты,
А ўжо ад слоў хмялее давідна
І ні пра што не думае вясна —
Дачка гарачай ласкі і пышчоты.

У вочы зазірні — не ўбачыш дна.
Далёка недзе прыпар і турботы.
Гуляе дзеўчына, пакуль адна...
Цяжарнее калоссем цаліна.
З гнязда глядзіць пухнацік жаўтароты —
Клапоты ад цямна і да цямна.

II

З далёкага цяплынъскага павета,
Пакінуўшы ржавець з'араны плуг,
Спатнелае расхрыстанае лета
Прыйшло — і лут ад конікаў аглух.
Смугою ахінулася планета.
Займае дых гарачы кменны дух.
Дзе воблачка, дзе дзымухаўцывы пух?
І просінь просіць шырыні ў прасвета.

Ад завірух калючых пацярух
Наскрозь дарога ўезджаная ўгрэта.
Шчырэе летні дзень адзін за двух.
Пал воч вясновых чистых не патух,
Нібы агонь далёкіх зор Сусвета,
Падлётак над стагамі робіць круг.

III

У Белавежы — лосьна, язына ў Шчары.
З лясной крыніцы агнявы глыток.
Узважлівая яснасць дзёрзкай мары
І стрыманасці першы халадок.
Сягае ястраб думкі праз гушчары

Над зброснелаю зацішшу заток.
Перакідае восень жоўты ўток
І, па традыцыі, згушчае хмары.

Разблытаць хоча бліскавіц маток
Рабінавая нач. Рабін стажары.
Лядком на лузе шкліцца капытак.
Сівее ржэўе. Звонка стыне ток.
Пяро раняе вырай на абшары.
Рунь прагавіта цягне зябкі сок.

IV

Зажмурылася смачна аканіца.
Спіць на пярынах белых цішыня.
Ад сіверу ссінелая сініца
Ніяк не можа дачакацца дня.
Рацэ, як рыбаку ста рому, сніцца
Прыцмок саміны, стылы лёд ліня.
У дуба-ведуна з-пад караня
Прабілася бруістая крыніца.

Ляціць адліжны каркат варання
З яліны, што стаіць, нібы званіца.
Сядлае ўсход гарачага каня,
Штораз вышэе ў сонца вышыня.
І першапутак неба рэжа ніца
Палосак рэактыўных палазня.

БЕЛЫЯ НОЧЫ

I

Пошчак ушчэнт пашкуматаў
Сонную млявасць спакою.
Коннік скача наўскапыта —
Кохкаюць лёгка падковы.
Мядзведзь абнюхвае
чалавечы след,
Ашчэрана пашча
багны іржавай.
Коннік спяшаеща
апавясяціць свет
Пра маладую дзяржаву.
Зямлі не кранающа
капыты —
Вякоў абагналі многа.
Коннік,
хачу папрасіць,
каб ты
На міг суняў
варанога...

II

Атланты —
інваліды
Вялікай Айчыннай вайны —
Аднарукія,
аднаногія.
Даўно
на заробкі ў горад
прыйшлі яны
З-пад Полацка,
з-пад Ноўгарада.
У кружалах
развязвалі торбы цішком,
Вячэралі
прадубленай саланінай.
Шукалі работы
самай цяжкай
Ільновалосья
Селянінавічы.

Аднавяскоўцы

касілі густы мурог,

А яны

ў маўклівай згодзе

Падставілі плечы

пад глыбы муроў

У тысяча семісот

далёкім годзе.

Паспрабуй

на плячах

горад трymаць.

Не дачакалі падмены.

Каменная

не адпускае турма,

Самі сталі

каменныя.

Маўкліва церпяць

парабкі вякоў —

Ні продыху, ні адхлання.

Я пазнаю

сваіх землякоў.

Ну хто іх назваў

атлантамі?

III

Чэрвень

баіцца ступіць на пракосы,

Зламаныя падымает званочки.

Дзяўчата на Белай Русі

чэшуюць русыя косы.

У Ленінградзе

Белыя ночы!

Белыя ночы!

Беглі ногі,

Пакуль масты не разведзены.

Ад любага

шлях дадому доўгі —

Дабраліся ледзьвє...

Белыя ночы,—

ці гэта блукае

Белы, мядзведзь

на полюсе?

А можа, свято вачэй,
што патухлі ў блакаду,
Асвяціла раптоўна
Марсава поле?..
Ты не спяшайся,
румяны ранак!
А летній ночанькі
не надточыш...
Вачэй каҳанай
сіняе ззяне.
Белья ночы,
белая ночы...

МАЯ БАЦЬКАЎШЧЫНА

З суседзямі падзелішся скарынкаю.
Адно не ўмееш з торбаю прасіць.
Як ластаўка,
 з падстрэшша рук Скарыйнавых
Тваё крыяла слова па Русі...

Ты бласлаўляла даланёй кляноваю
Сваіх сыноў.
Слязамі дабяла
Бяліла лён на світку Каліноўскаму
І ў сны Ўрублеўскага ты Нёманам плыла...

Зеленакосымі, тугімі сеткамі
Злавіла Свіцязь юнакоў спакой.
Хоць ён пабраўся з песняю суседскаю,
Але вяснянкі не забыў тваёй...

Люблю цябе
 у веснавых праталінах,
У белай хустцы маладых снягоў.
Як на грыбы,
 багата ты на таленты —
Пільней глядзі і нерушы знаходзь.

Радзі, зямля,
 ты — шчодрая і сціплая.
Каб толькі маразой не знала руны!
Імя тваё нашчадкам з нетраў выплыве —
Сівых стагоддзяў рэха:

— Бе-ла-русь!..

* * *

Mіколу Прашковічу

«На Беларусі
Пчолы, як гусі»,—
Прыгадваў зямляк
 у выrai.
Зоры спелі,
 зоры гаслі,
Мох зязюльчын
 рос на вываратнях.
«Ем сырую зайчыну
Ды люблю Айчыну!» —
Прысягаў паўстанец
 нябёсам.
Дзверы
 дню маладому
 расчынены —
Расой ішла песня босая:
«Я здыму парчу,
Ножкі абвярчу...
Песню азяблую
Сагрэць хачу...»
Торкнецца ў крыгу
 лыгч карасіны,
Сонную роўнядэз успеніць.
Згару я
 на вейцы тваёй
 расінкай,
Беларусь —
 мая мова
 і песня.

ШАПКА

Усю зіму з апраткаю забытай,
Як у глухім бярлогу, ў шафе спіць —
Не маладая ўжо аладка-шапка,
Саперніцу вушанку ненавідзячы.
І толькі аднаго яна баіцца,
Каб гаспадар вясною не надумаўся
Аддаць яе вароне на гняздо,—
Не паўтарыць бы сумны лёс бабулі.

...Зайшоў з марозам гаспадар у хату
І моўчкі, стомлены, за стол садзіцца.

Калі, бывала, летам ён палуднаваў,
Ляжала на краі шырокай лавы,
А гаспадарскі сын яе прымерваў.

З-пад доўтага брылька ружоващокі
Глядзеў малы, як яблык з-пад лістка.
Свяціўся бацька ўсмешкаю шчаслівай.

Чаму брылёк так напал надламаны?
На золку гаспадар устаў, каб сеяць.
Шчырэй уночы дождж — і, як вашчыны,
У соты ўсю рапло паращаці.
Было на ўскоце сонца. У кішэню
Яе паклаў таропка гаспадар
І прывітаў з пашанаю Ярылу
Ды папрасіў, каб ярыне спрыяў ён.

А што вушанка? Апусціўши вушки,
Усю зіму праходзіць. Незайдросна!
Лютую Люты, сцюжкы ў Студзень. Снежань
І той гады ў рады бывае ціхі...

Зух-Сакавік яе цярпець не можа,
Хоць ён падыме вушки гэтай соні.
Ледзь сонца ласкавейшым вокам глянє,
Аладку-шапку ўсторкне на хапку.

Ну, а ў Красавіка па-кавалерску

Яна ляжыць — на чубе і на вуху.
Май ветраны — штоноч чакай у хаце,
Пакуль яму кудлаціць чуб каханка.

...Выходзіць гаспадар, і дзвёры ціўкаюць.

Ну, як не ўспомніць Чэрвень загарэлы!
Дакошвае лугі — знаходзіць гнёзды,
Кладзе ў яе цяплюткіх птушанят.

Брылёк

сасмяглы Ліпень перакручвае
І нагінаецца крыніцу выпіць.
Не спіць у шапку, носіць яе радасны
Вусаты Жнівень ледзь не на патыліцы.

Праводзячы вачыма вырай сумны,
Яе рукой прытрымлівае Верасень,
Нідзе не забываецца Каstryчнік,
Нацягвае на вушы Лістапад.

Яна прапахла вапнай і зямлёю.
Зрабілася ад ліўняў і ад сонца
Якраз як сівагракава крыло...

Што апроч снегу бачыла вушанка?

Апошні раз ішлі з гаспадаром
І на яе лісток чырванацыбы
Апаў, як той паддётац на буслянку,
АЗяблы, кволы і такі дурненъкі...

Апрыкла ўсё, хутчэй бы Сакавік,
І, безумоўна, ён па даўній дружбе
Гаспадару напомніць пра яе.
Якія ж дні ў вушанцы непаваротлівыя!

АРЦЕЛЬ ІНВАЛІДАЎ

Нож спатыкаецца. Малаток картавіць.
У пярэstryкі ходзіць дратва.
Арцель інвалідаў у кожным квартале
Перавышае графік.

Прысмерклі вочы. Скручэлі пальцы.
Некалі сумаваць за работай.
Успаміны «казіную ножку»
Прыпальваюць,
Выціраюць слязіну ўпотай.

За вокнамі ходзяць цыбатыя ліўні,
Град буйнакаліберны шчапае гонту.
Прыхваткамі шые бацька шчаслівы
На абедзве нагі
сыну
Новыя боты.

* * *

Паката дах апусціў плячо.
Не можа ўсё грыбасей спыніцца.
Субота.
Падлогу мые дзяўчо,
Падторкнуўшы так, як мама, спаднічку.

Пярэвісла бразгае па вядры.
Масніцы просьбу сваю прарыпелі:
«Дзэркачом нас,
жвірком нас
тры,
тры,
тры!

Узад-уперад,
узад-уперад...»

Лакцём валасы адкінь ды адкінь.
У вадзе дажджавой заходзяцца пальцы.
Затое ўжо гэтак гараць сучкі,—
Здаецца, падлогу наекроўз прапалаць.

Гараць і падэшвы — нельга трываць.
На ганку топчацца прысмерак сонны...
І звонкія ногі студзіць трава,
Як дзве асмужаныя сасёнкі.

ДЗЯТЛІНКА

Уладзіміру Караткевічу

Пляменніца дзяцла белагрудага,
Унучка завеі ўскудлачанай.
Сукню, што зелянеецца рутаю,
З канюшынай купіла ў складчыну.

Ля дзяўчынанькі шчырэюць з раніцы
Чмялі —
сваты басавітъя.

Навальніца прасторы вымые —
І дзялтінка зноўку кл-явае.
На чужыне асветліць сны мае
Сваёй галавой бляяваю.

Дзялінка снежнарутая,
Як сляза па Радзіме,
Чыстая...
Таксама і Еларусь мая
На ўзмежках цвіла
і чистася

НЕРУШ

Неруш ранішні —
роднае слова,
Мне шукаць цябе,
покуль гляджу,

Пад зялёным крылом вєрасовак,
Пад крысом

і спякоты й дажджу.
Слова,

што як нарог для ратая,
Як для ластаўкі —
стромы вільчак,

Ад якога на небе світае,
Ад якога яснее ў вачах.
А пашчасціць — натрапіща неруш,—
Зазвініць недзе промні наўзбоч.

Неруш свой
панясу я аберуч,
Як слязіну з матуліных воч.

Ад абразы,
ад позірку злога,
Шлях заблытаўшы для наслання,
Неруш ранішні —
матчына слова,
Мне, як бору,
цябе засланяць!

КАШУЛЯ ПАЎЛЮКА ТРУСА

Чырвоныя ружы,
Чорнае лісце...
Няўжо гэта праўда:
«Насіў калісьці...»? '

Як туман на дасвейці, святлее кашуля —
Здаецца, мурог з Паўлюком кашу я.
Расхрыстаныя, ступаем поплавам,
Нам фыркаюць ветры храпамі ўпльмі...

Маці кужаль прала пры лучыне,
На расе маёвай палатно бяліла.
Паўлюка чакала,
Дні лічыла,
Сустракаць выходзіла ў даліну.

А пасліся ветры буйныя ў зялёнай,
Балаболкай рэха білася на шыях.
«Зазвіні, сыночак, жаўранкам залётным!» —
Маці ўпрыхваткі касаваротку шыла.

Песню родную гукала чарнабрыўка,
Па далёкім сумавала dome,
Адгукалася з дняпроўскага абрыву:
— Ой, не світн, місячэньку,
Не світн нікому...

І кашулю вышывала рупна
Чарнабрыўка ў інтэрнаце вечарамі.
І, як сонца,
Ей заходзіла на руکі
Галава паэта кучараўая...

Чорнае лісце,
Чырвоныя ружы —
Крумкач жалобы
Над радасцю кружыць...

МАЯ МОВА

Сцвярджаюць гісторыкі і мовазнаўцы,
Што паступова сціраюцца грані нацый
І, нібыта як перажытак,

аджышь павінна абавязкова

Мова маці маёй — беларуская мова,
Што мне, як імя ўласнае, блізкая і знаёмая,
Што па жылах маіх цячэ

і сонным Сажом і Нёманам.

Я чакаю часіну сябрыны людской,
Але не згаджуся, што родныя мовы луской
Былі на рыбіне чалавечства,
Якая ў вечнасць плыве акіянам вечнасці.

Галеюць увосень гаі-касмачы,
Па вясне расціскаюць лісты
Свае кулачкі маладыя.

І калі нават мова мая замаўчыць,
То не зробішца мёртвай латынню.

Словы, дзе кожны гук
Азяблай сініцай цінькае,
Не стануць тэрмінамі медъпцынскімі.

Гэтывя слова
Павінны вывучыць будуць нанова,
Каб даведацца,

Як Русь мая, белая
Ад вясновай наквеці
І касцей няпрошанай набрыдзі
З-пад чарапастых свастык,
Вольнай воляй сваёй даражыла,
Як з братамі і сёстрамі
Шчыра дружыла.

Калі мова мая
Уліецца ў агульны людскі акіян —
Пацячэ ў ім, стрыманая,
Цёплым Гальфстрымам.

І будзе мне сэрца грэць
Кожным ашчаджаным словам,
Бо, як жыта. спрадвечная

Беларуская мова!

* * *

Ішла над ціхім лесам поўня.
Расы чакалі верасы.
Пад вербамі ў нагрэтым чоўне
Дзяўчына мыла валасы.

Яшчэ худзенькімі рукамі
Вязала, мокрыя, вузлом.
Усмешка на вадзе блукала.
Хмурынкі возера вязло.

Прасілася у косы стрыжка.
Шаптала з берагам карма.
А косак не хапала крышку,
Каб дзве лілеі утрымаць.

Ледзь-ледзь хавалі зайдрасць хваді,
Аж закіпелі у трысці,—
Мяне і човен падмывалі
Далёка з юнай заплысці...

* * *

Птушкамі колісъ былі цыганы,
Лёталі ў вырай,
Ды воллі
Неяк наелі,
І ў неба яны
Узняцца не здолелі болей.

Ах, цыганы...
Вознішчы, таганы,
Перамянняня коні.
Толькі грывастыя табуны
Скачуць па снах неспакойных.

Да скону бясконцы
Шляхоў сувой.
Зялёная хата — дуброва.
Толькі цыганскае
Над галавой
Вечнае сонца вандровак.

Дзе ні прыстаў — абжывайся наноў
І зноў
За стары занятак.
Калі не пакрыўдзіў Бог цыганоў,
Дык гэта на цыганятак.

Ад вогнішчаў смуглыя, як жалуды,
Сняць яны цёплы кухан.
Вырай курлыча пра халады
Небу на самае вуха.

І цыганам,
Сынам зямным,
Боязна сътых волляў.
Колішнім птушкам,
Дорагі ім
песня,
дарога,
воля...

ЗЯМЛЯ

Люблю твой нораў, сцішаны і грозны.
Таксама промню кожнаму жадзён.
Ты павядзеш плячом — шчабечуць вссны,
Другім — завеі капыщаць загон.

Сама спаткала поўдзень высакосны
І мне паслала шчодры вырай дзён.
Хай будзе на лугах тваіх відзён,
Дыміць не аддыміцца след мой росны.

Я слухаю з табой пчаліны звон.
Дзевятым валам узняла барозны
І сына сейбіта ўзяла ў палон.
Абрусам руні маладой здавён
Заслана ты, як круглы стол шыроўны,—
Для ўсіх павінен быць не цесным ён!

* * *

Надта зядлы рыбак Адвячорак,
для прынады ў раку накрышыў
дробных зорак.

Слуп тэлеграфны,
што стаяў на беразе,
нажывіў ён, як чарвяка.
Ды пакуль што
нічога не берацца
ў вясёлага рыбака.
Сонца дрыжыць паплаўком.
Рака ўся да дна
відна.

I Адвячорак крадком
сочыць за чарвяком.
Чарвяк пачынае звівацца,
раптам нырнуў паплавок,—
i Адвячорак,
шчаслівы, радасны,
на бераг выцягнуў

змрок...

ЛІСТОК УШАЦКАЙ ВОСЕНІ

Раўчук заспаны вёў лагчынкай,
Залелі камянькі на дне.
Павесялеў мой шлях.

Ляшчыннік

Заднеў у сінім тумане,
Расой, раскідзісты, апырскаў —
Злую.

Ды тут, як сябруку,

Лісток

цялячай мокрай пыскай
З даверам торкнуўся ў руку.

Раўчук

ужо звініць рачулкай,
Дарую мокрым верасам.

Так па-цялячаму

расчулены,

Што замычу, здаецца,

сам...

ПАМЯЦІ А. В.

Белая завіруха
ломіць зніцелыя руکі,
галосячы,
ходзіць па Мінску.

Чорная скруха
правіць памінкі
па смеху майму
з тваймі вачымі.

Я пасынкам стаў
У лёса-айчыма,
пасынкам
у зямлі-мачыхі,
на якой я драбней
за зярнятка макавае.

Чакаць мне няма чаго,
чакаць мне няма калі.
Я —
колас пахіль,
горам наліты.
Рухаюца ліфты —
бачу
рухомыя дамавіны...

Лёд апошні выдэйбуваюць пешкі —
ручныя дворніцкія гракі.
Зіму за горад вывозяць спешна
Грузавікі.
А хто маю зіму вывезе?..

ЛЯСНАЯ ДАРОГА

А лес туманом затоплены.
Не дужа спящаецца дзень.
Рэха ў мяккіх пантопліках
Падмоклым мохам ідзе.

Рабынечка-арабіначка,
Нібы з падлёднага тхла,
З заглушы летняй прабілася,
Вырвалася да свята.

Сівер здалёку дыхае,
Ашчэрый сто дваццаць зяп.
Стынуць выбоіны ціхія,
І ліст перажоўклы аязб.

Дарога знянацку заломіцца,
Выгнецца палазком,—
Дрыжыць на яловай далоні
Саломінка
З абмалочаным каласком...

* * *

Я, малада, не ведала,
Ці було лета, ці не було?..
З народнай песні

Ліст высах, ззалелы,—
Бляшаны скрогат.
Бабіна лета,
Белыя скроні.

Касу на атаву
Памаду клепяць —
Касъба не тая.
Бабіна лета.

Застылая кропля
Ліпнёвага воску —
Лета кароткае,
Лета — ўвесенъ.

Далёка ліўні,
Шаленства залевы.
З жалем шчымлівым
Маміна лета...

ПАЭМА ЖЫГНЯЙ СКІБЕ

I

Мой дзед,
рыжанін Галвінын,
Механік па млынах,
На грошы быў
не галы

I выпіць —
не манаҳ.

Яго прываражылі
Азёры
ци ільны?

Зрабіўся старажылам
Ушацкай стараны.
Прынамсі,
не малая
Заслуга той
адной,
Якую зваў
Маланкай,
З касою ільняной...

II

Кугіала малое —
Мне большала радні.
А камяні малолі,
Спявалі камяні.

Каціўся ве расамі
Вясельны каравай:
— Ой, дзеўка,
абрусамі
Застолле накрывай!..

Ішоў праснак
у прымы
Да бульбы нацянъкі.
Андрэева чупрына
Бялела ад муکі.

А на млыны кулўся
Коўш зорны з-за сяла.
Вясёлая Кулінка
«Латышчакай»
была...

III

Радні і год нямала
Забыўся наш парог.
Адно
«латышчай» маму
Яшчэ завуць парой.

IV

Латышскі стол гасцінны
Наноў
сяброў сабраў.
Як на старым гасцінцы,
Завозна тут ад страў.
Bi,
піва,
п'янай пенай,
Крышы дубовы склеп.
Кляновым лістам,
кменам
Запах уладна хлеб.
...Над ціхаю сядзібай
Сярпок маладзіка.
Чаму ж ты
з жытняй скібай
Дрыжыш, мая рука?..

V

Над ціхаю ракою
З далёкай цішыні
Забыты млын грукоча,
Спываюць
камяні...

ЛЕСНІЧОЎКА ВЭЛДЗІС

А пад вясёлкай-восілкай,
Як баравая пчолка,
У ясеневай восені
Зблудзіла леснічоўка.

Галіны па-над сцежкамі
Па сажаню ў размаху.
У леснічоўкі ўцешнае
Імя —
«Прагоніш смагу».

На тое воля восені
І залатой завеі,
Што Ручайком —
Авоцінышам
І гаспадар завецца.

Каля гасцей расчуленых
Ды каля песні ціхай
Плыве-плыве рапчулою
Шчыруха-леснічыха.

А ручайнай з возера
Іскрыщца леснічоўна,—
За ёю нашы позіркі,
Як Даўтаваю чоўны...

Тут студня знакамітая
І ўсім вада да смаку,
Ды болей акавітаю
Мы праганяем смагу...

Выходжу ў ноч спакойную,
Ваду заходжу неяк.
На дне халоднай конаўкі
Травінка зелянне...

Падушкі ўзбіла белья,

Жадала:—Лабу накты!¹
Мне ж, як салдату бегламу,
Не спіцца доўта надта.

А леснічоўне хораша
На мурагу на вышках.
Мне ў хаце нешта горача,
Я зноў да студні выйшаў.

Сябе я пераконваю,
Тут нечая правіннасць:
Тры ў небе поўні —
 конаўкі,
На дне па тры травінкі...

Гайдалася-
 гайдалася
Вядро —
 і ў студню села.
Чаму ж не здагадалася
Паслаць і мне на сене?..

Не яблынка лясовая —
Ты злая асачынка...
Мяне старымі совамі
Тры поўні асачыла.

Іду сабе бяssonнікам,
Не знаю сам кудою,
Сасоннікам, сасоннікам,
Палянкай маладою.

Дах туманоў залатаны
Змакрэлым
 жоўтым лістам.
І просяць пеўні Латвії
У неба дэнь нямглісты.

Пацягваецца соладка
Дня маладога пахмур.

¹ Лабу накты — добрый ночы (латыш.).

На золаку,
на золаку
Мурог трывожна пахне...

Да ясеневай восені
Я не забуду следу.
Налета да Авоціныша
Касіць мурог прыеду.

Я ж не такі няўдаліца,
Не зломкава нясенне.
Няўжо не здагадаецца
Тады паслаць на сене?..

МАРАЛУ ЗРАЗАЮЦЬ ПАНТЫ

Дрыжыкі па целе,
Марал пацее
У тры паты.

Панты
Зразаюць
Нажоўкай.

Капыты
Б'юцца на жоўклай
Траве...

Трывае...
Рэжце ж!
Ці нажоўка тупая?!

Нарэштце!..
На свежым пяньку выступае
Жывіца чырвоная...

Выпусцілі
З загона!
Грукнулі
Усе закладзіны суха.

Рвануўся...
Замёр...
Прыслушаўся...
Страх яшчэ казыча
Пахвіны.
Трасянуў галавой па звычцы,
Што рогі там бывш павінны,—

Няма іх!
На міг
Нямая
Цішыня.
Толькі кедры шумяць.

Болып
Не суняць!
Раскручваецца спружынай напятай —

Увесь балочы,
Безабаронны,
Лабаты...
Ад абразы заб'еща
Пад кедры густыя.

І покуль
Боль не
Астыне —
 Не зварухнеша, не тропнеша,
 Каб не ўпала
 На свежы пянёк ані кроплі...
Адстоіща
Сум у вачах,
 Як змрок у цесных прагалах.
 Нават пысы гарачай
 Не астудзіць вадою крыніц...
 А побач
Яго сябры
З маладымі
Рагамі
 будуць гнаць маладых аляпніц...

КАРГЫРАА²

Уласны голас гучыць незнаёма —
Боязна рэху ў гарах начаваць,
Чуваць,
Блукae

са стромы
на строму...

Мядзведзю старому,
Як грунаму ламу,
Нязручна ступаць па ламу —
Яшчэ заколеш лапу
На сваю галаву.

Пасварыўся, відаць, з сябрукамі.

Рыкае...

Ля абрыву лёг
На спякоце.
У гулкі лёх
Камяні коціцы
Пацягне лапай
Звесіць вуха —

~~водгуле доўга вухкае...~~

Настылымі грукаючы кіямі,
Здалёку ідзе,
Пакланіўшыся акіяну,

сіви сівер...

Цішнія.

Чую,

Як у падхмарным чуме

Зайчаняткі грызуць

Верхавінкі тальніка...

— Я песню так зразумеў? —

~~Пытаюсь.~~

Суседка вясёла глянула,

Ад усмешкі не тоіць вачэй.

— А песня простая:

«Exaÿ-exaÿ,

Шлётгнүү буланага

І паехаў хутчэй...»

² Вельмі своеасаблівы і самабытны від гарлавых спеваў.

АДАМ і ЕВА

Пакуль далёка спіць залева
І сопкі песцяцца ў смузэ,
Яны ўдваіх,
 Адам і Ева,
Капаюць бульбу
 у тайзе.
Конь пасвіцца,
 бялее грыва
З перастаялае травы.
Спрадвечны сум
 апаў тужліва —
Лятуць у вырай журавы.
Услед махаюць
 крыллем кволым
Кусты, лімонніцы, чмялі.
Спрадвечных дрэў
 спрадвечны кворум,
Спакой спрадвечны на зямлі.
На момант
 сэрца ён асіліць,
І здасца,
 што няма трывог,
Што з недалёкай Хірасімы
Не паскубуць вятры мурог,
А толькі ціхія павевы
Хвалююць ільмакі ў тузе.
Яны ўдваіх,
 Адам і Ева,
Капаюць бульбу
 у тайзе.

Сюды,
 ў дажджы,
 ў мароз сіберны,
Аратай і кавалі,
З-пад Вільні,
 з Віцебскай губерні
Гадамі

Ад роднага стала,
ад бульбы

Дарогі розныя вялі:
Адных —
даўгі рубель
і булкі

Завабілі на край зямлі.

—
залацая ліхаманка
Занесла ў непралазъ пургі.
Не горача пад лахманамі
Было ад вогнішчай тайгі.
Ну а каму саболі пасвіць
Давер'е аказаў урад.
Лёс —

конь натурліви —
да шчасця

* * *

А раніцай
туман над сопкай —
Густая пара
над катлом:
Знаёма пахла
бульбай сопкай,
Сялом,
пакінутым жытлом.
Там
на страсе пяе салома,
Як чарапінка ў крыгаход.

І песня родная
і слова
Былі раднейшыя штогод.
Вякі...
Прыморскія размахі...
Забыўся чорны хлеб,
 але,
Як незабыўныя прысмакі,
Гасціла
 бульба на стале.
І зазімкам,
 калі на тоні
Ішло дасвецце ў туманах,
Яна
 згрубельяя далоні
Кабетам халадзіла ў снах.
Хаціны,
 што ў лясных паветах
Замёў каторы ліставей,—
На шчодрай далані планеты
Былі
 ад бульбінак драбней...

* * *

Не хвалімся
 часінай тою,
Калі яе —
 усім на страх —
Палілі
 з прастатой святою,
Як ерэтыгчу,
 на кастрах.
Ды ў прыську
 бульбу ўгледзеў продак,
Калі карчы зглыдаў агонь,
І, нібы ўзважваў самародак,
З далоні кідаў на далонь.
Яна —
 не майце бульбу ўлегцы —
З усімі стравамі
 на «ты».

* * *

Крыгчу на ѿсё Прымор'е:
— Бульба!

Прымі паклон
ад земляка.

Расці,
з гарачых снежак гурба,
Што маці сыпле
з саганка.

Ні дождж,
ні град цябес не пеаціць,
Надзейны хлеб
маёй зямлі.

Не грэбвалі
табой і песняй —
З сабою землякі ўзялі.

А покуль
недзе спіць зале ва,
Тайфун
вятры ў мяхах вязе,—

Яны ўдваіх,
Адам і Ева,
Капаюць бульбу
у тайзе...

ПОРТ

Уладзівастоцкія нявесты
Сустрэнуть ветла
Ты не рыбак,
Праходзь спакойна, сам сабой;
Паплаваў досыць
Хай не хапаеш з неба зор,—
Пяшчотай позіркі ўзгарацца,
Ідзі на іх, як на касцёр.
Год палюяла
Ці кітабой ты, ці рыбак,
Спяшайся заказаць

Тут рэстаран завецца так,
Прывыклі дзвёры да атак —
Гуляй, рыбак, куляй, рыбак,
Шыкуй,
шчырэй кладзі «на бак»!
Забудзь на час
тугу кают,
Пуцінным грошыкам —
каюк.

познія нявесты
Чакаюць
норда,
оста,
веста.

Усе вяtry
з усіх шляхоў
Для іх прыносяць жаніхоў.
Не з карабля —
дыш топай міма,
Хоць паравозам галасі.
...Глядзяць
зялёнымі вачымі
Як незанятая таксі...

УРАДЖАЙ

Яшчэ нямая
хвіліна адна...
Трал падымаюць
са дна марскога.
Лябёдкі жаласны скогат...
Кухталі' —
костачкі прыгаршчаў трала,
шклянныя,
балочча занылі:
рабрыну борта лічыць пачалі.
Тралмайстра —
імгненным рухам! —
хапае крукам...
Льецца вады блакіт.
Бы загарпунены кіт,
сейнер кідаецца ў бакі.
І —
рыбакі
дыханне перавялі шчасліва.
Над палубай хмара парыпвае
з ліўнем
рыбным...
Вока ў пулятага мінтая,
нібыта
планета жаху,
сыходзіць з арбіты...
Шчэлепамі разбітымі
пакутліва кратас
камбала, бездапаможна пляскатая.
Як яна глянудь хоча,
ды —
перабеглі на спіну вочы.
Рот замалы — не спытацца,
ліха адкуль...
Акунь
падласы
на ўвесь акіян бы зароў,
ды -
папярхнуўся уласным
пузыром.

Злязае,
сыплеца расплюснутымі слязамі
непатрэбная болей луска.
У адчай траска
сківіцы,
быццам рукі, заломвае.
Сівеюць косы
ціны зялёны.

Чапляеца неба
за водарасці, карчы.
Нема
рыба крычыць...

ДЗЕД І МОРА

Пахне далонь
Нафтай,
Змоўк акіяна насмешлівы рогат.
Цішыня тут,
як дзеўка-пярэстарак,
строгая.

Быццам на кухні агульнай,
Хвалі —
таксама з племя жаночага.
Глянеш:
Нептун пасівельы
з трохзубцам
Выйшаў на бераг,
Гэта ловіць багром аскабалкі
Дзед,
што разлучаны з морам знямогаю.
Ўсё ж каля мора
старому забава.
Цягне дадому дровы намоклыя...
Дошкі цяжкія,
мачтаў абломкі,
Будуць трашчаць яны
ноччу завейнаю.
Спусцяцца нізка
Дні маладыя на момант вернуцца.
Зноўку тайфунам
насунуцца бровы,
Борт затрашчыць —
Салёныя дровы...
Слязіна салёная...

Залатога Рога
далёкімі катастрофамі.
як дзеўка-пярэстарак,
грызуцца

Грукненне хваля шалёная...

ДЗІВОСНАЕ ІМ ГНЕННЕ

...радасць галаўой да неба
даставала.
Амар Хаям

На поўнач лячу,
на поўнач —
Штоміг

ад цябе далей.
Мяне, завіруха, напоўні,
Лютуй ува мне,
шалей!

Аблогі
перамятае,

Аблокі
перамяло.

Няўжо
і хвіліна тая,
І ты —

гэта ўсё было?..
За бортам зіма неспакойна
Сядзітай суседкай сапе.
Вязу я на поўнач

спякоту,
Нібы кантрабанду, ў сабе.
Спякоту тваю мне можна
Правезці —

хай снег растае,—
Паветраныя таможні
Ніколі не знайдуць яе.
Да холаду бёлы,

курыща
Ад снежнага польмя дым.
Агонь гарачэй не ўгарыща,
Не зойдзецца дымам густым...

Ідзем на зніжэнне —
на поўнач.
Маўчання настылага сум.
Я клічу цябе на помач,
Я выдыхаю:

— Ханум...

* * *

Ад

«не трэба, не трэба»

Да

«свяцло патушы»,

Як да сёмага неба,

Як да шчырай душы,

Як ад бліску маланкі

Да абложных грымот...

З вёраснёвой палянкі

Хмеліць вераснем мёд.

Ліўнем стомленым стыну

На захмарной градзе...

Прага

смаглай пустыні,

Спёка

спелых грудзей.

Толькі змроку густога

Захмялелы мурог,

Толькі светлая стома,

Толькі месячка рог...

Ціха досвітак глянуў —

Стой,

імгненне,

замры!

Не спяшайся, бяглюнка,

Мы адны на зямлі.

Можа, дзень пачакае.

Маладзік, пасвяці...

Ноч бывае такая

Толькі раз у жыцці...

Знелюбельы, нямілы

Дзенъ з-за мора ўстae.

Мне б вякоў не хапіла

Слухаць вочы твае...

* * *

Яшчэ гетэры старажытнай Грэцыі,
З начнога промыслу прыйшоўшы ўранні,
Хацелі ціхай калыханкай грэцца,
Хоць трошкі хатняга хацел і раю.

О мацярынства мацярык нязнаны:
Як ні гукай — ніхто не адгукнецца.
Яго заўсёды адкрываюць занава,
Калі пад сэрцам нешта зварухнечца.

А ў сэрцы страх і слодыч тлеюць вугалем —
Усходзіцца пажар з малой іскрынкі.
У млоснасці саскі цяжэюць, смуглыя,
Гатовыя пупышкамі раскрыцца.

І зацвілі пралескі вачаняят,
Зазелянела лісце ручаняят...

О мацярынства мацярык нязнаны.
Яго заўсёды адкрываюць занава.

* * *

Надта доўга з люстэркам не раяцца
Маладыя жанчыны
раніцай.

На вуснах смага,
Пад вачым —
смуга.

Маладыя каханкі,
абранніцы,
Іхняя зразумела туга...
Ходзяць сцішаныя,
заспаныя.

На дасвецці ж яшчэ былі
Недзе ў небе
капрызнымі паннамі,
Ну, прынамсі,
не на зямлі!

Выгіналіся лозамі ніцымі,
Свой салодкі палон ірвучы.
У вакно залатымі начніцамі
Зоркі біліся

уначы.
Азярынай' знямогі
Лёгкія
Адплывалі паромы сноў.
Дзень пагрукаў

няпрошаным лёкаем,
Непадступныя панны

зноў
Сталі хатнімі гаспадынямі —
Трэба ім

гатаваць, цыраваць,
Над каструлямі дымнымі
Цараваць...
У блакітныя шыбы раніцы
Б'еца клопатаў мітульга.
І туманіцца,
не адтуманіцца
Пад вачым па смуга...

* * *

Ты —

мой трывожны успамін,
Шчыміш і не даеш спакою,
Нібыта ўдар тугіх галін,
Адпушчаных чужой рукою...

Наноў не зашумець лясам,
Туга на лядах гаспадарыць.
Я дрэвы ўсе павысек сам —
Галіны больш
не ўдараць.

ЛЯСНЫЯ КЛАДЫ

Галін старэчыя рухі.
Глушэюць у лесе клады.
Крыжы распасцерлі рукі —
Заўчасна не пусцяць сюды.

Павук не шта тчэ на кроснах.
Маўчиць цішыня штодня.
І толькі ў борцах на соснах
Прамыслых пчол сумятня...

Адам і Ева
1968

* * *

Калі б усе вятры Беларусі
Курган намяталі,—
Ён быў бы пылінкай
Ля падножжа захмарнай вяршыні
Славы тваёй;

Калі б усе гаі Беларусі
Хацелі сцяжыны ўслаць,
Дзе ногі твае ступалі,—
У іх бы лістоў не хапіла;

Калі б усе навальніцы плакалі,—
Іхнія слёзы
Былі б драбнюткай расінкай
На вейцы туті па Табе.

Іван Дамінікавіч,
Дзядзька Янка,
Купала...

ГНЯЗДО ШЭРАЙ ЧАПЛІ

Паплавы

цішынёй мурожнай стрыножаныя,
Учарашнія сны рака даганяе.

Нізіцца сонца.

Ад заходу трывожнага

Вочы бор засланіў даланямі.

Асмуглія пальцы

праменнем прасвечвае.

Ноч недалёка.

Блізка да вечара.

Драчы неўзабаве кінуць жэрабя,

Каму рэзаць бляху

тупымі ножнамі.

Кружыць над борам чапля шэрая,

Над паплавамі,

цішынёй стрыножанымі.

Птушка трывожная,

як яе высачыш?

Недзе гняздо на яліне высака...

Цень мільгануў

над дрымотнымі плёсамі.

Шэрая чапля знікае сумна.

Пяро раняе перапялёсае

На сіні вечар,

На ціхія думы...

* * *

Мы ў гасцях у Наднямоння.
Наваколле як нямое.
Нашых пальцаў не расцяць!
Пад нагамі храбусцяць
Леташнія жалуды.
Зараз пойдзем —
Хоць куды.

А паром на прывязі.
Толькі крыкні:
 — Прывязі!
Прывязе на бераг той.
Стане,
Толькі скажаш:
 — Стой!

Ён не кепскі, бераг той,—
Хата на гары крутой.
Там цябе чакае маці,
Там я звацца буду зяцем...
Дый на гэтым беразе
Хораша на вераё!..

Па канату — тапаром!
Хай адзін плыве паром,
Хай плыве між строгіх стром.
Потым неяк разбяром!..

* * *

Аб адным я цябе прашу:
Хоць гады у рады прысніся —
Спадзявання майго парашут
Хай раскрыеца хоць унізе.

Не цярпення скачок зацяжны.
Блізка дол, парашут не раскрыты.
Ходзяць незразумелыя сны.
Як старонкі старога санскрыту...

* * *

Чаканы міг спакою.
І — паварот ключа.
Світае у пакоі
Ад смуглага пляча.

Трывожнага дыхання
Трывожны сухавей,
Трывожныя ў тумане
Пагляды ласкавей...

Прачнулася світанне —
Пакінулі пакой
Пачэснымі сватамі
І цішыня й спакой.

Прыцішаныя крокі.
І — паварот ключа.
Нырае ў сон таропка
Маладзічок пляча...

* * *

Дзень пачынаю
Думкаю пра цябе.

...Жоўтае лісце чынары
Дол перасмяглы дзяўбе.
Начэй вераб'іных,
Ліўняў
Не ведаюць арыкі.
Просяць лісты-палахліўцы
Папіць у цябе з рукі.
Горы ношай цяжкою
Цягнуць вякоў тугу...

А я выводжу, як школьнік,
Імя тваё на снягу.
І ад яго, гарачага,
Снег растае.
У бары зайнельым бачу
Вочы твае.
Успомніў песню раскосую
І развярэдзіў жуду:
«Калі астарэю, з посахам
Я да цябе не пайду,
Бо посах мой
першы прыйдзе...»

ПАНЯДЗЕЛАК

Ён не багаты на падзеі.
На свет глядзіць, нібы праз сон.
Здае пасуду панядзелак
І, хмурачыся, п'е расол.

Няяснай яснасцю надзелены,
Хацеў бы ён паўсюль паспець.
А ў галаве яшчэ нядзеля
Варочаеща, як мядзведзь.

Адвыкла глушыць цэх кавальскі.
І, як чаляднік, хмуры дзень
На гулкі дол балванку валіць,
Здаецца, вобмацкам ідзе.

Ах, панядзелак, панядзелак.
Хмурынка смутная сплыла.
А можа, не было нядзелі?
Не, ўсё-такі яна была!..

Лінія перамены дат
1969

* * *

У лес прыціхлы
ноч уваходзіць зноў,
Вядзе за сабой
страж паганскі і лесуной.
Возера на прагаліне
па вачах разане --
Ад зары гарачае,
дагарае на кожнай сасне.
П'яны ад багуну,
ступаю за страхам услед.
Можна на момант забыща
на свет
Далёкіх планет.
...Бары знікаюць,
уцякаюць вадзянікі.
Бабры ўцалелыя плачуць
ля перасохлай ракі.
У дубоў векавых
адстае ад цела кара.
І поўня на небе стыне
апошний слязой бабра.
Планета над прорвай сусвету
вісіць, як над студняй вядро,
Ад адчаю ядзернага
Я запаведнік зрабіў бы
дзе б жылі вясновыя сны,
Вадзянікі і чэрці,
русалкі і лесуны.
Нашчадкі некалі вернуцца
з самых далёкіх шляхоў,
Чыстыя ад пылу зямнога
і ад зямных грахоў,—
Ім будзе незразумела,
што такое зялёная цішыня,
Адкуль была ў сэрцах прародзедаў
наїўная дабрыня?..

СМЕРЦЬ ИГРУШЫНЫ

Упала з пагорка,
головою на захад,
і асірацела
роднае котлішча —
Верасовачка.
Патухла
майго маленства
зялёнае полымя.

Калі я ў калысцы плакаў,
прынёс яе з лесу бацька
і папрасіў,
каб шумела
мене
ля вакна.

Не стала хаты,
бацька дамоў не вярнуўся,
а яна
так і не зацвіла
ні разу.

Вартавала маё гняздо,
стамлёнія выраі
адпачывала ў яе на плячы.
І толькі зусім нядайна
паспытаў я першы гарчак
(не быў і успамін салодкі).

...Я так хацеў сёння
ўчуць яе шум.

Няма ігрушыны —
упала головою на захад.
Жыта пажалі:

куды ні зірні —
іржышча,
сарамлівыя пчолкі,
нахрапісты свінакроп,
бяссмертнік (яго бабуля Малання
звала хораша «цимян»),
пад галінамі некалькі каласкоў

(ледзь дакрануўся — пырснулі слёзы)
і засохлыя гарчакі.

Начлежнікі некалі
разводзілі вогнішча,
і не вытрымала сэрцавіна.

Здымая шапку
перед патухлым
полымем.

Адзін валун у латоцы
даляжыць да другога
ледавіка.

Калі ён і зазелянене,
дык толькі ад моху.
Бывай, ігрушына,
бывай,
зялёнае полымя...

ЗАІНЕЛАЯ УШАЧЧЫНА

Петрусю Броўку

Што хукаеш, раніца,
рукі пакрэплі?
Ачахлым вугаллем
на балышаку
Снег лёгка вызвоńвае.
Крэкчацца грэблі
Смачна,
як свацці пасля першаку.
Аглухлі бары
ад зімовай сумоты.
Кігіканне кнігаўкі
сніць сенажаць.
Алешнік?
А можа, аленяў сумёты
Прыспалі?
З'інелья рогі дрыжаць.

Збляднелы, стаміўся
ў набегах на бераг
Завеі ўчарашняй
адчайны прыліў.
Дымяцца вярбіны
на вогнішчах белых,
Нібыта іх заяць-бяляк падпаліў.

Як зарыва ўспыхне,
на вуліцах белых
Міліцыяnera
барвовы твар.
Спавіты вяроўкамі,
белы кубелак
На белых развалках
вязуць на базар.

Валёнкі не грэюць.
Кажэрка злубела —
На торг сабіралася
цётка да дня.

Хоць вочы заплюшчы —
так холадна-бела,
І белыя-белыя
вейкі ў каня.
Пытаецца аб надзеле ў нядзелі,
Ці многа ёй выдзеляць сонца, зямля.
На яблынях галкі
азябла датлелі.
У чорных праталках
бяроз аралля.

Базар не чакае —
пасёлку не спіща,
Дзень ціха стумae
сцяжынай глухой.
І ластавак гнёзды,
нібы рукавіцы
Забытыя,
стынуць пад белай страхой.
Пад полазам белым,
з'інелай падковай
Галінкай азяблаю
крохне —
хрусь,
Як яблык, крамянае
і хрупакое
Слова марознае:
«Беларусь».

* * *

Хаця ў азёр
не просіць неба просіні,
Ды ў спелым жыце
ўжо відаць здалёк,
Нібыта ў кнізе года,
васілёк
Паміж старонкамі
вясны і восені.

* * *

Завеі знясіленай
млявы лёт.
Ахрыплае рэха
прасторы не мае.
Застогне ў адчай
на возеры лёд,
Заные ад холаду
ціша нямая.
Мядзведзямі — борці.
Сняць медазбор.
След палазні
прыцярушана коўзкі.
Далёкія зоры
слухае бор,
Аглухлы і чуйны.
Як Цыялкоўскі.

ПАЛЕСКІЯ ЎРАЖАННІ

Уладзіміру Журовічу

Пускай свабодна лейцы,
Пегаса распражы —
Навошта каля Лельчиц
І лейцы, і гужы?

Ласі далёка трубяць.
Мядзведзь ілбом у борць
Бабах
і ў рэчку Убарць
Ахаладаща — боўць!

Пахільых дрэў задужжа
Над змрокам быстрака —
Нясе пяску задужа
Старанная рака.

Як нудных кавалераў,
Мянляе берагі.
Відаць, ніхто не верыў
Вірам яе туті.

Нам цэлы луг паслалі
Гасцінныя дубы,
Хоць гавары з бусламі —
У іх мудрэц любы.

Вячэра пад дубамі.
Без юшкі — не яда.
Заскрэбчаш дно — дабавяць:
Ёсць рыба, ёсць вада!

Спачатку, на паспытак
(Аж сэрца пах заскроб!),
Ідзе сельгаснапітак,
Што ад усіх хвароб.

Над ціхімі дымамі,
Над Убарцю

Без слоў
Тост першы падымаем
За лельчицкіх буслоў.

Вясной,
Зімой,
Увесень
Па даўняму шляху
Тут кожны бусел носіць
Пад кожную страху
Палешучкоў крыкаўых
З высокага гнязда.
Для самых сарамлівых
І двойні не шкада!

Шафёр чытае вырак
Інспектарам ГАІ.
І п'е падпольны лірык
За салаўя ў гай.

А я — каб у мядзведзя
З ілба сышоў гузак.
Памалу вечар едзе,
Як стомлены вазак.

Плецца ўсёй бяседзе.
Даўно заход пагас.
Пасецца вольна недзе
Над Убарцо Пегас.

* * *

Першага снегу
Мяккі змрок,
Смелага смеху
Ціхі крок.

Лесу маўклівасць,
Цнатлівасць гурб.
Губ сарамлівасць,
Гарачых губ.

Сціхлы, ссівелы
Зімовы свет.
Уцэла,
Уцэла —
Глыбокі след...

НЯНЕЧКІ

За гарадской прапіскаю
Вы ідзяцё у нянечкі.
Вас у пад'ездах ціскаюць,
Салдаты просяцца ў наначкі.

Вас на алейках сватаюць,
Кахаюць у сціхлых скверыках.
Смяюцца піжоны цыбатыя
З «произношения скверного».

Дзябёлья вы, як пранікі.
Цвітуць вашы вочы лубінам.
Вясною, як бульбінкі раннія,
Насы кірпатыя лупяцца.

І песню, што жала, бабіла,
Ішла басанож за баронамі,
Удовіны ночы бавіла,—
Ціха спяваеце, нібы забаронена...

* * *

У звечарэлай цішыні
Паверыць снегу хрупаткому,
Глядзець на сонныя агні —
І не зайзросціць анікому.

Згадаць, нібы далёкі сон,
Слупоў здрэнцевых перагуды,
Пагляд спагадлівых акон —
І не спяшаща анікуды.

Забыць згрызню турбот пустых,
Успомніць,
Што табе за трыщцаць,
І шкадаваць,
Што гэты міг
Не зможа болей паўтарыцца.

ГІТАРА

Любе Грынчык

I

Эстрадная рэспубліка
Усіх бярэ ў палон.
Для сексуальнай публікі
Рыдае саксафон.
А няўжо гітара —
Музычная тара
I гі-
тару — вон?..

II

Патомнай цыганцы
Не прывыкаць па свеце цягацца,
Варажыць,
туту варушыць
I — нічога не вырашыць.

Спрадвеку з ёй поўня не спала.
Ёй малісія чорныя ліўні —

юначыя грываы.

Пальцы лічылі

медныя шпалы

Чорнай чыгункі грыфа.

Падалі зоры на шпалы роўныя,
Звіеў нябесны дах,—
Закаханыя пальцы сіаваронкамі
Дрыжэлі на правадах.

III

Чырвоны гальштук павязаны
Гітары,

як піянерцы.

Шэпт чую пад вязамі
Па інерцыі...
Шэпт абарваўся ў міг рыўка —
Нервы пацягнула рука:
З гітары сем яе
I з мяне — усе мае.

Чарка прытанцоўвае,
Каб застолле заваражыць.
Гітара — цыганка мясцовая,
Па-тутэйшаму пачала варажыць:
— Піце, людзі, гарэліцу,
А вы, гусі, воду.
Тай ляццеце, шэры гусі,
Аж да майго роду...
Не варажба —
харашиба!

Вольны голуб —
голос
Ляціць за Шчару,
Яго даганяе гітара...
Я не зводжу вачэй, раячы:
— Адпачы!
Дзе там!
— Дзед сеў на печы, на пячы,
Бабка на прыпечку, не вячэраючи,

Ашуканка-цыганка
паціхен'ку ходзіць,
Памагае дзеду
бабку ўлагодзіць:
— Што ж ты сядзіш, ігчабятушачка,
Чаму ж не вячэраеш, мая душачка?

IV
Эстрадная рэспубліка,
Моцны твой палон.
Ды плёнку рве разгублена
Маг маг-
нітафон.
Плёнку,
Як стужку ў цырку, каўтае —
Запісвае
гітару...

СУБТРАПІЧНАЯ РАНИЦА

Хоць з любой гарой
туман жані!
Мутная,
бяжыць рака Калдобня.
Прашчурам пастой у цішыні
І адчуй —
свет сустракае добра.
Хай шумяць высока трыснягі.
Ліўні йшлі —
спаўзае бераг стромкі.
Ліўні шчодрыя,
нібы багі
(Хмарам незнаёма слова
«стронцый»).
Ластаўка ля самае вады.
Б'еца рыба
слізкая, цяжкая
(Тол глухі,
з капрону невады —
Гэта ўсё яшчэ яе чакае).
Студзіць ногі ранішняя твань.
Расхінай трыснёг заспаны,
млявы,—
І сустрэнеш сонца щодры твар
(Потым і на ім заўважаць плямы).
Лесуном далёкім
ходзіць грэх.
А зямля зялёна-маладая.
(Шар зямны,
як грэцкі той арэх,
Скальпаваць ніхто шчэ не жадае.)
Вырай скінуў мокрае пяро.
Як Адам,
чакаю, перазяблы,
Ну калі Ўсявышні мне рабро
Выламіць?
Калі ж даспее яблык?..

* * *

Паказала гай малады
І не хочаш мне адгукацца.
Як па першапутку сляды,
Па паляне лісты акацый.
Па паляне ходзяць лісты,
Па паляне ступае трывога.
Мы ўтраіх —

весень,
я і ты.

Пачакае да заўтра дарога!

Неспакойны заход ачах.
Не ад вечара стала золка.
Зазвінелі ў тваіх вачах
Цені дрэў і нясмелая зорка.

Ці не блізкія ўчуў халады,
Што пачаў маладзік заікацца.
І дрыжаць над намі сляды
Ацалельых лістоў акацый.

Хай за Донам шумяць лясы.
Дзелім мы свой жаданы сорам.
...Пахлі вечарам валасы
І падміргвалі грудзі зорам...

СТАРАЯ ЛАТВІЯ

*На выстайцы
мастака Зэберынъша*

Адчынены дзвёры ў адрыне.
Вячэрняя ціш прыдрамала.
На прызбе сядзяць старыя.
Заходзіць сонца памалу.

Прыціхлі вязы ў пашане
Зялёнаю талакою.
Кот, растаўцелы птушатнік,
Ступае па частаколу.

Галовы задралі свінні:
Чакаюць, а ці пярайдзе?
Пасвіща прыщемак сіні
На перастельм гародзе.

За дзень жываты угрэлі
У цёплых барознах дыні.
...Высока ўзляцелі арэлі —
Са смехам лятуць маладыя.

Унізэ і вяз караністы,
І прызбы смалістая тоўшча.
А певенъ, як заход агністы,
Удумліва курыцу топча....

СПАДНІЧКІ

У доўгіх і змрочных сукнях
(Век — свёкар:

«І сам не гам...»)

Панура было і сумна
Вясёлым дзявочым нагам.
Бярозкамі маладымі
Высвечвалі змрок стажкоў
І гаслі ў завейным дыме
На ботах у парабкоў.
Пад хмарою сукні —

сумна.

Ласкавы які мурог!
І век малады галасуе
За эманспацыю ног.
Не хоча спыніцца катрынка
Пра той сівы запавет.
Ды ўрэшце зірнулі з хітрынкай
Каленъкі

на белы свет.

За модай пастпець —
не спазніцца!

Салодкі хлапечы спадман!
Угору ўсплываюць спаднічкі,
Нібы на дасвеці туман.
Не месца тут кіслай міне.
Як сам сабе ні мані,
А ножкі ў спаднічцы-міні
Ты паспрабуй

абміні.

Здаецца,
сяджу на міне.

Тралейбус
у космас ляціць.

На абдзіманчык-міні,
Дальбог жа, дыхну —
абляціць.

Ну як абысці стараною —
Нялага на грэшнай зямлі!
Паэты і астрономы
Ад неба пагляд адвялі...

БАГАТАЯ КАМАРОЎКА

У жонкі

ахвотна камандзіроўку
Бяру я ў нядзелью

на Камароўку.

Вароты склыгочуць.

Ні шуму, ні даўкі.

Яшчэ зайнелія,

стынучь прылаўкі.

На іх дагараюць

пад стогн галубіны

І кропу прадвесне,

і прыпар рабіны.

Агонь языкаты

у бочках жалезных.

Люблю, Камароўка,

тваю незалежнасць!

Тут з даўніх часоў

аддае ща даніна

Законнай павагі

рукам селяніна.

...Таргуюцца з дзядзькам,

гуркі паспытаўшы,

Манументальныя капітаншы.

Паважная дама,

На ўсмешкі скупая,

уважліва бульбіну калупае.

Ў чарзе неспакойнай

становіцца першай,

Забыла, што сніла сябе

міністэршай.

І лысыя двое,

былымі чынамі,

Стаяць за лабатымі качанамі.

На качарэжцы

дзяўчына так лоўка

Цану вызначае

хімічным алоўкам,

Нібы ў працвярэзніку

нумар на пятцы.

Чарга падыходзіць —

няма чаго пяцца.

Кавун нападоймішча —
хлопаюць хлопцы,
Ну як пасля ванны малому
па попцы.

Старая мяняе
рубля каляжанцы.
Тавар свой расхвальваюць
азербайджанцы.
Гранаты ляжаць сцежалаে,
барвяна,
Нібы капшуکі,
што грашыма напханы.
На Ўсходзе
нялёгкая праца ў мужчыны —
Не разагнеш над прылаўкамі спіны.
Успыхвае шалік

у негра на шыі
Агнём,
што на дрэве не датушылі.
...З Малдовай
іскрыстая дружба старая!
І я ў мітуслівым натоўпе
ныраю.

З дарогі знаёмай
нікуды не збочыш.
Густое, заспанae,
цэдзіцца з бочак
Бычынай крывёю
віно маладое.

Хвала
вінаграднаму сырадою!
Манеты выслізгаюць
хітрай лускою,
Кішэнь стала лёгкай,
а шклянка — цяжкою.
Каторая шклянка,
ніхто не пазнае,
Не выдасьць ні бочка,
ні восень пазная.
Нясмачная бульба—
куплю ў магазіне.

Чаго баклажан
нос паказвае сіні?
Прапала кароўка —
навошта вяроўка?
Нашто мне авоська,
скажы, Камароўка?
...Праспект павузеў,
ды адбыта радоўка,
На сёння
закончана камандзіроўка!

* * *

Рэчка з возера уцякае,
А на возеры стогне лёд.
Завіруха сляды шукае,
Не знаходзіць каторы год.

З завірухі выходзяць коні
(Глуха стукаюць капыты).
Нахіляюща над ракою,
Анямеляй ад глухаты.

Раздзімаюць цёпляя храпы,
Не даюць застаяцца ільду —
Быццам ім захацелася раптам
Пастудзіць густую ваду.

* * *

Хай скруха самотных дзён
Нікому не будзе вядома,
Хай будзе чужына, як сон:
Прачнуўся —
і зноўку дома...

Вяртанне
ў першы снег
1972

* * *

Раённыя аэрадромы —
Заложнікі неба пагоднага...
Паветраныя паромы
Надхмар'е злянела пагойдвае.
Высока ўзлятаюць стракозы —
З аэрафлотам дражняща.
Пасуцца бязрогія козы —
Каровы малалітражныя.
Раённыя аэрадромы.
Мокнуць спакойна дровы,
Запашаныя самой
Дыспетчаркай строгай
Зімой.
Дзядзька гасцей праводзіць,
Валачэ чамадан з «данінаю».
Пахне яблыкамі пад восень.
Зазімкамі — свежаніаю...
Кабета цярэбіць касынку
(Адразу не супакоішся),
Ляціць на хрэсъбіны к сыну,
Уніз пазірае з бояззю.
Боблакі, як успаміны...
Матор, як конік, пілікае...
...Самалёт з той паляны сына
Вёз на «зямлю вялікую»...

* * *

Спакой з лугоў плыве ў раку.
Вятрыста на адкосіне.
Самотна слухаць скверыку
Глухія крокі восені.

Ці помніш, сцежка ціхая,
Абцасікі вясёлыя?
Трывожна сэрца цікае,
З тугой гляджу наўкола я.

Міргаюць ліпы з ласкаю
Зялёнымі павекамі.
Тваёй касынкі ластаўка
Не мільгане, як некалі.

Што скверыку за розніца,
Хто зжуранны, хто змораны.
Яна, вядома, позніцца,
Ён смаліць «беламорыну».

А пеўні дзень прыспешваюць
Назло хлапцам, як некалі.
Ці ж трэція і першыя
Мае адкукарэкаі?

Хіба не ўчора вечарам,
Ад радасці нямеючы,
Шаптаў табе спрадвечнае
І цалаваў не ўмейчы?..

* * *

Свет захлынуўся ад святла.
Ступаў я ў твой гарачы след.
Была вясна,
І ты была.
Як снег, кіпей вішнёвы цвёт.

Не ведаў я ні згад,
Ні зрад.
Сузор'яў распазнаў сакрэт.
Твой смех звінеў,
Яснеў пагляд
Вясновы,
Як вішнёвы цвёт...

Мой дзень асеніцца ў журбе.
Ліст зжоўклы — ў забыцце білет.
Гукаў вяену,
Гукаў цябе.
Як снег, апаў
Вішнёвы цвёт...

Рум
1974

* * *

Мая Радзіма — гэта там,
дзе праплываюць самыя
прыгожыя аблокі.
Жуль Рэнар

З-пад нахмураных броваў
даспелага жыта
палыхае блакіт азёр.
Край прыветлівы,
сэрцамі продкаў абжыты,
зноў спазніўся —
 прымяю дакор.
Васільковы спакой.
Смутак верасу сіні.
Палыновая памяць туті.
Без мяне на лугах
мурагі пакаслі.
Без мяне стагавалі стагі.
Без мяне да Пятра
венікаў навязалі —
узялі зялёны аброк
з бяроз.
Адгуло,
адплыло маё лета вазамі —
звонкарэхае, я не збярог.
Белабрысага бору
распагоджаны вырыс.
Нізка дзікія гусі ляцяць.
Толькі дзіву даешся,—
калі гэта вырас
з камізэлькі сваёй бацян.
Засынае аер,
шлях курыцца далёкі.
Слонку хочацца клікнуць:

 — Вуць-вуць!..

Нават страшна дыхнуць —
маладыя аблокі
над Вушаччынай ціха плывуць.

ТРЫПЦІХ УШАЧЧЫНЫ

1

Пацягнуўся певень,
выгнуў зацёклую шыю і
таропка крыламі залапатаў.

Так развадняк
пасля бурнай начы ляпае
сябе па кішэнях,
спадзеючыся знайсці на піва.

Мнагажэнец і валауга,
пявун галаву закінуў,
каб песняй, сівейшай
за туманы, уславіць
наложніц, і грэбнем
гарачым, як цыркуляркай,
неба распалавініў —
сонца з захмар'я выпала
костачкай пераспелага персіка...

Уласнага голасу
не можа наслухацца певень,
хваліцца,
што сонца вызваліў,
і сам сабе пляскае.

Ну што ж, няхай пацешыцца,
покуль ягоным крылом
прыпечак не замятуць
пасля таго, як засмажаць
яечню для госця...

Сінічка пасялілася ў садзе,
сінім званочкам звініць:
— Ці ты спіш, ці ты спіш?..
Уставай, уставай!..

Белы ручнік
перакідваю цераз плячо
і, як сват, — маладых
вітаю:
сонца і раніцу.

2

Сені расчынены.
Стаю на парозе. Бяруся

рукой за вушак. Выхінаюся.

З гнязда пад страхой

вытыркнуўся падлётак,
здзіўлена на мяне паглядзеў
вялізным спалоханым вокам.

Яшчэ імгненне —

пырхнуў, у бульбенніку знік.

Вярнулася ластаўка і пытае:

— Вы не бачылі, дзе мой неслух?

Ды тут спахапілася:

— Даруйце, вылецела з галавы,
што па-ластаўчынаму
не разумееце...

Хацеў запярэчыць —

няма... паляцела...

Толькі гранёны келіх —

цвет гарбузоўніку —
ціха пазвоńвае.

У ім прасвечвае цца

калматы заклапочаны
чмель...

3

Якія толькі стагоддзі

цябе не хрысцілі
ў сваіх Дняпрах, а ты
язычнікам
так і застаўся, Човен.

Каб сустрэліся пальцы ў малітве,

ты рукі выцягнуў перад сабой,
славячы бoga вады,
перш чым нырнуць у хвалі.

Стары паганец,

сцісні прасмоленяя далоні
і мяне напаі з прыгоршчаў...

Не пускаюць на волю.

Прыщутляны, ты мокрым носам
торкаешся ў крыссе зялёнага берага...

НА СУСТРЭЧЫ ПАРТЫЗАН

Вецер супакоіўся на міг,
Як чырвоны следапыт дасведчаны...
— Як жа засталіся Вы ў жывых? —
Запытаў адчайнага разведчыка.

Усміхнуўся горка у рукаў
(Пэўна, рану закрануў балючую...):
— Гэтак часта
Смерць я сустракаў,
Што адно адному надакучылі...

* * *

Ад сівых гадоў,
ад дзядоў
Для мяне
ашчаджона спадчына:
Песні жніўнай
смутак удоў,
Мох зязульчын,
гняздо курапатчына;

Сіні верас
и сіні дым,
Зоркі першай
драбнюткая мачына,
Яры хмель
над ярам крутым,
Гадубіная мова матчына.
Не згублю яе
ў тлуме дарог,
Дзе маторам
вясёла грукочаща,
Боязна мне
ступаць на мурог —
Прытуліцца шчакою хочаща.
Хай мяне
blasлавяць у нябыт
Як свайго шалапутнага хрэсніка
І яго Яснавокасць
блакіт,
І яе Ласкавасць
бярэзінка.

* * *

Віцебшчына!
Ты лёсам
Не выпечана —
Ты войнамі
Выпесчана.
Вораг
Крыжачыў
Твой небасхіл,
Спакой твой
Нішчыў.
...пясок магіл...
...пясок папялішчаў...

Бяроza з лістам гаварыла...

* * *

Веюць ласкай
Вятры заходнія.
На яблыні майскай
Шпак заходзіцца.
Сплылі, як крыўды,
Зялёныя крыгі.
Шпак з асаладаю
Сушыць крылы.
Вяз зацвітае
Цветам спалоханым.
Дом на ўсе дзвёры
Уздыхнуў з палёгкаю.
Сцежка да кладак
Травой пазначана.
...Дзень добры,

мама!

Паклон,
Ушаччына...

* * *

Травы
Зялёныя правы
Здаўна
Ярыла гарантую.
Шпак,
Быццам хлопец паравы,
Прастуе ў чысціню густую.
Ільсніца сілай сакаўной
Зямлі абнова маладая.
І шпак пабліскуе спіной,
Сабе сняданак выбірае.
Прыціх
Зрунелы небакрай —
Трава з вадой загаварыла.
А мяrtlік,
Як анёл, што ў рай

Хацеў,
Ды не пускаюць крылы.

Праз небыццё,
Вякоў равы
Трава
Праб'еца вастракрыла,
Бо мае ўладныя правы
Вогнебародага Ярылы.

Трава застанецца травой:
Чупрынай зашуміць густою
І над адчайнай галавой,
І над знямоглай нематою...

* * *

Што смущен,
родны бор?
Даўно цябе не бачыў.
Ну, як твой смалазбор,
Падсочаны бядача?

А дзяцел хай дзяйубе,
Тут клопат невялікі —
Выслухвае цябе,
Як кажуць, для прылікі.

І захлынае дух
Маліннікам гарачым.
Мы зноў з табою ўдвуҳ.
Цяпер мы болей бачым.

Да сівізны змала
Згадаў свае шляхі я.
І сочыцца смала
У набіркі глухія.

Це церуку-царку
Хай такавішча сніцца.
А я згадаў царкву
Г тую ашчадніцу.

Цяклі так медзякі,
Цяклі на адбудову.
Званы,
 нібы дзякі,
Пабомквалі часова.

Цякла смала,
Цякла
У набіркі нявінна.
Была царква,
Была,—
Засталіся руіны...

Ты нервы ўсе напні,
Як трэба перад сконам.
А потым
Будуць пні
Ахоўвацца законам!..

...Дакорам не крану,
Падзякай не зазначу,
Што дошак на труну
Для маці даў,
 зямляча.

Згарбела баразна.
Навек засмяглі губы.
Над ёй шуміць сасна —
Дачка твая, мой любы.

Ты з лёсам не хітрун,
Вястун зеленачубы,
Паменей ведай трун,
Часцей кладзіся ў зрубы!..

* * *

Падае,
Падае лісце...
Час — малады нігіліст.
І сам ападу калісьці,
Як пераспелы ліст.

Адсякае далоні
Клянам
Лістабой.
А калі нам
З табой
Сустрэцца там,
Дзе сустрэч няма,
Дзе не выгукнеш нават:
— Ма...
Мама,
Не скажаш
«Сынок»
Таксама.

...Без просу заходзіла
Восень у сені.
Я помню голас
Песні асенніяй:
«Бяроза з лістам
Усю восень гаварыла:
— А мой лісточак,
А мой зялёненькі,

Ты ж мяне пакідаеш...
— Нябось, бяроза,
Нябось, белая,
Я к табе вясной буду,
З табою шумець буду,
Цябе зеляніць буду...»

...Сёння.
Было гэта ўсё
Калісьці...
...Падае лісце...

* * *

Спіць могільнік
У духаце.
Хто часты дождж разленіць?
У нагах матулі зацвіце
Разгублены ядленец.

Абначаваць на паплавах
Грамам за ціхай рэчкай.
І матылёк у галаах
Усхліпне
Кволай свечкай.

Касой зазвоніць сенакос,
Ад палыну прагорклай.
І жылкі сінія стракоз
Заб'юцца над пагоркам.

А восень дагарыць
Датла —
Чакай завейных чаіц.
Вачніца ўпала я дупла
Напоўніцца адчаем...

* * *

Прамень,
Гасподу займай!
Дзень самапасам падрос.
Сонца на лета,
Зіма —
На мароз.

Зімовы сонцазварот
Сонцу дае правы.
За справу бярэцца
Год...
Закасвае рукавы.

Рупіцца
Юны год,
Год без цябе другі.
Год
Маіх злых нягод,
Год
Спалынелай тугі.

Мама...
Пад сэрцам лядзень.

Мама...
Туту не суроч.

Мне
Самы кароткі дзень.
Мне
Самая доўгая нач...

* * *

Шчодры голас твой
Чуў паўсюль я,
Баравін ушацкіх
Зязюля.
Што ж ты сёлета
Зычыш мала
У дзень нараджэння мамы?

Невяліка
Тваё вялічча.
Ты гадоў
Нават тых не злічыш,
Што забрала
Бяды-пабіруха,
Што адкрыла
Чорная скруха.

А гадоў тых
Было замнога
Не за морамі,
Не за барамі.
Не схацела дзяліцца са мною,
Мама
Гора з сабой забрала.

Мама звала цябе
Кукулка...
Мякка сцелеш ты,
Спаць ёй мулка.

*...Грабоўы дошкі
Сціснулі ножкі...*

*Сырая зямля
На сэруца лягла...*

Сляза гаручая
Пяску адчаю
Намые.
Песня сірочая
Не адчыніць
Дзверы нямыя:
Няма ў іх клямак.
І няма тых крамак,
Дзе прадаюць мамак...

Хатуль свайго смутку,
Болю
Забіраюць матулі
З сабою.
Нам яны пакідаюць
Свет белы,
Каб зязюлі гады
Нам
Лічылі.

Зямля наша пагарбела —
Магіл хатулі
За плячыма...

* * *

У выдмах захмарных
Завея ведзьміцца.
Змрок выплывае,
Нібыта з нябыту,
І поўніць коўш
Вялікай Мядзведзіцы,
А коўш высока
Паллярнай зоркай прыбіты.
Праз нач усю доўга
Долу
Хіліцца
Коўш,
Каб выліцца

З вышыні
У мяккі кош
Досвіткавай цішыні.
Змрок агортвае
Магілу тваю
І маю душу.
Таю
Крыўду агорклую,—
Ніяк яе не задушу!
Змроку адчаю майго
Балюча карэць.
Наканавана так на вяку.

...А ў нашай хаце карэц
Вісеў на драўляным суку.
Мы чэрпалі з вядра нетаропка
Маладзічкоў ільдзінкі
Дзінькія
І зорак кроплі.
Ды болей карца няма ўжо,
І цвік драўляны зламаўся.
У студні памяці
Вада ўспамінаў ледзіцца.

А коўш Вялікай Мядзведзіцы
Вісіць трывала —
Палярная зорка
Трымае...

* * *

Абнашчылася вясна
Дождькам мглістым,
Свістам.
Шчадрэ вясны казна
Гоманам зеленаістым.
Дзумкае хрушч-нелюдзім.
Гром справіў
Зялёныя ксціны.
На ганку з мамай сядзім.
Зімовая ў мамы хусціна.

На ганках
Драмалі суботы.
А наш
Пераступалі турботы.
На людскіх
Гавелі нядзелі,
На нашым —
Зрэдчас сядзелі.
Дзумкае хрушч-нелюдзім.
Трывожна з мамай сядзім.

Кажа,
Не ўзняўшы воч,
Здаецца,
Сябе не чуе:
— А нехта ж
Першую ноч
На могільніку начуе...

Матчыны песні

* * *

Удава —
Бяроза без верху.
Адной бедаваць
Да веку.
Удавіная —
Доля савіная:
Што ўхопіць,
Тое ейнае.
За ельнікам,
За бярэznікам частым
Абначавала шчасце.
На ўдаву —
Бедную галаву,
Толькі злая слава.
Без сакала пава.
Кожная,
Як скала,
Хмары густыя.
Якая яснага сакала
Пахавала,
Не знае.
Стыне
Пасцель пухавая,
Вячэра сахарная...
Поле ўдоўчына
Мядзведзь
Карчом арэць,
Барануець воўчанька...
Зялёнае поле
Засяваецца болем,
Родзіць лебядю,
Жнецца бядою...

* * *

Верабеечки
Чы-чы, чы-чы.
А я, молада, ўсё плачуны.

Ці харты пацямнё
Бяды наяхкалі,
Што свякроў у мяне
Ніякай!
Аблачынка падталая —
Белая плотка.
Свякроў загадала
Рабіць работку.
Рабіць работку,
Ды не ў ахвотку —
Сэрца баліць:
На моры бяліць
 палатно,
На лесе сушыць,
 каб было ладно.
На небе качаць —
 да зары канчаць.
У арэшак складаць,
 як пачне халадаць...
Палатно, лайно
Ад слёз намокла,
 я ж не качачка плысці па моры.
Не лютуй, не злуй, свёкар-сівер,
 я ж не сонейка хадзіць небам сінім.
Зашумі, дубровачка, як шумела ў маі,
 я ж не вавёрачка — арэшкаў не маю.
Сама пайду дарогаю,
Голос пушчу дуброваю.
Няхай голас галасуе,
Няхай мяне мамка чуе.

* * *

Абняла вяёлка
Сем сёл
З прысёлкамі.
— Чаму, селязень,
Смуцен, невяёл,
Хіба лета золкае?
— А як жа мне быць
Вясёламу,
Не магу пазбыць

Свайго сораму.
Учора
Звячора
На моры быў,
Качачку сачыў,
Глыбіні злеціла
Лецейка.
На моры быў,
Качачку сачыў.
Сягоння рана злёцела.
Хваля белая
У бераг плёхкала,
Холадам абдало
Крыло.
Каб далёкая —
Жалю б не было.
А то ж качачка ад мяне
На трэцім кусце
Купаецца,
Ныраецица,
Мне, селязеньку,
Наругаецца.
Выграбалаі весляры
Мора ў сто вясёл.
— Чаму, хлопча, гавары,
Смуцен, невясёл?
— А як жа мне быць
Вясёламу,
Не магу пазбыць
Свайго сораму.
Учора
Звячора
У сватах быў —
Дзяўчыну запіў.
Заходзіла сонейка —
Суліла ясны дзень.
А мая зараначка сёння
За другога йдзе.
Нездарма ўначы
Сава галёкала,
Гуло
Дупло.

Каб далёкая —
Жалю б не было.
А то ж дзяўчына ад мяне
На трэцім дварэ
Умываецца, выціраецца,
Мне, маладому,
Наругаецца...

* * *

На куце,
Як на пакуце.
Хмель, што за сталом цвіце,
З радасцю пакумце!
Сяду я на куце,
Рукі закасаўшы.
Стайць мілы на парозе,
Ён шапачку зняўшы.
«Дзяякуй табе, мая міла,
Што не дужа біла.
Куплю табе гарчык мёду,
Конавачку піва...»
Я ўпілася на мяду,
Дамовачкі не дайду...
Ёсць у мяне маладзец,
Ён дадому завядзець...
Малады табе не роўня.
І не знайдзеш горшага.
Дай жа Бог яму здароўя
З жабіны прыгоршчыкі!..
А з цябе такой карысці!
Пачакай — пацешу...
Шапкай боцкі мне чысці,
Размяттай сцежкі.
Ды старайся, чорт рагаты,
Падмяттай чыста.
Сцежка колькі дзён да хаты
Западае лістам...

* * *

Воды збеглі з гор.
Расталі гурбы.
Я ў цёмны бор
Пайшла ў грыбы.
Пахла апенькамі
У трох кашалях.
Я, маладзенькая,
У пір зайшла.
У пірушаццы
Смалянья лавы ўсе.
А хай яго паляруш —
Загулялася!
У страха вочы па яблыку.
Дамоў ісці пабаялася.
П'янае піва.
Госці памоўклі.
Пяе певень —
Не йду дамоўкі.
Брага ў берагі
Б'е, мядовая.
Пяе другі —
І не думае.
Заняўся золак —
Я
Іду вясёлая.
Каб не рыпнуць,
Адчыняю вароцечкі.
Мілы ў пярыне
Варочаеща.
Не падымает воч,
Пытаецца:
— Дзе была ўсю ноч,
Шалтаіца?
— Мой міленькі,
Пад лавай
Шукаеш тапор.
Усю ноч спала
За табой.
Ці ты па вясне
Адурачаўся,
Што ўсю ночку ка мне

Не абарачваўся?..

* * *

Сакалы за сталы заляцелі —
Госцікі мае залащенкія.
Галубкі, галубачкі,
Не выбіраю на любкі,
Усе вы любяя.
Чым жа вас частаваць,
Чым жа вас вельмаваць?
Боб, гарох не малочаны,
На ток не валочаны.
Качан капусты на лясе,
Верабечка ў страсе.
Боб, гарох абмалачу
Ў мужыка на лабяку,
А яшчэ, як захачу,
Лайдаку дапяку.
Будзе з хмару хлеба луста,
Прыхініся, кум, баком.
Будзе тлуштая капуста
З вераб'іным кумпяком.
Будзе гэта, будзе гэна,
Будзе пара, будзе pena.
А пакуль што сакаламі
Пасядзіце за сталамі!

* * *

Пайшоў казёл у гарод,
Шкоды натварыў на год.
А вытаптаў бел часнок,
Быццам тупаў у шэсць ног.
Усе дуды кіну-рыну,
Павяду казла на рынак...
Колькі тae прыбылі —
Прадала за тры рублі.
На руб куплю бяліла,
А на другі — чарніла,
Румянаў на рэшту,
Буду, як нявеста.

Зеляней, шумі, явор!
Як на ліха муж на двор.
Перапытвае суроўа:
— Чаго, жонка, чарнаброва?
— Лучыначку паліла —
Бровы агнём схапіла.
— Што ж такая белая?
— А я муку сеяла.
Кепскі з цябе мукамол.
— А дзе ж, жонка, наш казёл?
— Пайшоў казёл на гару,
Скруціў сабе галаву.
— А калі ж у нас гары
Вырасла сярод двара?

САЛОДКАЯ ПІЛА

Зары — нямы агонь.
Асіны холад — сіні.
Белакапыты конь —
Цягнуў сумёты сівер.

Сумёт куліўся ў роў.
Рыпелі дрэў арэлі.
І жарам снегіроў
Завеі руکі грэлі.

У комін вецер лез,
Ляцеў,
Як чорт мурзаты.
Паехаў бацька ў лес,
Не дачакаща таты.

Даваў дзвярам прастор,
Заходзіў нечакана
З'інелабровы бор,
Пілой падпразаны.

След стылай палазні
У цемрадзі знікае.
— А ты пілу лізні —
Салодкая якая!..

Язык піла пякла,
І жмурый бацька вочы.
Салодкая піла
Была завейнай ноччу.
...Завея прывяла
У бор гадоў забыты.

Салодкая піла.
І конь белакапыты...

КАЗКА

Хутка крохне
Разгалае дрэва,
Падсякае яго
Яга.
Ратавацца Піліпку трэба,
Шчэрыць зубы
Злая карга.

Ды не хоча
Добрая казка
Аддаваць хлапчука ў бяду.
Жмурыць вока
І, калі ласка,—
Пасылае гусей чараду.

Апынуся
Не ў Беларусі,
А ў нялюбай, чужой старане,—
З добрай казкі
Добрыя гусі,
Скіньце мне вы
Па пер'нё!..

* * *

Вырастуць —
І разлятуцца па свеце.
Спраў маюць багата,
Заняты дзеци!
— А маці працуе?
Спагадваюць дзеци:
— Старая ўжо... тупае каля хаты...
...Гасцей прымает,
Са стала прымает.
Да стала ад печы —
Дарога прамая!
Без клопату сумна.
І так, для ўзехі,
Нянчыць унukaў,
Поліць лехі.
Бульбу капае,
Сушыць грыбы.
Тупае,
Весялей абы!..
Спаць многа не любіць —
Даўгія ночы.
Ды толькі здзвіяцца
Дзеци аднойчы,
Што нечакана наваліцца праца,
Што раптам трэба
З расой падымашца —
Даіць карову,
У печы паліць,
Высушыць дровы,
Гуркі паліць...
Ручнік карэлы,
Панура ў хаце —
Захварэла
Старая маці...

ШТРЫХІ ДА ПАРТРЭТА ГОДА

1

А сцяжынка смяеца,
Бяжыць за барок,
Лепей глянь,—
Гэта выпаўзень з краю
Ці Люцыпар згубіў
З чаравіка шнурок,
Ледзьве ўцёк ён
З зялёнага раю...

2

Аглушана лясная старана.
Спраўляюць баль
Вадзянікі
Ці чэрці?
Кардыяграму сэрца
Перуна
Маланкі чэрцяць...

3

Над полем
Хмарыцца пагроза.
Галосяць трунары-вяты.
Нібыта Жанна д'Арк,
Бяроза
Гарыць
На полымным каstry.

4

Марознаму настрою рад,
На даланях
Сняжынкі важу.
А рэактыўны шаўкапрад
З хмурынкі белай
Цягне пражку...

СТАРЫ САД

Халодных сузор'яў
Позірк сляпы —
У веснавы карагод
Не збягутца.

У сонным садзе
Трашчаць чарапы
Яблыкаў-самазагубцаў.

Ад зімавею
Хмурыны лахман
Не абароніць
Вырай картавы.

Прыслушайся,
Як белагубы туман
Фыркае на атаву...

ШЧАВУЛЬНИЦЫ

Дуб не прыдбаў
Ані лісцініачкі.
Стаіць,
Нібы Кашчэй кашчавы.
А ўжо стракатыя хусцініачкі
Збіраюць маладое шчаўе.

Смуга дрымотная,
Злянелая
Пагоднее ад іх усмешак.
І пальчыкі,
Узелянелыя,
Халодзіць козытна
Узмежак.

На поплаве
Агонь уздрыгвае:
Пячы вячэру
Будзе прысақ,
У дыме коні —
Дымнагрэвыя.
Дым сцелецца
Па ўзлобках лысых.

Арэхаўна,
Замошша,
Плігаўкі —
Прыціхлі вёскі ў веснім гудзе.
Дзяўчаткі ў тумане,
Як кнігаўкі,
Стамлёны адвячорак будзяць.

ЛЕТА

Брывеj сіло
Звяло дзяўчо.
Правей сяло,
Сяло Баўчо...

Счубацеў хмель.
Сухмень аглух.
Хмялее чмелль.
Чмялее луг...

* * *

А быў я ў вясны палонны,
Ды стукалі шчасця колы:
Хоць восенійскі ліст зялёны,
Але не такі вясёлы.

Абмерлі стромы, адхоны
Маіх кіламетраў прасёлы.
Мой восенійскі ліст зялёны,
Але не такі вясёлы...

Раскручуваюцца рулоны
Грамоў, навальнічных вясёлак.
Як восенійскі ліст, я зялёны,
Але не такі вясёлы...

* * *

B.

Я твой нявольнік,
Твой прыгонны,
Я вольную ў цябе прашу.
Адчайнай радасці адхоны
Я снегам смеху спарушу.

Для іншых —
Вагі раўнавагі!
З вар'яцтвам,
Сэрца, парадні,
На паншчыне тваёй увагі
Гарбець абрыйда дзень пры дні.

Упартага чакання хвалі,
Прыліву міру ці вайны,
Мяне ўсяго спаласавалі
Твайго дакору цівуны.

Ці ж мне
Маліцца на старое,
Чакаць,
Каб толькі ён не знік,—
На небе зрадлівым настрою
Тваёй усмешкі маладзік?

Імчыце,
Вольнасці фургоны!
Лашак тугі траву скубе.
Я твой нявольнік,
Твой прыгонны.
Нашто мне воля
Без цябе?!

* * *

Аплакалі вырай совы
Пад Полацкам,
Знаеш, Падуя,
Узлеску ў прыпол ве расовы
Ліст перажоўклы падае.

Раздолле туроваму рыку —
Над змоўктымі нетрамі плавае.
Чаўны бласлаўляе ў Рыгу
Сафія залатаглавая.

Даверыцца снегу полаз,
Загурбяцца весяў весніцы,—
У світцы марознай Полацк
Вачыма сінімі весніцы.

Па граю першыя
Тужаць
Праталіны белабрысія,
Ведаюць гнёзды птушкі,
І рыбы чуюць віры свае.

Да скону сэрца скарыла
Чароту гаворка картавая.
З выраю
Доктар Скарэна,
Як драч, дадому вяртаецца...

САКОЛЬНИК

Успыхнула роднае слова падлёткам
З цёплых далоняў матчынай песні.
Падлётка прыціхлага і нясмелага
Прылашчыў за пазухай хлопчык Максімка.
Вучыў яго вышыні не баяцца,
Крылы свае давяраць
Хмарам, вятрам сустрэчным...
Падлётак смялеў і лётаў
У вырай, у край сінявокі, ,
Што Белаю Руссю зваўся.
Вяртаўся ў горад над Волгай —
І пахлі ўздужалія крылы
Самлелым аерам Наддзвіння,
Трывожнай зарой Наднямоння
І косамі свіцязянак...
Як здзіўлены быў блакіт,
Калі з пляча юнака Максіма
Да сонца вольны птах ускрыліў —
З ім цяжка было сагнацца
І ўладарам захмар'я.

Паклон табе, горды Сакольнік
Беларускага крэўнага слова,
Беларускага вечнага слова,
Што ты заручыў яго з небам.
Дзякую,

Максім Багдановіч!

СПАЛОХАНЫЯ СНЫ

Трывога ные ранай:
А дзе яны,
Сыны?
Плывуць, як вырай ранні,
Спалоханыя сны...

Што ўзяць сыны паспелі?
Ні хлеба,
Ні лайна.
Туман,
Сцялі пасцелі!
У галавах —
Вайна.

Цяпер ляцець да іх,
Ды
Захмараны шляхі.
На хустцы ў Бянігны
Жалобяцца шлякі.

Лічыць гады зязюлям
У маладых барах.
Прытулак для матулі —
На ўскраіне барак...
З адчаю
Неба сышта —
Пячэ з-пад далані,
Ад самалётаў,
Жыта,
Матулю заслані!
Старая чуе ростань.
Гадоў саскублен стог.
Дзесятак сынаў
Шосты
На сходзе,
Як вятох...

Як выпрасіла ў смерці —
У д'яблавай радні —
Два дні?..

Каб слёзы ўцерці
Па Януку...
Два дні...

...Гаротныя лясіны
Жвір свежы
Бралі ў цень,
Спазніўся ліпень.
...Сына
Хавалі ў гэты ж дзень...

* * *

А выслоўе ёсць,
Шэпча дбайнасць:
«Маладосць —
Буйносць,
Старасць —
Кайнасць...»

Маладосць,
Што госьць,
Птах трывожны.
Як была буйносць —
Каяцца...
можна!

РАНІШНІ ВЕРШ

Скрагат марознай раніцы.
Жудасна правадам.
Снегірамі —
Школьнікаў ранцы,
Вісельнікамі —
Сумачкі дам.
Шпілек
Нервовыя кропкі.
Замшы
Халёны спакой.
Цішу працялі крокі.
Сыплецца іней луской.
Позіркі бліснуць сінія,
Быццам з патайніка.
Машыны заnoch заінелі,
Як бровы адстайніка.
Шыферным дахам —
Ватнік.
Трубы прарванай
Цвярдзее флюс.
На рэгуліроўшчыка
Глядзіць прыватнік,
Як на ўдава трус.
Рэгуліроўшчык
Носа не вешае.
Фігура,
Што й гаварыць!
Ультрасучаснаю галавешкаю
Жазло накіроўча гарыць.
Апрануты не па сезону
(Таму вось сядзі і дубей!),
Хоча пагрэцца
Каля неону
Апуджаны вेрабей.
Няма з марозам
У графіка блату.
Думка адна —
Не спазніцца б адно ж...
Дольку лімонную цыферблата
Рэжа стрэлкі секунднай нож...

ЭСКІЗ

Пераабувающа афіцыянткі.
Знімаюць з ахвотаю хвартухі.
Цягнела ў парк позні трамвайбус,
На шыбах яго, як з вады,
Выплывае і зыбаецица

слова: «Кафэ».

І захмялелы вечар
Спяшаецица ўпішца
У мякаць цёплую чорнай кавы
Белымі зубамі рафінаду.

* * *

Адказам сваім наганяюць туту

Гады

Мітусні магазіннай.

Пытаюць:

— За кім Вы займалі чаргу?

Гады ў адказ з весялосцю нявіннай:

— За гэтай дзяўчынкай...

— За гэтай дзяўчынай...

— За гэтай жанчынай

Займаем чаргу.

ВЯСТУНКА МАЙГО АКНА

Падагнана ўсё на ёй,
Прыталена.
У яе на лепшым з кажушкоў —
Чысціня завей,
Туга праталіны,
Сарамлівасць першых каташкоў,
Зімавога небасхілу знічка,
Толькі пра вясну звініць сінічка.

* * *

Сезона важная персона —
Асенні дождж,
Як півавар.
Пад абажурам парасона
Цъмянеецца
Дзявоочы твар.

Залее ззелянела замша, -
І хвартушок
Ледзь-ледзь намок.
Як курганкі вясновых замчышч,
Цяплеецца
Грудзей намёк.

Залезці ў дажджавы тралейбус,
Нібы па конкурсে прайсці.
Спрадвежнага чакання рэбус --
Чайонок у дажджавым трысці...

СОН

Заржавелай рэсорай
Качка крача.
Трохтонкай
З адною фараю поўні
Буксue ноч...
З галавы галаўня,
Як з галавешкі гарачай,
Сыплюцца іскры воч.

Трохтонка вырвалася
З цішыні шчыльнай —
Прастуе па бальшаку,
Толькі абапал
Костачкамі лічыльнікаў
Ляскаюць хаты
У насцярожаным халадку...

МЯККІЯ РУКІ

З народнага

На белым свеце
Жылі дзве сяструлі.
Аднаго бацькі,
Адной матулі.
А лёс, як звычайна,
Дзяліў адпаведна:
Багацце — багатай,
А дзеткі — беднай!
А песня-забаўка
Ліха гукала,
А песня спявала
Сваё памалу:
— Люлі, люлі, малое,
А налета — другое.
Люлі, люлі, Несцерка,
А налета — шэсцерка!
Сястра-багатырка
Ўзяла немаўлятка.
Малечы цётка
Стала за матку.
І год праходзіць,
Другі мінае,
Дачушку маці

Штодня ўспамінае:
«Як там яна
У багатай хаце?..»
Пайшла праведаць
Дачушку маці.
А вузкую сцежку
Сляза звужае.
Прыйшла не як маці —
Як цётка чужая.
...А частавалі
Сытой салодкай.
Ідуць праводзіць
За рэчку цётку.
А цётка просіць
Багатую матку:
— Малую перанясу
Цераз кладку.
Малая й кажа
(А слова з дакукі):
— Мама,
А ў цёткі
Мякчэйшыя рукі...

СВЯТА ПЧАЛЫ

А ластаўкі белымі грудкамі
Высвечаюць рэчку да дна...
...А мне б да цябе пагрукацца...
...А ты ўжо даўно не адна...
Дарэмна я ахкаю, айкаю
У маладой журбе!
Русалка русявая,
Вайкаю
Не мне называць цябе.

...Пагоднела неба спрадвечнае,
Аглухлае ад грымот.
І, нібы бурштын,
Прасвечвала
Праменне іскрысты мёд.

Зялёны мурог —
Настольнікам.
Навошта нам з дубу сталы?
Ваколле на мёдзе настоена:
Сягоння свята пчалы!

Эстонія сонца выслала,
Каб раніца дзень пачала,
Шчырэла пчала прамысловая,
Са святам цябе, пчала!

Тваё незамужняе прозвішча
Забыўся я — так ляпей!
А мужняе — пад пагрозаю...
А слова --- не вerahей!

Туга двухвясёлкавай лодкаю
Плыве ў дзень,
Наўмысна малы.
Чаму ж ты з гаркотай салодкаю,
Шчымлівае
Свята пчалы?!

СПЯКОТА

Гром перасмяглы
Нашча
Злуецца на дзень прапашчы:
Хмары
Зноў не ўзялі з азёр ясака.
З пабурэлай расколіны
Мядзведжай пашчы
Вырваўся вадаспад языка...

Свята пчалы

1975

* * *

Зноў тлее ля ціхіх стрэх
Маладзічковы лучнік.
З даверлівай ласкай снег,
Як з матчыных рук ручнік.

Забыты санет саней
Звініць,
Не зважае на спех.

Не дыхай,
Як вяз з'іней,—
Абы не спалохаць снег!..

Сарвуцца зоры з арбіт,
Папросяцца на начлег.
І боязна
Крок зрабіць,
Вачыма абраziць снег...

* * *

I

Вочы твае
Нада мной узышлі
Сузор'ямі цішыні,
Сусветамі дабрыні,
Покуль ёсць яны —
Мне на зямлі
Светла,

мама...

10.VI.1966

II

Цяжка запамінаю,
Як па бацьку завуць
Маці друга.
Ці таму,
Што лішні раз
Хочацца вымавіць
Балючае
І жаданае слова:

мама?..

11.V.1974

ВЫКЛАДЧЫЦЫ РОДНАЕ МОВЫ

Выкладчыцы роднае мовы,
Настаўніцы сельскіх школ,
На вас і каровы і дровы,
Нагрузак няўдзячны падзол.

Гатовы
Падставіць плячо вы
Пад зруба вянец цяжкі.
Нясеце крывіцкія слова,
Нібы вугалькі,
Праз вякі.

У кожнай хаціне —
Вы дома.
Жыщё ваша ўсё на вачах:
Любому вяскоўцу вядома,
Што ў печы ў вас,
Што на плячах.

Люстэрка?
Калі ў яго глянузь?
Клапоты, турботы штодня...
Каравая руکі сялянак
І ўзнёслых вачэй чысціня...

* * *

Кайсыну Куліеву

Няма нарадаў малых —
Бываюць малыя паэты.

Паэт — неспакою слых:
Ён чуе травінкі ўскалых
І грукат сэрца планеты.

Будзь сынам у шчасці й журбе,
Хай шчодрыцца сціплая праца,
Хай зайдрасць душу не шкрабе,—
Народу сплаці, што табе
Дазволіў паэтам назвацца!

Залётнага ветру павеў
Не ўхмарыць крамянага лета.
Скептыка выпаді, гнеў,—
Каб вывучыць мову схацеў
І думаў на мове паэта!

Паэтава ймя нездарма
Край носіць, паэтам апеты.
А песня не носіць ярма.

Народаў малых няма!
Бываюць малыя паэты...

* * *

Выходзячы з хаты:
Печ засланіць,—
Каб людзі не разяваліся,
Пасядзець маўчком,—
Каб пашанцавала,
Першага сустрэць чалавека —
На ўдачу,
Маладзіцу —
Непажадана.

Заслонка бразнула,
Мама выбегла
І закрычала —
Ішла
вайна...

* * *

У зажураным садзе
п'юць сінічкі гарбату.
Звоняць лыжачкі
ў ценькія сценкі шклянак.
Зноў адзін пакідаю
матчыну хату,
Ганак самотны,
журботны ранак.
З утрапёным даверам
гляджу навакола:
Серп сагнуўся,
ржавее пагбаная міска...
Надпіс прыгадвае ща
на браме касцёла:
«Ціха, Бог блізка...»

МАМА

На Бутаўшчыну,
За раку
Спякотным днём праводзілі
Знаёмыя, суседзі —
Народу сцяг.
А дні не шчасцілі,
Ані пагодзілі.
Пажыла,
Як пабыла ў гасцях.
Пасядзела з прыхаду —
Не на куце,
Не тое каб не ў крыўдзе,
Затое — ў цеснаце.
Ні той спагады,
Ні парады,
Ані шаны...
Хіба што прыказка
І суцяшала:
— Добрауму чалавечку
Добра і ў запечку,
А якой благаце
Блага і на куце...
Папераносіла азёры вёдрамі,
Шчыравала —
Схаравала гай гальнёў.
Зайцамі ўцякалі
Словы добрыя,
А слова злыя ўслед —
Ваўчынаю гайнёй.
Залёг адчай
Мядзведзем у ламу.
Не было каму
Плячо падмяніць.
Дзявоцкая песня ішла з-пад Мяніц:
— Ні я ўпіла, ні я ўела,
Ні добра ўхадзіла,
А я ж свае маладыя леты
Дарма патраціла...
І тлумна і пыльна.
На каго наракаць?

Каго клясці?
Не да сну —
Не ад бяssonня.
Цапавільны,
Тапарышчы,
Касавільны —
Як вырабы са слановай касці:
У музей хоць сёння!
Была й паветачка хаткай,
Была й суседачка маткай.
Закацілася ў журбе
Балючай знічкай.
Мама,
Сцежка да цябе
Не зарасце бруsnічкай...

* * *

З лугавін забытых драч
Кроіць змрок густы на мех,—
Цяжкі, як адчаю плач,
Лёгкі, як забавы смех.

...Познім вечарам ля Ўшач
Я ламаў журлівы вех,—
Цяжкі, як расяны плач,
Лёгкі, быццам зорны смех...

Баразною шлях мой знач,
Строгай памяці лямех,—
Цяжкі, як матулі плач,
Светлы, як дзіцячы смех...

ЛАЗНЯ БЛАКАДНАГА ГОДА

Пасам маланкі лясне,
Забурчыць раззлавана гром.
Няўжо гэта зноў у лазню
Ісці з пагбаным вядром?..

...Хоць аглушы цалёўкай,
Хоць розгай азадак ксці,
Мужчынам,
Нам дужа нялоўка
З бабамі ў лазню йсці.

Абапал дзядоўнік і быльнік
Мараць аб уцекачах...
Змушае счарцелы прымыльнік
Раздзявацаца на злых вачах.

Восілка спуджана бразне.
Ахопіць перапалох.
Хаваеш сваё падрабяззе,
Пакуль не схавае палок... .

Не ведаючы благога,
Кідае смех пад шум,
Анекдот смяеца з глухога:
Як варам лінулі —
Пачуў!..

Няма тут ні просьбы,
ні грозьбы,
Ні педагогікі —
Чорт вазьмі!
Гаворыць канкрэтна розга.
І мыешся ўволю слязьмі.

А Мельнікава брыгада
У Глыбачцы акурат,—
Там бацька....
Ён даў бы рады,
Навёў бы адразу лад...

Пасля вайны не зайдросціў,
Хто з бацькам у лазню ішоў:
Дуросці поўныя косці —
Венік, як жмук вужоў!

Як сам —
То дарослы нібыта,
Вяртаеся горда адзін.
Хоць шыя і вуши Не мытыя —
З мужчынамі
Ў лазню хадзіў!..

БАРАВАЯ ПЕСНЯ

Просіць заяць на расіцы
Узаємнасці ў лісіцы.
А рыжуха баравая
Вочы лапай прыкryвае.

Валацуга баравы,
Да ласух падкі,
Пераскочыў бы равы —
Плачуць зайчаняткі.

Гаспадар з цябе такі,
Што ў катле пуста,
А свае ж баравікі
І свая капуста.

Як прыдўггаеш на абед,
Скосіцца зайчыжа.
Ападзে з расою след.
Гэй, сарокі,
ціха!..

ПОЛЬКА

Угінай, загул, масніцы!
Позні час прыпеўцы сніцца...

— А хто полечку танцуе,
Той багата не жыве,
Ён апошнюю кароўку
На падэшвы прадае...

Дзе падбойкі?
Дзе апоркі?
Бо навалам — мікрапоркі!
Шэйк і твіст...
А тупат полькі
У прыпеўках глухне толькі.

— Ой ты, полька-тармасуха,
Дождж ідзе, дарога суха...

Не ўтрываеш у спакусе,
Баламут, не баламуць!
Я прачнуўся,
чорт не біў яшчэ ў кулачыкі.
А не сам я трасуся,
Мяне чэрці трасуць,
А малая чарцяняткі падкалачваюць!..

— Ой, дзяўчына, чыя ты,
А ці пойдзеш гуляць ты?
— А што табе, чыя я,
Пойдуць людзі,
Пайду й я!

Я дачка Аксінніна
І крыху Арцёмана.
Вочы не падсінены,
Бровы самі цёмныя.

Не хадзі пацёмначы,
Пра бацькоў не помнячы.
Добрыя ў бацькоў намеры,

Толькі трэба й супраць меры:
Дзвёры
Я зраблю з паперы,
Каб хадзілі кавалеры:
Бацька дома не начуе,
Маці глуха — не пачуе!

Аж цямнекца ўваччу,
Я скачу й скакаць хачу,
Ой, паскачу, паскачу
Свайму бацьку-смаркачу,
А мамачцы-любачцы
Прынясу я ў люлечцы!

Павяла брывом Паліна —
Ўсіх паглядам апаліла.
Хай дрыжаць
І сват і зяць!

Пайшла Полька жыта жаць,
Хоць забыла серп узяць,—
Покатам снапы ляжаць!
Не шавеліць кволенъка,
Песня цвеліць з поленъка:

— Ой, Поленька, Поленька,
А што ў цябе голенька?
— Не брашыще, зладзеі,—
Занялося кудзеляй!
Ай, частушка, ай, частуха!
Павяла плячом таўстуха:
— Танцуй, танцуй ды прыстой,
Караценечкі з тайстой!
Як не схопіш рытму спрытам —
Абначуеш пад карытам!
Пяты б'юць маланкай колькі.
Полька зблілася?
Ніколькі!
Полька да ўпаду!
Бойка — да слёз!
Хто збіваецца з ладу?!

Шаптуноў — на мароз!..

* * *

«Курлы-
курлы» —
У два крылы
Шчымлівы сум вяслуе.
Карэлічы
ці Карталы
Пагналі ў восень злую?

Б'е пералёты навылёт
Знямога недалёту.
Цяпло гнязда,
як эхалот,
З нямога недалёка...

Дзень валакуць
Валы імглы
ледавікамі.

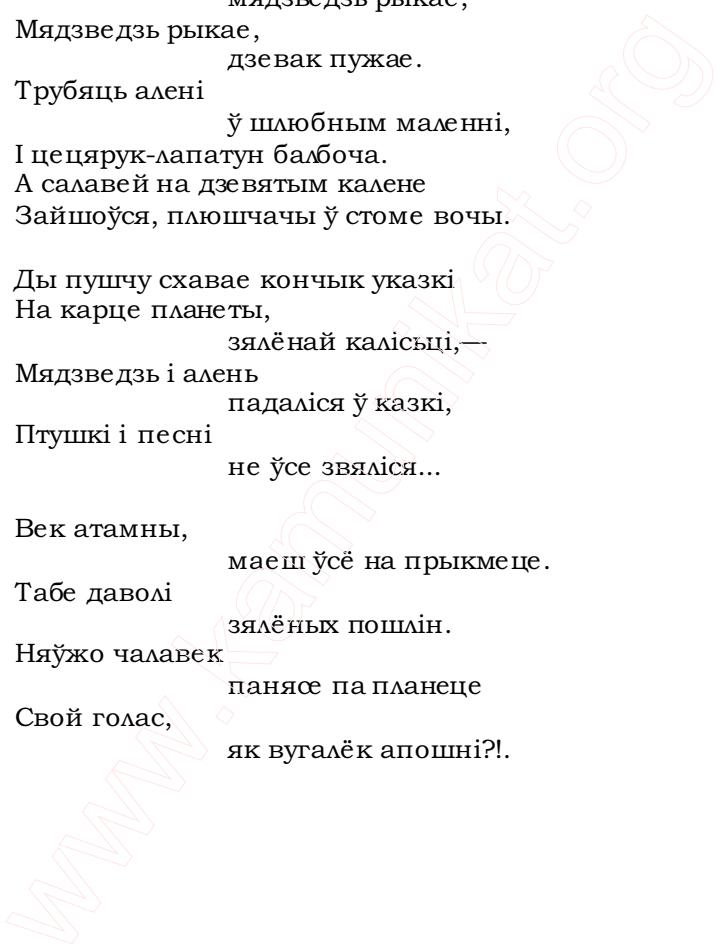
Журлівае
«курлы-
курлы»
Над хатай,
Над вякамі...

* * *

У летняй песні трава мягкая,
Вяснянцы хапае
шчымлівага жалю.
І ў цёмным лесе
мядзведзь рыкае,
Мядзведзь рыкае,
дзевак пужае.
Трубяць алені
ў шлюбным маленні,
І це цярук-лапатун балбоча.
А салавей на дзеятым калене
Зайшоўся, плющачы ў стоме вочы.

Ды пушчу схавае кончык указки
На карце планеты,
зялёной калісці,—
Мядзведзь і аленъ
падаліся ў казкі,
Птушкі і песні
не ўсе звяліся...

Век атамны,
маеш ўсё на прыкмече.
Табе даволі
зялёных пошлін.
Няўжо чалавек
панясе па планече
Свой голас,
як вугалёк апошні?!.

* * *

Заціхла мора,
Ды шэпча ў скалы
Купальскай песні
Прыбой ласкавы:

На моры жабка
Красенцы ткала,
Падол кароценькі
Падтыкала.

Прыйшоў арачак
Да жабкі ў сваты,
Не чырванее,
Вахлакаваты;
Дае ёй ганьбу,
Не ломіць шапкі:
— У цябе, ў жабкі
Кароткі лапкі!

Абраз не церпіць
Гонар дзявочы:
— А ў цябе, рачак,
У срачцы вочы!

Ані заручын,
Ані запоін.
Жывуць дагэтуль
Самі сабою...

А ці не беліць
Туман той кужаль,
Што ткала жабка
Ды на замужжа?

А хвалі б'ющца,
Як бёрды, ў скалы.

На моры жабка
Красенцы ткала...

* * *

Памяці Сымона Блатуна

А можа, нешта пераблытана,
А можа, праста
Трызніца ў самоце?

Сымоне...
Рыфмую:
ісціна і чысціня.
А восень колерамі
Размаісціна,
З рабіны лісце
Позірк чыйсьці зняў.

А жураўлі
Курлыкалі даверліва
У прысмерку вачэй.
Вядро
Крыло асверу перасвервала.
Мячэунік стыў.
Звон вечара вячэй.

Другія
Межы сціласці ляме шылі,
У арыфметыцы прыбыткаў
Петрылі.
Ты ў палітончыку,
Падбітым вершамі,
Па раўнавазе
Сумаваў з усмешкаю.

Было,
Не меў кашулі запасной,—
Не знаўся
З арыфметыкай прынаднай.
Меў нумар тэлефона
Ў кніжцы запісной,
Самой
вясёлаю Вясной
Запісаны памадай...
Не дбалі

Аб надзённым хлебе
Твае радкі:
...Жураўля я не спаймаў у небе,
А сініцу выпусціў з рукі...
Рыдлёўка далакопава ўпівалася
У змоўкаласць дзірвана.
Не з плутам баразна
Спазналася.
Спазнялася
Вясна.

Гром — на траву.
Ды гром маўчаць стараўся:
Маланак сківіцы
У небе сцяў.
Жыцця твайго пачатак — травенъ,
Дзень знебыцця,

Вясне трывогаю травець.
Журбе
Вярбіцца ніца.

...Журыўся на Палесці
Журавель.
Сярпы зубіла
Сіняя сініца...

АДАМ У МІЦКЕВІЧУ

Litwo! Ojczyzno moja!
Ty jesteś jak zdrowie...
Adam Mięskevič

Паэты нараджающа ў карчме,
Каб іх пасля
Аплаквалі саборы.
Выгнанніку
Не ў спіну вецер дзыме,—
Ён носіць край абражаны
З сабою.

Хмар вырай
Свіязі слязу страсе,
Як пава з песні,
Што праз сад ляцела.
На саркафагу ружы
У расе
Паэту —
Не пыхлівасці злюцелай!

Маўчы, ўсыпальня каралёў...
Вякі
Прыціхлі
Над геральдыкай нямою.
Спытае нехта:
— Быў кароль які,
Калі пісаў паэт:
«Ojczyzno moja...»?

* * *

Што параю-выраю,
Дзе шукаць вам броды,
Маладога выраю
здзіўленыя бровы?..

Лістаслед адсырае
Смутнаю парою....
Нада мною выраю
здзіўленыя бровы.

Ласку лета шчырую,
Неруш чабаровы
Нагадалі
Выраю
здзіўленыя бровы...

ДАФНІС І ХЛОЯ

I
Залева не расплятае кос:
Схой —
Пад скалою!

Дафніс шукае коз.
Коз
Падганяе Хлоя.

Уздрыгваюць вейкамі
Крылы стракоз:
Раскошна ў даліне згоды
Спакою...

...Хлою —
Недаткнёйку-сасонку —
Нарадзіла зялёная Хвоя,
Спавівала Хлою
Імглою...

...Багоўка
На пальцы ў Хлоі
Знічкай малою,
Вочкам пярсцёнка:
Не суроч,
Нарачонка!..

...Сарамяжлівасці дзявочай
Палоннік —
За пазухай Хлоі стракоча
Конік.

Божа,
Як Дафнісу
Да яго дакрануцца?
Хлоя можа
Прачнуцца...

...Дафніс!!!
...Падае

неба дах
ніц...

Зорамі...
неба вачэе.
— Што на вячэрү?
— Яглі...
(Пацалаваліся
і спаць ляглі...)

II
— Халодная коўдра,
Хоўра!
— Чаго ваўкамі маўчым?
Бульбу смажыць на чым,
На лою?..
(Хлоя?)

— Спрутняней,
Дарахвей!
(Дафніс?)
Дыхні,
с-сабака!
Цягне, як з бензабака.
Мокнеш у гаражы!
...Хоць варажы
На мігатлівых пляёстках
Газавай пліткі...
(Высах з лёстак
райчук плыткі...)

...Горбіцца
Сантыменту правіzar,
Празорлівы тэлевіzar:
— Хэло! Я
Цябе чакаю,
Хлоя...
...І рэха

пагасла
ахне:
Дафн-
ні-
сс!

ІНТЭРВ'Ю

Пазелянелі
Ікры ў коніка,
Пакуль скакаў
Ля мікрафоніка.
Але хапіла й салаўю,
Пакуль даваў ён
Інтэрв'ю.

— І ў інтэрв'ю
Я не ўтаю:
Нялёгка салаўю.
Гняздоў ўю,
Кармлю сям'ю.
Не да тугі —
Растуць даўгі.
Сям'я раеце,
Гняздо ў кусце.
Расу трасу —
Сям'ю паю,
Пяю,
А працы — у-ю-ю-ю!

А ты паслухай
Голас з плёнкі —
Ні пра сям'ю,
Ні пра пялёнкі...

* * *

Змітраку Моркаўку

Зоркі — выкрасанкі!

Санкі

з горкі

Гонка мчаць, куляюць у сумёт.

У маленстве дым і ўранні горкі.

Толькі сон і саладэй за мёд.

Зрання ўё табе — і сум і радасць —

Падуладна, як гаспадару.

Лёгка абрасацца,

Лёгка падаць,

Лёгка падымацца пад гару.

На гары — сябры.

Яшчэ іх многа!

Колькі будзе к вечару ў жыщці?

Падымацца —

Не збіаць нікога,

І не прабіацца —

Лёгка йсці!..

У ЗАДАБРОЦЦІ

Азарылі неба азярыны.
Азярная зоркая вада.
Ручаёў лясных глухія рыны,
І дупла аглухлая бяда.

Вечалле — спрадвечным цыферблатам.
Стрэлкаю секунднай — страказа.
Зорка ранняя сплыла — была там —
Як сляза па вайстраку ляза.

Дзе травіца — брацетка й сястрыца?
З песні муравой заняўся б роў!
Доль мне, лёс, ва ўнуку паўтарыцца,
Затрымацца ў памяці сяброў...

Вам, дубкі-пушчаны, распушчацца.
Лёду не баіцца яшчэ мель.
Іць, як ніць, звініць якраз па-ўшацку:
Брыка ездіць і гудзіць шчамель.

Не спяшаўся зрэзаць ценъ мой сынні
(Час, забудзь на час на маразы!)

З цыферблата азяровай сіні
Сіний стрэлкай сіний страказы...

З ГАРЫ

Цяпер —
Ці ў радасці згары,
Ці счахні ад адчаю,
Адчуй адно:
Ідзеш з гары.
Твой смутак залачае...

Ужо заняўся веташок
На макаўцы віхрастай.
Забудзь стажок
І мурожок
І ў сад чужы не шастай!

І сам сваім гадам
Гадзі,
Яны — як тыя госці.
А вёскі ўсё часцей,
Глядзі:
Пагосцішча,
Пагосце.

Яшчэ тваю сасну
Піла
Не кроіць на цалёўкі.
Узмах вясла,
Узмах крыла.
Чакае ўзмах рыдалёўкі...

Зняверцу-роспач пратуры:
АЗЁ рна,
Борна,
Гойна!

Далёка бачыў на гары —
Ідзі з гары спакойна.

* * *

Нам перадаць імкненца час
Усе свае прыкметы,
Пакуль пад сонцам
Круціць нас
Ганчарны круг планеты.

СВЕТЛА

Памяць грукне ў шыбу ззяблай вішнінай,
Добры сон паўторыць
Той начлег:
Светла прачынацца ў хаце сцішанай,
Вестку чуць ад мамы:
— Выпаў снег...

ІСНАСЦЬ

Міколу Грынчыку

У чым жа існасьць існавання,
Суседства з існасцю — быцця,
Быцця свядомага — жыцця?

Здагадак чаўнакі снавалі,
Саткалі капу забыцця,
Каб захінуць ёй
Шлюбны ложак,
Вясельны і хаўтурны стол.
Сагрэлі ўзор давер валошак
І снег, што ўснежыў вечны дол.

Ці ўзважылі зямлі патайнасць
Рыдлёўкі даланя,
Ламеш?
Пакуль жывеш,
Датуль пытайся.

Пытаннем сутнасці жывеш...

АРГАНАЎТЫ

Плылі спрадвеку пехатою.
Пагляды лашчыла руно,
Жаданае і залатое —
Рунела рунь...

Сахі стырно
Трымалі моцна.
Заплывалі
За вечаровы небазвон.
Люлялі арганаўтаў
Хвалі
Перастаялых баразён.

Карэц каравай даланёю
Трымалі
Працы каралі.
Рабілі з небам іх раднёю
Крутыя крылы араллі.

У полі
Сеялася заўтра.
Кляліся небу Перуном
Ушацкіх гоняў арганаўты.
Зямля рунела ім
Руном.

СІВАЯ БАЛАДА

I

Няма хвілінкі,
Каб павальніцца.
Знойдзецца праца
І ў навальніцу:

Даюць батрачцы
Анучы лапіць.
Што гром злуеца —
Шукае лапаць?

II

Ад страху золка,
Ад жаху хмарыць:
Можа ў іголку
Пярун ударыць!

Згубіць бы йголку
У пуні, ў сене.
Пярун гразіцца —
Трасуцца сені.

III

Бяды хапіла.
Быў свет нямілы.
Яна з іголкі
Сям'ю карміла.

IV

Ці бліскавіца
Жагае ў хатку?

V

Ці мама ўдзявае
Нітку ў шаршатку?!

ХЛАПЧУКУ З ЛЯШЧЫНІПЛО Ў РУЦЭ

З маладой ляшчыніны
Будзе вудаўё.
Свет табе расчынены —
Забірай сваё!

Будзе кладка рыпкаю,
Будзе лёд і жвір.
Залатою рыбкаю
Выхітрыцца вір.

Будуць юшкай хмарыста
Трызніць саганкі.
Будзе ўдача скнарыста
Абрываць кручкі.

Вобмелі, заглыбіны
Нераст абвядзэ.
Будзе след ад рыбіны
Ў маладой вадзе.

Не глядзі зняверыста,
Пазірай задзірыста.
Будзе рыбе нерасту
І надзеі — вырасту!

* * *

Пах вечаровага жытла
На цішыні настоены.
Схіл паўтарае
Хіб вала.
Спакойны вол настрою.

Ён абагнаў загоны дня
І зараз на папасе.
Жаданы выган — цішыня
Прымае ўсіх па часе.

І двор, і кол —
Пасецца вол,
Спакою вол рахманы.
І свет, здаецца, ўвесь —
Наўкол,
І вышыння —
Ля хмары.

І саганок,
І таганок
Змрок
Свойтае паволі.
І толькі
Стомы ціхі крок
Яшчэ пыліць у полі...

* * *

Бацькаўшчына,
Дзедзіна,
Вырай смутку — спадчына,
Доляю адведзена,
Злом пералапачана.

Дзён сівое прадзіва
Ніткаю суроваю
На сцяжыну прадзеда
Памяць выкіроўвае.

Пойдзеш той сцяжынаю,
Як рачулкай плытнаю,—
Родны край з чужынаю
Ані пераблытаеш!

* * *

На сцэне «Ляўоніхі» туіят спорны,
На сцэне полька канает ў гуле,
На сцэне ўборы маёй матулі
І песня яе —
Каларыт фальклорны.
І ў век неілонавы,
Век маторны
Хачу, каб песню маёй матулі
І ўнукі ўнукаў маіх пачулі
Не толькі са сцэны,
А ў хаце — блізкую —
Над ціхай калыскаю,
Над поўнай міськаю.

* * *

Позірк вымгліў туман стамлёны,
Скроні выбеліла асака.
Задрамаць не даюць страмёны
Хмарагрываага рысака.

Як завецца ён —
Лёсам,
Таланам
Ці адчаем майм?

Але
Толькі мчаць бы на ім,
Раззлаваным,
Дзень вітаць у крутых сядле.

Апантана жыщю адданы,
Мушу ўсё я прачуць спаўна,
Каб Яго Няўмольнасць
Загнаны
Час
Адчула мая спіна...

КАЗКА ЗАЕЧАГА МАЛЕНСТВА

Запыталка-дражнілка
Былая,
Малая...
Пытаць навучыла
Бабуля Малання:
— Варона-старажона,
Ці была ты імасць?
— Была-была!..
Адказ немудроны.
Спытаць магчымасць
Была —
Сплыла...
Да бульбы варонай
Закраса — бруsnіцы.
Сарокай,
Варонай
Маленства прысніцца.
Маленства прысніцца,
Туга праясніцца.
За прасніцай мама —
Баліць паясніца.
Мне соладка спіцца,
Мяцеляніца спіцы.
Гудзе калаўрот —
Юных год
Калясніца...
Каб зноў тых
На год
Сто нагод
Падражніцца:
— Варона-старажона,
Ці была ты імасць?..
Лёд зялёны, сцюдзёны,
Кладку памяці вымасць
З нябіткага шкла.
Была...

ПЕРАД ХАЛАДАМІ

Каб лісток —
Галутай
Восень перастоіць.
Сек імжакай лютай
Сівер, як трастою.

Роспачлівы выбух
Белага застоля
У азёрных шыбах
Стоена застогне.

Маладая скруха
Перагала дае.
Вусцішна і глуха
Перад халадамі...

ПАРТЫЗАНСКАЯ МАЦІ
Ля карціны Юз афа Пу чынск ага

Не працэджаны хмар сырадой.
Ці не купіны закурэлі?
Ступні сталі
Карой цвярдой —
Ад сырой зямлі закарэлі.

Пальцаў скрученыя карані
Намясіліся гною, гліны;
За сыноў
(Божа іх барані!)

Ногі матчыны
Мацаі міны.

Не да сноў —
Сны вяртаюць зноў
Допыты,
Катаванні,
Расстрэлы.
Паправодзіла ўсіх сыноў —
Аніводнага
Не сустрэла...

Не расце трава забыцця
Пад балючым карчом —
Пад крэвам.
Захавальніца дрэва жыцця
Стала дрэвам...

ВЁСКА

Не расщодрыща,
Не раздабухаеща —
Вёска скупая,
У ногі нікому не бухаеща,
Піцуе з відна да відна,
Вайна не вайна —
Вёска не адступає,
Адступаць няма куды.
Прымакамі
Урадлівия дні з праснакамі,
З прысмакамі.
Спрадвеку драўляная,
Як і дрэзы, ў зямлю ўрасла.
Жыве яна
З хлебадайнага рамяства.
Не да прыхарошвання,
Не да хаства!
У вёскі такая
Сялянская ўхватка:
І пралля, і ткалля,
Ратайка й салдатка.
Град бобам,
Пот — градам.
Травеюць грады.
Пакуль з горадам
Грані сцірающа,
Прахопліваеща ўранні —
Да цямна стараеща.

* * *

Нібы шыпячых зычных збег,
Спакойны, сыпкі
З самай раніцы
Спадаў на сцежкі
Ціхі снег,
Баяўся аб ігліцу зраніцца...

Сачу — як прашчур —
След бяды.
Зайшлося сэрца ў ціхім верадзе —
Перада мной
Ідуць сляды
Сабачыя
уперадзе...

* * *

Ці прытулку шукае душа чыя?
Чаго ўслухаецца цішыня?
Захлыніся,
Турбот гайні!
Спакоем мяне сустракае
Ушаччына.

А дзе мой прытулак?
Зязюленька шэрая
За вечным борам.
З кім журбой павячераю?
Ці мне ў сабе,
На сабе — як смаўжу —
Насіць гэтую хату
З запалымі бёрнамі,
Дарогу ў выбоінах —
На Забораўна,
І смачна прыжмураную імжу;
Спакой, што на сітцах
Прасейваюць конікі,
І кветку-слёзку на падаконніку,
І гэтую трывогу, якой даражку?

Шлях Млечны — прасекай.
Аблокі — яміны.
Сляды ад вялізнага пастала.
А можа, змятаюць руکі маміны
Крошки хлебныя са стала?!

ЗНОЎ ДОМА...

Заход заламаў аблачынкі брылёк,
Замроена промні лятуць у вулі.
На сонны мурог
Я спакойна прылёг —
Здалёк
Мяне ў прыщемак сцежкі вялі.

Туман-тугадум ахінуў паплавы.
Па-свойску мураш запаўзае ў рукаў.

Куды ж так імчаўся
На злом галавы,
Каго я гукаў і шукаў?

АЗІМ Ы ДУБ

Смалілі ў цябе
Вайны перуны,
Спазнаў паклоны,
Запомніў праклёны.
Ды не адстала ні карыны
Ад цела твайго,
Зялёны.

У хмурыне чупрыны
Дазволіў ты
Раскашавацца зорам,
Каб хцівасцю ўсмяглі
Злыя раты,
Зайздроснікі ўспомнілі сорам.

Сыноўняму сэргу
Балюча люб.
Караваны кронай нязгіннай,
Край мой спаконны —
Азімы дуб
З выпаленай сэрцавінай.

НАПАМІН

Не крыйдуй, край лясны,
Я пазбаўлен даверу
Успамінам суворым,
Што ад жаху лядовы:

Гэта сосны адны
Над абрывам кар'ера
Ці над вырытым ровам
Заложніцы-ўдовы?..

БАЛАДА З ПАДПАЛЕНЫМІ КРЫЛАМІ

Не будзе суціху
Ліху —
Паліцай застрэліў бусліху,
І вёска гарыць, і
Буслова
На ліпе гняздо.
Хоць бы слова
Мог выгукнуць хто,
Хадзіла
Тры дні,
Тры начы
Магіла.
Наноў развязаўся ліпай
Карэння ўпірысты вузел.
Смутак, паціху клыпай,
Няхай не пудзіцца бусел...
Зямля, што купа сухая.
Чаго клекатун клякоча,
Падпаленым крыллем махае —
Пажар

затушыць
хоча?..

* * *

Ізноў ягіа,
І зноў вайна
Крывавіць бінт экрана,
Звяно злучае да звяна —
Звініць ланцуг парваны.

З дратоў і кратай
Злы ланцуг —
Ён мой спакой кайданіць.
Гадоў маіх забытых цут
Уваскращае здані.

Ані прагнаць,
Ні замаліць —
Няхай каму старая,—
А мне баліць,
А мне смыліць,
А мне вайна страляе!

* * *

У ранішнюю цішыню
Віцебскага музея
Зайшоў я
І ўпершыню
У вочы зірнуў ім,
Нямею
На момант які,
На міг,
Яны на мяне звычайна
З пажарышчаў год нямых
Глядзяць
Нямымі вачамі.
Звычайнія юнакі
Як быццам...
Ды ў злых паставах...
Яшчэ не выюць ваўкі
Над імі
Ва Ўшачах,
Паставах...
Па-летняму рукавы —
Як вострыя кіркі,
Локці.
...Між намі
Жаху равы,
Драты з'іржавелыя
Злосці.
Яны яшчэ ў той сяубе,
З якой курганеюць гоні.
Яны старэй за сябе.
За іх
Я старэй сягоння...
Ішлі —
Засталіся тут,
Яшчэ маладыя,
Худыя.
Глядзяць на сляды пакут...
Вочы падзець
куды ім?!

* * *

Век мой,
Не дужа багаты падзеямі,
Ад сінізны
І да сівізны
Рэзка
На два адрэзкі
Падзелены:
Вайна —
І пасля вайны.

1863 ГОД

Боб-гарох не малочаны,
На ток не валочаны.
Рэкі крывавыя —
Не малочныя.
Дзе дым,
Дзе туман,
Дзе хіб вадоўчыкаў?

Гэта ўжо кульмінацыя
Нечуванага ўціску,
Калі
Гаворыць кулямі нацыя,
Барыкадна
Падклаўшы кулі...

У ВЯНОК МАЦЕЮ БУРАЧКУ

Не дужкі ставіць —
Узводзіць куркі
Карцела пальцам.
Бывай, зацішак!
Для засцянковых францішак
Радкі
Напіша іншы які
Францішак!

Чытай, грамацей,—
Ён Мацей Бурачок.
А на Мацея
Дарога пацее
Спіной мужыка,
Што спазнала дручок
І на бізун
Яшчэ мае надзею.

На караністай дарозе
Вазак
Цябе растрасе,
Таўстазадая ода.
Паэт — ён гарыць,
Як балючы гузак
На лобе абражанага народа.

Знявага
Вялікадзяржаўна ўрачэ,
Паэта радкі —
Ад упуду замова.
Народ жа
Саромеецца яшчэ
І мовы сваёй,
І сябе самога.

Двукосі пасля!
Косы і тапары
Без знакаў прыпынку
Гавораць з панамі.

І дзецикі Кастусёвы ў бары
Чакаюць тут жа,
За Жупранамі.

Хаця кароткія,
Ды святкі —
На Белай Русі
Дне юць белыя світкі.
...Нашчадкам пайстанцаў
Світайце, радкі.
...Бяроста бялей
За пергаменту звіткі...

* * *

Mіхасю Страньцоўу

Гады прывыклі
Да сваёй хады.
Няўцям гадам
Крыху прыстаць у скрусе.

Звыкаю
Да ўсвядомленай жуды,
Што могільнікам памяці
Раблюся.

Усё часцей кажу:
Тады,
Калі,
...імгненню затрымацца
загадалі...
...Нагбом да рання
і каўшом пілі
не толькі мёд...
Спяшаю за гадамі.

Мне не сагнацца —
І тae бяды.
...Яшчэ паспее
запрасіць сырая...
Гады прывыклі
Да сваёй хады.
Я толькі ўслед
Удзячна пазіраю...

ЖУРБА КЛЯНОВАГА ВЯСЛА

Песня маці чыёй балючайшая,
Ці тваёй, ці маёй, пакутніцы?
Адкажы мне,
Галіна Бальчэўская.
Смутак мой ад мяне не адкупіцца.

Чыя каса
Бядой
Была?
Чыя краса
З вадой
Сплыла?

Ты — галінка абныла-крохкая
Дрэва наскага,
Дрэва пе ённага.
Са жніва талака йшла —
З падёгкаю,
З ласкаю
Маладзік павесіла.

Табе знаёма
Журба
Вясла,
Дзе пакрыёма
Вярба
Расла.
Гора чула ты, ліха бачыла.
Каб зласліўцы твае абрахаліся,
Сум спагодзіла песні матчынай
Галая на святло прагалінка.

* * *

Як у госці здарышся
Да крутой кумы,
Той, якую старасцю
Клічам мы,—

Вочы паказеліўшы,
Плечы не сутуль,
Памяці вузельчыкі,
Дзён хатуль

Развяжы не ўтаіста,
Выкладзь не ў хвальбе,
З чым жа ты вяртаешся
Да сябе!

Хто з няўтольнай смагаю
Малады заціх,
Раскажы з павагаю
І за тых.

Раз цябе уважылі,
Сам не лезь на кут,
Над тваёй паклажаю
Тут прысуд.

Пнуцца вузка плечыя
Да шырокіх лаў.
Часам месца не чае
Не заняў?

* * *

Кім стану я пасля,
Ці пальном, ці клёнам?
Каб што!
Мяне зямля
Зямным шчадрыла плёнам:

Дарогай аржаной,
Хмурынкай ільняною,
Сцяжынаю кружной
Да наспы пад сасною.

Не жыць як набяжыць,
Каб дзень за дзень — і годзе.
Міг вerah знабажыць.
Мой дзень — маё стагоддзе.

Кім стану я пасля?
Каб што!
Якое слова
З нябытнага былля
Мяне ўрачэ нанова?

Што скажуць пра мяне?
А ці ўспамін сурова
Увагай праміне?
За ім
Святое слова!

* * *

Гатова ад веснавой красы
Сэрца жаўранка разарвацца.
Безабаронна знікаюць лясы —
Даверу зялёнага рэзэрвациі.

На бровы часу адчаяу дах
Насоўваецца няўхільна.
Глушэюць вёскі,
А ў гарадах
Перанаселенныя магільнікі.

Ірвецца трос,
Што ад зор да рос.
Смех непадкуты
Даволі коўзаўся.
Папрок былы:
«Ці ты ў лесе рос?» —
Будзе гучаць як:
«Залётаўся ў космес...»

ПАД ВОСЕНЬСКІМ НЕБАМ

Востры локаць выраю —
Востры боль.
Лес яшчэ задзіраю —
Хвост трубой.

З восенню адносіны
Так сабе.
Хмар перапалосіны
Шпак саб'e.

Небасхіл, плячыма хоць
Шавялі.
Сталі немагчымыя
Шчамялі.

Ходзіць не нажэраю
Ветравей.
Неба, бросняй шэраю
Не травей!

Чым цябе, высокae,
Ацаліш?
А вавёрка цокae:
«Цот ці ліш?..»

ТАМУ, ХТО ВЕРАСНІ ДАРЫЎ

*Памяці настаўніка майго
Фадзея Францавіча Багдановіча*

Як, неспакойны, спакоем заручышся?
Спрытнугі моляща
На гаражы і на страўнікі.
Па смяротнасці —
Не па неўміручасці! —
Пасля касманаўтаў ідуць настаўнікі.

Ім па гадзінах аплата сціплая,
На экзаменах —
Букецікі ў складчыну.
...Лучынка курылася,
Газоўка хліпала.
У людзі выходзіла
Мова матчына...

З торбачкамі,
З партфелямі,
З ранцамі,
Вачапоры,
Баламуты,
Накольнікі
Спяшаліся да Фадзея Францавіча,
Каб ранішнім словам назвацца —
Школьнікі.

Няўлагі баяліся, праглі пільнасці.
Вы цеплі напыха вочы надзеямі.
Як мы, падшывальцы, са скуры лупліся,
Каб быць
Любімчыкамі Фадзее вымі!

Беларуская мова,
Маўчання хвілінаю
Ушануй аднаго са сваіх старэннікаў:
Як і ты, меў павагу,
Няспыннаплынная,
Да канкрэтных назоўнікаў —

Не да займеннікаў.
Блакіт аблімерваюць крылы бусловыя.
Жыццё клапотна,
Буркотна рачулачцы.
Кажу Вам сыноўнай удзякі словы я
Тады,
Калі Вы іх ужо не расчуеце.

Хай будуць пашаны шатамі ўшачаны
Над Вашым спакоем
Нябёсы ве́рнасці.
Хай будзе пухам
Зямля Ушаччыны,
Дзе Вам паўтарацца
Школьнымі вераснямі...

РОДНАМ У СЛОВУ

Было спрадвеку, слова, ты
Крыніцай цудадзейнай сілы,
Што вызываляла з нематы,
Айчыны ніву каласіла.

Ты наталяла смяглы рот
І выкрасала ўдар грамовы,
Каб сам сабою стаў народ,
Пачуўшы гукі крэўнай мовы!

* * *

Я некалі свет з прысвёткам
Імкнуўся аб'ехаць,
А мама — дома, так быць павінна,
А мама, здавалася, вчанаю будзе.

Прахопліваюся зараз з прысветкам,
Каб мясціны выхадзіць пехаць,
Дзе маміны ногі помняць сцяжыны,
Дзе жаўранак сэрца

абрываецца ў перапудзэ...

* * *

Долі інакшай не трэба зямной,
Сэрца пагоднее ад суцяшэння:
Родная мова ступала за мной
Ад калыханкі
Да галашэння...

ПАЭТЫ

Vасілю Зуёнку

I

Пускалі ў вочы досьць дыму!
Паэты пачынаюць думаць,
Асацыяцый караваны
Па ўсіх радках накіраваны.
Паэты пачынаюць думаць —
Паболынала ў іх гаспадарка!
І слова
Жалудамі з дуба
У араллю душы спадаюць.
І праастаюць там навечна
Расток радка,
Галінка верша...

II

Хай клопат свой раток
З гняздзечка прагна цягне,—
Шануй, паэт, радок,
Не захлыніся ў багне,

У твані цішыні,
У бросні дабрабыту.
Нікога не віні.
Віноўнік ёсьць нібыта?!

Хай штогадок ядок,
Няхай няма навару, —
Шануй, паэт, радок
І не ашуквай мару.

Сам дбацьмеш аб сяўбе
І думаць пра дакоскі.
Прадумай сам сябе
Ад кропкі і да коскі.

Бо не па едаках
І жончынай саеце —
Нашчадку па радках
Цябе судзіць, паэце!

Ш

Паэты — вясёлыя жабракі.
Пакуль на пярынах дрыхнуць
Начныя ўкормленыя жарабкі,
Паэты кідаюць жэрабкі
На шчасце — выцягваюць рыфму.
Не смейся, не ў сейфе іх скарбы — наўкол:
Сузор'е, суквецце, сутучча,
Дол зрушыць драпежнай метафары тол.
Штб чэк тленнавечны, сухі пратакол,
Пячатка — яе сургучнасць?!
Радкі ім нашэптвае пошап ракі,
А час на Браслаўях, Таймырах
Бярэ, быццам рыбіну, за жабракі.
Багаты вясёлыя жабракі
Дайгамі і зайдрасцю шчырай!

* * *

Юнацтва светлая часіна —
Расчыненае ў май акно,
Настрою пудкая расіна.
Юнацтва светлая часіна —
З падманам віравокім дно,
Не ў зладзе з ветразем стырно.
Юнацтва светлая часіна —
Расчыненае ў май акно.

* * *

Журавіны не ўзышли...
Ка мне хлопцы не прыйшли...
З народнай песні

Тут чые правіны?
Глохнуць баравіны.
Моўкнуць жаўранкі.
Сохнуць імшарыны.

Іх калі
Такі ўраклі
Досвіткі
Ці выщемкі?
Хлопцы ў горад уцяклі.
Ручайні выцеклі.

За якім раўчуком,
За равінкаю
Хто прытуліца плечуком,
Журавінкаю,
Заравінкаю
Назаве
На зялёнай,
На шалёнай
Маладой траве?

Плуг, пакінуты ў рабе,
Журыцца па ворыве.
Крыўда нема зараве
Па далёкім жораве:
— Янка сее кавуны,
А я — журавіны...

Быццам нічыёй віны,
Нічыёй правіны...

КРЫК КРЫГ

Раку-шчыруху
Разумею:
Ёй рупіць
Скруху
Зімавею
Скруціць хутчэй
У вір круты.
І — прэч з вачэй
Праз чараты,
Кусты,
Карчы
Да дня цячы —
Ад глухаты начы
Ўцячы.
Няхай сабе
Адчай сапе.
Страх
У ярах
Даволі
Дрых.

На волю
Просіцца
крык
крыг...

* * *

Пімену Панчанку

Хлеб з соллю еш,—
А праўду рэж! —
Наказ,
Які не мякка сцеле.
Зразаецца й круты лямеши,
Спрадаецца й хлусні кудзеля.

У вочы праўду рэж,
Калі
Глядзець баішся праўдзе ў вочы,
Другіх папрокамі калі,
Трымай язык,
Як хвост сарочы.

Зручней пятлёю петляваць,
Чым рэзаць праўду
Прайдзісветам,
На пышель плёткі пытляваць,
Дастаць суседа рыкашэтам...

На покуць,
На шчаслівы стол
Няхай пачэсна завітае
Хлеб чорны,
Чэрсты, як падзол,
І соль,
Як ветразя світанне.
Хлеб з соллю еш! —
І ў гэтым соль,
А ўдосыць хлеба наясіся —
Не прагні,
Збыўшы боль і золь,
Зірнуць,
А што ў ласейшай місе.

О, дудак прагнаці ігра,
Што чэраву на вуха пела:
Каб соллю —
Чорная ікра,

А хлеб —
Як хатні лебедзь белы!
З бяссмерцем на адной назе
Ля смаляное лавы славы
Лысеюць дабракі ў чарзе
І праўдалюбаў любяць нават.

Каб профіль дабракоў
Не знік
Зусім —
На ім
На той падставе,
Што і на мякаці мяснік,
Знак мяккасці
Ім варта ставіць.

О, дабракі.
Як кумпякі.
Ля лысін —
Кудзераў апенькі.
А праўдалюбец — ён такі,
Як ідэал юначы,
Ценькі.

Нішто загадаў дынаміт!
Як ні круці,
А праўдалюбцы
Не падъюходзяць пад ліміт
І ў розніцу не прадаюцца!

* * *

Суровы, ўвогуле, час —
Фотааматар вясёлы:
Акрас
Не шкадуе,
Якраз
Не бачыць у тым крамолы.

Спачатку румянец,
Сурма.
Ад колераў сэрца запела.

На многа не галься дарма,
Чакае ўжо твой чорна-белы
Адбітак будзённы жыцця,
Надзённаю працай суровы.

Час верне цябе з забыцця.
Чало пераснежыць і бровы —
Пакіне
Жыцця негатыву,
Што фарбаў не ведаў,
Як быццам.

Каб мог
Жыццядынасцю ты ў
Нашчадку наноў паўтарыцца...

* * *

Закінь календары:
Дні — стахлаю саломай.
Бяры
 кале́нь дары,
Галіны рук заломвай!

Адчаю халахуп
Змяёй на юных сцёгнах.
Пал спалымнелых губ
Хай захлынецца ў стогнах!

Хай небасхіл калін
Світае над табою.

Ног жураўліны клін,
Вяслуй па лістабою!..

ПАПРАСІЛІСЯ ЛІЎНІ Ў ВЕРШ

Сонца спее
жоўтай лотаццю,
ад нецярпення
пупышкі лопнулі.

Порстка раскручаюць
дубкі над кручамі,
у лагчынах ляшчынкі
першыя лісцінкі.

Працуе таропка
тэлеграф навальнічны:
працяжнік — крапка.

Маланка!
Клічнік!

Чуеш, у Тураве,
у Антопалі,
громам устураныя,
ліўні затопалі?!

Зірні, паслухай:
пад весялухай
ад Обала ў пантоплях
патопамі

па-

то-

па-

лі...

* * *

Адрываємся ад зямлі
Самалётамі і ракетамі,
Клопатамі аднадзённымі
І сумятнёй пустой.
Раптам зрачэцца зямля,
Што без ласкі
Зімую і летуе?
Зоры
Наўрад ці возьмуць
Нас да сябе на пастой...

* * *

Баюся старасці глухой,
Калі яна,
Сівая,
Нібы сланечнік над ляхой,
Твае гады ківае.

I асыпающца гады,
Як град засохлы
Доле.
А вечер —
Вісус малады —
Кпіць з невясёлай долі.

Жыць пакрысе,
Што нанясе,—
Нямудрае мастацтва.
Лёс незайдросны —
На лясе
У въррадках застацца.

Слядзіў,
Ці пакідаў сляды,
Ці пяўся да карыта,—
Нібы на мытніцы,
Гады
Сваю спагоняць мыту.
Надзеяй
Як сябе ні цеш,
Што парыць дол зарана,—

Святлей ідзе ў зямлю
Лямеш,
Як веташок, з'араны...

* * *

Не загадаеш сваёй вярске
Быць доўгай.
Штогод перад жыщцём расце
Апошні доўг мой.
Касу, а ці булаву
Штоміг наўзгатове трymae
Скняга —
Ёй сваю галаву
Аддаць не хачу дарма я.

Штодня валтузня на таргу.
Мялее салодкі келіх.
Стараюся абдурыць каргу —
Ні на шэлег.

У даўгах,
Як елка ў суках.
Ірвецца, хоць не вяроўка,
Доўг — і пятлёй наўзмах
Абаёецца сурова...

* * *

Ластаўка —
Хата матчына,
Мне пад крыло страхі —
З д'яблам,
З анёлам у складчыну! —
Не надтачыць шляхі.

Зорамі не стлумачана:
Толькі — і болын нідзе! —
Ластаўка,
Хата матчына,
Добра ў тваім гняздзе.

Прэч злыбяда пашастае,
Хопіць святла начы,—
Ты аканішай,
Ластаўка,
У сны мае свіргачы...

* * *

Дробненькі дожджык дый накрапае...
Журыцца міnsкая радыёхваля.
Балтыка, зайдрасць твая сляпая.
Хмарныя хвалі
Сонца схавалі.

Выйдзі, дзяўчына,— сэрца. чакае...
Можаш чакаць, як пагоды з мора.
Шалёнагубая, гулам цяжкая,
Б'ецца ў адчаі салоная змора.

Я ж тваіх ножак не замарожу...
Снежань, чаму не нагурбіў выдмаў?
Я ж твае ножкі ў шапачку ўложу...
Дождж пад піліпаўку, хто яго выдумаў?

Мжышца ад Юрмалы да Ліепаі.
Балтыка, зноў з маразамі нязгода?
Дробненькі дожджык ды накрапае,
Грукае ў шыбіну Новага года...

ПЧОЛЫ Ў МОРЫ

З мора — змора.
Чаго вы, пчолы,
Паляцелі па дзікі мёд,
Дзе адрагам нагрэла чолы,
Вадаспад аглух ад грымот?

Вы з захмарнага лугу,
З логу
Неслі ношкі цяжкі спакой?

Стомлена
Да берага злога
Змоглыx пчол
Прыбівае прыбой...

ХАВАЮЦЬ ГАЛАВУ КАНЯ...

Конскую галаву ратуй...
Беларуская прыказка

Глухой труною — цішыня.
Бархан, што вeka.
Хаваюць галаву каня,
Як чалавека.

Вядома, конскую ратуй —
Яна ўратуе.
У Каракумы забінтуй
Бяду крутую!

Барханачай на помніць слых
Крык
І сык кулі,
Схавалі жах пажараў злых
Воч Ісык-Кулі.

Зямля жанчынай чуе боль,
Сама чакае.
На спіне праступае соль
Саланчакамі.

Мы звязаны спакон вякоў
Адной паслугай:
Шматуе ціщу скон падкоў —
Зямлю паслухай!

Начы глушэе ваўкаўня.
Бархан, што вeka.
Хаваюць галаву каня,
Як чалавека...

* * *

Калядна-белы бераг.
Мора,
Як пены шмат набіла ты!
Твае прадонныя каморы
Тайлі столькі белаты.

Табе будзённы дзень далёкі,
Той дзень далёкі стаў і мне,
Калі дачку паўдзённай спёкі
Сустрэла снегам па вясне.

Гулялі ў снежкі смешна, ўцешна
Прыбой, яна і я — ўтраіх.
Было нам
Снежна і кунежна
І мору —
Хораша без крыг.

Шпурляла снежку
Так няўмела,
Ляпіла снежку ўпершыню,
Спякотнай радасцю нямела
Ад снегу —
Белага агню.

Калі ў цябе такая сіла,
Прыбой,
Прашу, як дружбака,—
Вярні мне снежку,
Што ляпіла
Спякотна-смуглая рука!

* * *

Бяросту год
Ад злых грымот
Час ашчадзіў для грамат.
Не помніў Ноўгарад пагод,
У ціхі летапісны звод
Сам урываўся лямант.
Не навіной крыававай той,
Што палягло паўсвета,—
Радок жахае нематой:
«Бысьть тшпнна все лето...»

ПАД ВЕЧНЫМІ СОСНАМІ

Мана вясновай гаманы
Не ашкуае болей.
Спыніўся твой адлік зямны,
Перажагнаны болем.
Мой цень —
Працяг тваёй вярсты.
Не вечны ён таксама.
Цяпер мяне чакаеш ты,
А я старэю,

мама...

* * *

«Тут я заначую —
Журбы не пачую...»
Мерклася застолле,
Як туга, густое.
А журба — начніцай,
Неба — абажурынай,
Журыцца крыніца,
Бор сырьи зажураны.
Голос падупалы —
Скруха жаўрукова.
Ты абначавала,
Мама,
За ракою...
Ды не да спакою
І за той ракою.
Хвоя над табою —
Сынавай журбою...

* * *

Перунамі жагнаныя абразы —
Перастылі азёры прадонна.
Выспу смутку майго
Ледзяняць маразы:
Маме ў зямлі сцюдзёна...

* * *

Пераходзяць цяляты асфальт пацямнё.
Паваротак на Ўшачу!
Шчаслівая хвіля.
І да статка бычка,
І да хаты мяне
Падганяе бадлівае слова:
«Аксыля!»

* * *

Хоць век твой — краец веташка,
Шлях людзям знач ты, жыцьмеш покі,
Каб не разбіща, як машка,
Аб ветравое шкло эпохі!

НАЧНЫЯ АСТРАВЫ

А на шарэнніку хлусня
І мусіць быць салодкай.
Каб выплысці на бераг дня,
Хоць пасылай за лодкай.

Вяслу развагі
Спаласні.
Але душа абнъе
І зноў падасца да хлусні
На астравы начныя!

* * *

Хай хваля пастпіць пад чаўнамі.
Блакіт, туманом палаўей!
Ластаўка дзень пачынае,
Канчае дзень салавей.

Упрочкі ціша начная
Збіраецца.
Бор, не ўдавей!
Ластаўка дзень пачынае,
Канчае дзень салавей.

У песні аб сінім Дунаі
Усцешна, душа, ласкавей!
Ластаўка дзень пачынае,
Канчае дзень салавей...

* * *

Не трэба
З жанчыны рабіць святую.
Яна зямная, як сенажаць.
Няхай бунтуе,
Адчай бінтуе.
Ёй гора жаць і дзяцей раджаць.

Начэе смуткам,
Днее слязою.
Займающца на сенажаці ў цішы
Зняверу дзядоўе
І красак сузор'е —
Каб знічкамі падаць
У студню душы...

ЧАЛАВЕК

Mikhailu Герчыку

Не хлеба кус
І сала шмат,
А сэнс ядра зямнога
Разгрызці трэба акурат,
Спраў шмат,
Турбот замнога:

Чарэпаць золата і гразь,
За д'ябла і за Бога,
За ўсіх адказным бышъ,
Іграць
Яшчэ сябе самога.

Нябыт пільнуе кожны міг,
І шчэрыцца знямога.
Усё ён ведае і ўсіх,
Апроч
сябе самога!

ЧОРНА-БЕЛЫ АДВЯЧОРАК

Згалелы цень сукоў
Праэрзаў снег пухнаты.
І прывід матылькоў
Счэз, ветрыкам пагнаты.

Стай дням губляцца лік.
Хоць зоркам дай агню ты!
За ўзгоркам знік цалік,
Узмежкамі пагнуты.

Забылі белаты
На свой настрой паганы,
І рэха з белаты
Хрыпіць, як бом пагбаны...

* * *

Баюся,
Не пераплыву
Ў пасляваенным гарадку
На вольным быстраку
Раку,
Каб вольнай мецъ
Адну руку,
Не акунуўшы галаву...

Маленства плыткая рака
Глыбокая для хлапчука.
А берагі!
Да неба — той,
Другі —
З трывожнай нематой.

На рэках сталасці віры
Скруціца мяне хацелі ў крук.
Быў на жары
І на вары,
Часамі не хапала рук.
І захлынала з галавой
Бядой,
Як палыны, сівой.

А ўсё здаецца,
Я плыву,
Не акунуўшы галаву...

* * *

Свой сэнс мае звычай няўмольны, калі
Ён тлен чалавечы паліць
І попелу жменьку вяртае зямлі...
Каб узыходзіла памяць.

* * *

Салёны пот здаўна,
Але
Спазнацьмеш на сваім чале.

Цябе мазоль твой знойдзе,
Ды
Адчуй, як ён свярбіць, цвярды.

Хоць ісціна адна,
Усё ж
Сам ёю думку растрывож!

* * *

Замоўкнё ён,
Замілавання дрозд,
І папярхнецца даўкаю журбою,
Калі ты сам адчуеш
Свой узрост,
Свой даўні доўг
Перад самім сабою.

І толькі
Клопату вясновы шпак
Ласкова дасць табе
Адчуць дарэшты
Пяшчоты прысмак
І адчаю смак,
Пакуль ты
На вышэйшы сук дзярэшся...

ДАРОГА

Мяне павядзеш ты ў апошні шлях,
Забудзешся ў дзень той самы.
Прыщемкі ў згорбленых хатулях
Цень панясуць у прысады.

Я права не маю ў крыўдлівай нудзе
Судзіць цябе дужа строга.
Ты права не маеш спыніцца нідзе --
Такі табе вырак,
дарога.

КРАПІВА

Уладна пахне крапіва
І забыццём, і жалем.
Між інших траў —
Трава-ўдава,
Яе сярпом не жалі,
Увагай абышла каса,
Рука без рукавіцы.
Раса — сцюдзёная краса —
Па звычаю бацца.
Тут вугалеў
Завейны дым,
Вясна ішла па мінах.

Па ўсім жывым,
Цяпер быльм,
Рунее напамінак...

* * *

Вогнішча ў лузе даходзіць дымліва,
Золь сарамліва праймае.
Лісцю,
Што верасень пусціць на мліва,
Вольна былося пры маі.

Сыдуцца ў крыўдзе —
У лютай карыдзе,
Зглухнуць вятрыскі ад гаму.
Жалем агорне,
Шчымліва адыйдзе
Ціхая восень,
як мама...

* * *

Мяне жагнала галадуха
Ў імя айца, святога духа
У дні вайны, пасля вайны.
Зіма ад холаду дубела,
Перасявала пышель белы,
І кпіла казка пра бліны.
Жыццём духоўным жыў бадай,
Адно што не прасіў: «Падай...»

Я зредку дыхаў хлебным духам,
А болей духам жыў святым.
І галава хадзіла кругам
Ад голаду. Ды сэнс не ўтым.

З асноўных ісцін
Саматугам
Адну спасціг:
«Не падаць духам!»
І, чорны,
Родны небу,
Дораг
Надзённы хлеб
У кмене зорак.

* * *

Лес над пажарышчам не плача,
Атожылле ідзе ў пагонь.
Зялёным — праз агонь гарачы —
Лістом паўторыща агонь.

* * *

Дарога на Ўшачу праз поле, праз бор,
Крывая, прастуецца прама.
Святлее ў касатай бярозы прабор...
Святкоў было мала у мамы...

КЛЯНОВЫМІ ПРЫСАДАМІ

Забудзь на тлум,
На звады —
Ад свежаку хмялей!
Кляновыя прысады
За белы дзень святлей.
Яшчэ лістоў замнога,
Іх сівер строс не спрэс.
З клянамі ў падкіднога
Гуляй на інтарэс.
Рэж з-за пляча з запалам,
Ды не зусім лісці!
Ступай па шорсткім, пальмі,
Па колішнім лісці.
Для дум,
Для ног размінка.
Бяруць у прымакі
І вёска Журавінка,
І вёска Кулікі.
Хай хмары смутак возяць —
Апрыклы свой аброк.
Як восець,
Пахне восень
Снапамі да аблок.
Жыцця дары бажэюць,
Святлеюць, далібог, —
Ад ранніх Рубяжэвіч
Да змерклых Налібок.
Хада не захістала,
Пакуль з табой,
Хадок,
Прасветленая сталасць,
Развагі халадок.
І кожны шолах
Дораг.
І лёгка забрысці
Па неатухлых зорах
У неба ў забыцці...

* * *

Як сонца на ўскоце, мара
Чакае з праясненым воблікам:
Калі гэта чорная хмара
Абернецца бельм воблакам?

**ДЗЕ РАСЦВІЛІ
ТВАЕ СЛЯДЫ...**

Раку трымала льдамі,
Тры мала —
Пяць завал.
Дзяўчына маладая.
Вачэй вясновы пал.

Рака ламала далі:
У пекла або ў рай!
Дзяўчына маладая —
Хоць вішні абірай!

А сцежка з перавала
Збягала праз сады,
Сляды канспіравала...
Ды расцвілі сляды!

СУСТРЭЧА З АЛЕНАЙ У НОУГАРАДСКАЙ САФII

Со стены этих глаз журьба...
О. Мандэльштам

Ані змагла ўрачы, сцяна,
Цябе імгла сляпая.
Як боль,
Як радасць,
Чысціня
Няўмольна праступае.

І праз
Напластаванні зла,
Праз бруд,
Праз гнеў астылы
Краса ўзышла,
Сваё ўзяла,
Вякі пераступіла.

Вишшай ухвал,
Вишшай абраз
Світае твар нятленна —
Аблічча
Ці святы абраз? —
Славяніцца:
Алена.

Ім'я — як спеў.
Ішлі вякі
І кленчылі Алене.
Тлен — боскі гнёў.
Тлен — грэх цяжкі.
Красою — наталенне.

* * *

Калі з табой маглі б
Вярнуць той міг наноў,
Ласкавай хвалі ўсхліп
У сетках туманоў.

З бурштыннай глыбіні
Бурштынінкай святла
На мокрай далані
Ты ў Балтыкі была.

Змяніла мора гнеў
На літасць з-за цябе.
Мой смутны смутак днеў
У вечнай варажбе.

З ласкавае віны —
Луска ласкавых слоў.
Густыя туманы,
Капрызны ваш улоў.

Хто сеткі навядзе?
Хмурыняцца шматкі.
І чайкі на вадзе —
Адчаю паплаўкі...

* * *

Ці ў людзей
Неспатолены смутак,
Ці ў снягоў
Светлы сум узялі,
Вы з'інелі, бярозы,
Чаму так?
Пасівелья скроні зямлі...

* * *

А цішыня, як сон.
Давер спакою крок.
Ані чуваць красён,
Што ткуць ласкавы змрок.

Раптойны самалёт
Апудзіць цішыню.
Снег —
Дымна-белы кот
Зацягвае курню.

Крамянай чысціні
На ўвесь бы свет было.
А ў вышыні —
Зірні:
Нервовых зор табло!

Задуманы, здзымухні
Цішынку з далані.
Дарэмна не мані
Сабе і цішыні.

* * *

Смяёмся дасюль з першабытных людзей:
Іх прагнаць не мае карысці —
Пад старасць
грызуцца за костку людзей,
Бо косткі няма чым грызці!

* * *

Ані чакай парук, зарук,
Каб быць у гневу ў ласцы.
Трымайся ў небе, як жаўрук,
На песні ўласнай...

* * *

Адчайнасцю атаў
Запахлі ледзяшы.
Я ўсё табе аддаў
З патайнікоў душы.

Як леташнік, адтаў
Па цёплым тумане.
Няўжо ўсяго аддаў
І больш няма мяне?!

* * *

Не рві
Балючае карэнне,
Не абярні вясну зімой,
Хоць пашкадуй адбітак мой,
Маё зямное паўтарэнне.

Хапае ў скрухі верацён,
Каб нітак для бяды напрасці.
Зачаўся, ,
Як зарок на шчасце,
Маладзічок забытых дзён.

Не дай мне стаць
Аглухлым звонам,
Якому вырвалі язык.
Не дай,
Каб захлынуўся сконам
Мой у нябыт апошні крык!

* * *

На досвітку абраць
Сабе сцяжыну дня,
Што падшукаць аброць
Для быстрага каня.

Паплечніцу абраць
Сабе да схілу дня,
Што поле аbaraць,
Дзе ў мінах цішыня.

Ладзъ з любасці аброць,
Спех не бяры ў сябры.
Пяшчоты клін
Не зблоць —
З павагай абары!

* * *

Я заклаў свой спакой, душу,
А табе гэта ўсё — не замнога.
Адпусці мяне, я прашу,
Хоць на міг да сябе самога!

* * *

На досвітку ўсё прамяніцца,
Пад вечар цъмяніцца скепліва.
На небе
Твая вечарніца
Трымціць,
Як на шыбе надскепінка...

* * *

Я прывідам прыйду,
Але такім ласкавым,
Як радасны ўспамін,
Як ціхі напамін,
Што гоніць прэч бяду,
Дае цяпло атавам,
Вятры ліхіх часін
Пускае на размін.

* * *

«Душою малады
І малады абліччам,—
Смяяліся гады,—
А мы цябе аблічым.

Не лічыш нас, а мы
Усё табе прыкінем:
Грамнічныя грамы
І каню ў лузе сінім,

Твой дзень у мітусні,
Твой у дрымоце ранак.
На схіле дзён прысні
Раскошу самабранак.

Мы вараных дадзім
Табе з журботнай песні.
І нас дагнаць, як дым,
Сябе надзеяй песці...»

Смяяліся гады.
Даўно.
Самотна сёння.

Перацвілі сады.
Прысталі з песні коні.

* * *

Асенні халадок
Яшчэ не халадэча.
Не тузай павадок,
Апошняя сустрэча.

Куліцца пад адхон
Яшчэ не час калёсам.
Імчаць бы на абгон,
Навыперадкі з лёсам!

Хай высветліць душу
Адчай, як май,
Святкамі.
Цярпенне май,
Прашу,
Апошняе спатканне!

ТРЫ ПРЫСВЯЧЭННІ МАІМ ВЁСНАМ

* * *

Лечу кожную вясну
Марай трапяткою,
Што наноў
Жыццё пачну
З маладой травою.

З першым громам
Раўчuka,
Маладым, сцюдзённым,
З першым звонам
Жаўрука —
Клопатам штодзённым.

У зялёной гамане
Радасць на папасе.
Нібы шмат яшчэ ў мяне
Вёсен у запасе...

Толькі з кожнаю вясной
Я гляджу,
Дзе вёсны.
Да мяне спіной, спіной
Ранні свет дзівосны.

Ад мяне бачком, бачком
Цёмныя сцяжыны.
Да мяне маўчком, маўчком
Недавер птушыны.

Кожную вясну
Маіх
Вёсен меней, меней —
Не бяру ў бярэма ix,
Захінаю... жменяй...

* * *

Узгоркам на прыслон
Свярбіцца —

Тачыщца пачала трава.
Сарока —
Снежкай на вярбінцы.
І жаўрукоў —
Як з рукава!

Настрой падрос,
І ранак вырас.
Аберуч зоры латашы.
У рэках — глыбасць,
Небе — шырасць,
І толькі шчырасць —
У душы!

З пашанай хочацца схіліцца
Над зыбкай шыбінай стаўка
Перад рунявасцю ігліцы,
Перад раптоўнасцю лістка...

* * *

Даўні
Гаспадарчы клопат:
Толькі б выйсці на вясну —
У густую сінізну,
Смелы высвіст,
Цёплы лопат.

На вясну я зноўку выйшаў,
Шчыры шчэбет
Лашчышь слых,
Стала больш
Сяброў быльых,
Больш
Прыгорбленых узвышшаў.

Болей
Дамавін цяжкіх,
Што мае црыгнулі плечы.
Зор паменеда маіх
У табе, спрадвечны
Млечны.
Менш падкоў,

Віхрастых грыў
Рысакоў
Майго адчаю.
Быццам за абрыв
Забрыў —
Я са смуткам прыкмячаю.
Зоркі роспачы
Гашу,
Сашчапіў далоні дошчак,—
І шпакоўні,
І душу
Перапоўні,
весні пошчак!

* * *

Штогод уцякае хутчэй
Прыгорблены твой небасхіл,
А лёс усяго што пакінуў —

Вясёлае ранне вачэй,
Паўдзён не растрачаных сіл
І прыщемак прыпамінаў...

* * *

Печаль моя светла.
А. С. Пушкин

Жытло маёй душы
Заселена табою,
Святло маёй тугі
Зацеплена табой.
Святла не патушы,
Бо ўцёманча абое
Абрали шлях даўгі
З адвечнай варажбой.

Настрою б не ўрачы
Твайго, нібы прыбою,—
Каб згода не сплыла,
Як па вадзе кругі.
Світае мне ўначы,
Я высветлен табою.
Не пакідай жытла,
Святло маёй тугі...

ТАБЕ

Журбе не скажаш: «Згінь!»
Яна адчаю рада.
Ты — зніклівая плынь,
Жаданая, як зрада.

Май літасць,
Напамін,—
Гады не перагортвай.

Ты — плынь,
А я — палын,
Ад смутку перагорклы.

Як раніцы —
Глыну.
Надзея не пакіне:
Сівому палыну
На міг
Адбіцца ў плыні...

* * *

Забыць на ўсе напасці
У векавой сяўбе:
Прыпасці —
І прапасці,
І прарасці ў табе!

* * *

І не са мною,
І са мной,
І незямною,
І зямной
Была ці не была ты?
Уявай,
Яваю,
Маной,
Аглухлай цішай,
Гаманой
Хістала шэптам шаты,
Як ты, даверлівай начы?
І мне шаптала: памаўчы,
І мне казала: слухай.
Размову не са мной вяла.
Святлом займалася імгла,
Боль днёў
Ласкавай скрухай.
Да слова помню ўсё,
Але
Даверу болын было імgle.
Згадаць не маю права
Ні слова
З прывіднай пары.
Усё, як зможаш,
Паўтары
Да слова —
Будзь ласкава!

* * *

Рукі заломвалі
Скразнякі.
Слухаў я,
Цішы палоннік,
Бяssonнік:
Плакалі ў ціхую ноч
Цягнікі.
Білася кропля
Аб падаконнік.

Вочы світалі твае
Нада мной.
Пальцы спагады
Перапляліся.
Трызнілі
Д'яблы даверу
Маной,
Шалу анёлы
Стайліся ўвысі.

Ласка твая,
Як праз пальцы
Ручай:
То апячэ,
То сцюдзёна занье.
Не прыручиць іх,
Як ні прыручай,
Дзве недаткнёнкі —
Дзве дзічки лясныя.

Ціша
Хмурынкай найшла праліўной.
Неба спрыяла
Нейкім там вегам.
Пахла адлегласць
Адлегай,
Вясной.
Снежань не мог
Адкупіцца снегам.

Прэч
Асцярога пайшла нацянькі,
Золак займаўся —
Адчаю паклоннік.
Вылі ў працяглуу ноч
Цягнікі.
Білася кропля
Аб падаконнік.

* * *

Я стану, як стэп, салёны,
Нібы Ледавіты,
Шквалны,
Каб толькі пачуць:

— Шалёны!

Каб толькі пачуць:

— Ненармальны...

Растаю боязі льдзіны,
Садзьму
Недавёру барханы,
Каб толькі пачуць:

— Адзіны!

Каб толькі пачуць:

— Каханы...

Гатоў на любыя згубы,
Каб моўклі губы адчаю,
Абы не адчуць:

— Нялюбы...

Абы не пачуць:

— Звычайны...

* * *

Нібы раўчук,
Праз тры хады,
Нястрыманы ў журбе,
Праб'юся я
Праз тры гады,
Праз трыснягі,
Праз тры снягі —
Абы шумець табе...

НАГАДАНАЯ ІДЫЛІЯ

Счахла сціхлае золата грубкі,
Занялося ласкавым попелам.
Абраніла пяро галубкі
Пахаплівая нач над поплавам.

Гасне прывідны заход грубкі.
Згода вокам стуманеным глянула.
Цішу хоць разлівай у кубкі,
Сырадойную і ціхманую.

Перасмягла спякота грубкі.
Змрок спагадіва цені выпроствае.
Сарамяжнымі іскрамі грудкі
Мне балюча прабіліся ў ростані.
Твае ...

* * *

Ты адпрэчыла крыўды сабою.
Адплыла
Зла
Сляпая імгла.
Сарамліва-трывожным саборам
Ува мне ты світальна ўзышла.

І адразу
Вясновыя фразы
Прамаўляць пачалі маразы.
Мне не страшны знявагі,
Абразы —
Відняць змрок
Тваіх воч абразы.

Радасць шчодраю меркаю меру,
Ды зацепляцца свечкі віны,
Ледзь дыхне суравей недаверу,
І заныюць адчаю званы.

Рад я зорам,
Гаям белакорым.
Без твайго я начэю свята.
Сарамліва-трывожным саборам
Ува мне ты світальна ўзышла...

* * *

Імклівы час такі,
Што следу не відно.
Ці мне пісаць з рукі,
Ці след забыць даўно
Крыўдлівия радкі
Пра цёмнае вакно?

Дзён светлых камянькі,
Напэўна, злецяць дно
Забытлівай ракі.
Ды ўспомні заадно
Тады мае радкі —

І не тушы вакно!..

* * *

А снегапад напаў на сад.
Віднее на дварэ.
Хто сівізну маю назад
З вясною забярэ?

Святлею, як зімовы сад.
Вясновым быць не мне.
Іду, ўзімелы, наўпапад
Па белай цаліне.

А сад не ўзварухне галін,
Я сум не ўзварушу.
Хоць ласкай апячы ўспамін,
Як некалі душу!

Сняжок засведчыць,
Малады,
Што светла ўсё было.

Не май бяды —
Мае сляды
Завеяй замяло...

* * *

У дошку цвік ідзе,
Ідзе ў сасну з палёгкай,
Чужы жудзе, бядзе,
Сагнешца —
Не спалохай!

I стаць сасне сцяной —
Спіной вясёлай хаты,
Ці вечнай той,
Адной,
Дзе ўжо не страшны краты.

Хто
Зноў
Па чарадзе?
Чакаюць смех і ліха.
Так гулка цвік ідзе —
Ажно наўколлю ціха.

ВОЗЕРА ЛЯ НЕБАСХІЛУ

B. 3.

Быццам цяпла стае,
Сонца смяецца міла...
Сталыя дні мае —
Возера ля небасхілу.

Шэпчуцца дзён чараты,
Радасці гусі — ў вырай.
Хочацца дабраты,
Хочацца дружбы шчырай.

Грэюць спагады кастры.
Тлее адчаю прысак.
Хваляй з чала сатры
Прывід самотных рысак.

Зорнай маёй журбе
На недалёкай мілі
Ценем адбіцца ў табе,
Возера на небасхіле...

Белая яблыня грому

1979

БЕЛАЯ ЯБЛЫНЯ ГРОМУ

Белая яблыня грому
Чорных садоў ліхалецця.
Яблык яе нікому
Не пажадаю на свеце.
Голая яблыня грому
Жахам жагнала прысмерк.
Пэўна, што д'яблу самому
Помніца горкі прысмак.
Светлая яблыня грому
З салаўінае усяночнай.
Ласкавага яблыка стому
Я надкусіў аднойчы.
Ціхая яблыня грому,
Першага мілага гневу.
Позірку маладому
Праглася бачыць Еву.
Добрая яблыня грому,
Радасцю поўні наўколле!
Хай жа не будзе злому
Голлю твайму ніколі.
Белая яблыня грому,
Клопатам, гаманою
І на апошнюю строму
Светла ўзыдзі са мною.

ПАСТУХ

За дзень набегаецца да знямогі:
Спрабуй збрадлівы статак упасі!
І ўвечары ісці не хочуць ногі,
Хоць іх бяры на плечы —
Ды нясі.

Ён рады,
Калі конаўку малое
Аберуч ледзь падыме — дужы сын! —
З бухматай пенай вып'е сырадою,
Спытае ў маці:
— А ці ёсць вусы?..

www.kamunikat.org

РЭКІ МАЁЙ ЗЯМЛІ

Не ўцякаюць з зямель, якія спакон
Яшчэ ручайнамі імі асвоены,
Дзе разгалінаваліся,
Непадуладныя ліху,
Не наравяць памяняць імён
І веры паганской сваёй яны.
Застаўща да апошняга ўздыху —
Да перасыху
Балтамі ці славянамі,
То рапхманымі,
То раззлаванымі.
У вірах затаіўшы жаль,
Напамінаюць забыўлівым рэкі,
Што па іх ляжаў
Шлях «з вараг у грэкі».
Ім астабрыдлі
Без меры
Іхнія злыдні:
Заклятая
Місіянеры —
Меліяратары,
Што маюць падчас
Звіліну-думку —
І тую прамую — адну,
Таму, няйначай,
Схільныя яны
Рэкі ўсе ўбачыць
Канавамі, выцягнутымі ў струну.
З прынцыпу простага,
Нібы да патопу яшчэ мелі рацыю
Апосталы
Меліярацыі.
Ды свой характар
У каранёў узялі
Рэкі маёй зямлі.
Як іх ні спрамляюць,
Упарты — паганцы —
Пятляюць,
Кружляюць
І выгінаюцца!

МАЙСТРА

Арлену Кацкурэвічу

Не мае права майстра быць шматслоўным,
Сам за сябе сказаць павінен плён.
З ім думка аб галоўным — і няўлоўным —
Бяссонная, ідзе да схілу дзён.
Адносіць час удачу хісткім чоўнам,
Ледзь бераг мэты ў туманах відзён,
Ды празарэнне променем раптоўным —
І паратоўным — высветліць адхон.

Панура горбіцца адчаю строма,
І лашчыцца дагодлівая стома,
І цягне плыткія далоні плёс.
Не задаволена сабою праца.
Але абрывы набывае лёс —
І пачынае зноў на радасць брацца...

ПАМЯТЬ БОСЫХ НОГ

Ёсць памяць босых ног,
І ўеліся ў яе
З ракі жыцця трыснёг
І жвір, што стому п'е,
Сцяжын перапалох
І ўпартасці жарства.

Парог
З усіх дарог
Сталіцай харства
Ад першых кроکаў стаў
Для босых хадакоў,
Не шкадаваў атаў
Спадманны луг вякоў.

Трыпутніку далонь
Гайлі боль бяды,
Шчымлівасці агонь
Бярог надзей сляды.

Хай памяць босых ног
Не страціцца нідзе
І на чужы парог
Цябе не завядзе...

ВЯРТАННЕ НА КРУГІ СВАЕ

I

Сюды са спазненнем прыходзяць
Аўтобусы і анекдоты,
Тут рады выпіць любой нагодзе,
Чый ты і хто ты,
Тут пра цябе дакладна вядома:
Ты дома...

Задумайся ў скрусе
І памаўчы ў тужбе.
Ты ўгору цягнуўся,
А дрэвы перараслі цябе.
Ты імкнуўся далёка,
Было дарог табе мала,—
А сцежка, якую вартуе блёкат,
Цябе перагнала.

Ты розум свой гартаваў
На допытным агні
Пад скляпеннямі,
Столямі,
Пад застрэшшамі,
А роднае неба — зірні! —
Мудрэйшае.

Падаваўся ты ў шлях даўгі
Малады.
Як тыя стагі, з тугі
Пасівелі твае гады.
Адно яшчэ журба маладая
Ахвотна з табой выглядае
Свае маладыя сляды...

II

Мамы няма — шчырасці не стае,
Мамы няма — дні мае без яе
Суровыя, як астрогі.
Я мяняю дарогі
І цягнікі.
А раптам дарога нейкая,

Цягнік які
Некалі высненымі дымамі
Усё ж прывядуць да мамы...

А шумеў мне спагады лес,
Ды
Яго скарчавалі гадоў ратаі.
Раней я любіў ад'езды,
Зараз люблю — вяртанні.
Варушыца недзе надзеі карэнне:
Мама сустрэне...

СВЯТЛО
Ушаук ае паданне

Яны сядзелі каля агню,
Кармілі галодны агонь ламаччам.
І сын раптоўна схапіў галаўню
І торкнүў, гарачую,
Ў вочы матчыны.

Усе былі ў першабытным стане:
Агонь,
І людзі,
І ноч у сутане.

Агонь ні на што не зважаў,
Балюочы,
Ды стала светла аслеплай начы
Ад крыку матчынага балючага:
— Сыночак, рукі не апячы!..

ІЛОНЕ

Мая адзіная радня,
У цішы, гамане,
Дачушка, ты расцеш штодня
Трывогай ува мне.
А роспач за душу скрабе:
Каб добра ўсё было,
Каб не зірнула на цябе
Халодным вокам зло;
Ні крык, ні крылы наслання
Каб не ўраклі і ў сне.
Дачушка, ты расцеш штодня
Трывогай ува мне.
Будзь варта сонца, вышыні,
І даражы вясной,
І роднай глебе карані
Ты давярай адной.
Хай ліха й ценъ твой абміне,
Жыццём шумі ў жыцці.
Маю трывогу і мяне,
Дачка, перарацці!

ДЗЯКУЙ

Тым застоллям,
Тым пасцелям —
Дзякуй,
Дзе я гасцяваў,
Дзе начаваў,
Дзе сябе, як дома, пачуваў,
Дзе была падушка дужа мяккай.

Дзякуй тым стагам
І тым стажынкам,
Што хмялі ночы мурагом,
Дзякуй тым снягам
І тым сняжынкам,
Ад якіх святлела ўсё кругом.

Дзякуй
Пакравам,
Дзядам,
Калядам,
Што чакалі з даўнасці мяне,
Ручнікам,
Ад сіверу каляным,
Чэснай крыўдзе
І нязлой мане.

Дзякуй той,
Ад ямін власпаватай,
Сцежцы спорнай у сваёй хадзе,
Што на гэты свет
Вяла з павагай
І на той
Спакойна павядзе.

Не была вада з крыніцы даўкай.
Доля думкі вольнымі пасла.

Загадзя
Зямлі
Кажу я дзякуй,
Баючыся не паспець пасля...

ТЭСТ ПАЦВЕРДЗІЎСЯ

Як толькі пачаў я «конікаў пасці»,
Абапіраўся на локці без дапамогі мамы,
Быў апрабаваны ўпершыню ў жыцці
Сялянскім тэстам,
Старажытнейшым самым.

Мае задаткі і схільнасці
Былі правераны
Без асаблівых хітрыкаў так:
Перада мною паклалі
Кавалак паперыны
І толькі што выцягнуты з катла бурак.

Да чаго пацягненца ў малога рука,
Лёсам такім будзе ён залучоны:
Араты, сейбіт —
Да бурака,
Да паперыны —
Чалавек пісьменны, вучоны...

Я да бурака пацягнуўся,
Паразважаўшы крыху,
І распагодзіўся бацька ў паглядзе.
Ён мне паказваў,
Як мужык вытрахае саху
І як барсук дзяцей сваіх гладзіць...

Пацвердзіўся тэст:
З відна да цямна
Ару я даволі
І сею ўволю:
Насенне чорнае,
Белае поле.

Што родзіць не густа —
Мая віна!

Вечалле

1980

* * *

Чорны вол маёй трывогі,
Белы вол маёй надзеі
Цягнуць лямку да знямогі,
Змрок турбот ані радзее.

Плыўныя аблокі,
Крыгі,
Маладыя снегапады,
Як зядлывя барыгі,
Загрузіць па дышаль рады.

Да апошняе дарогі
Іх пасу па чарадзе я —

Чорны вол маёй трывогі,
Белы вол маёй надзеі.

* * *

Матчына песня,
Ты ў полі гарбела,
На маразах у чужыне гібела,
У баразёнцы на міг спачывала.
Болю не трэба было дабаўляць.
Рук ты не чула,
Але спачувала,
Што ў перапёлкі ножкі баляць...

ВОГНЕПАКЛОННІЦА

Спакой нізінаю цячэ,
У вечар сцежка ў руце-мяце.
А вогнішча гарыць яшчэ
Самаахварнае, як маці..
З радкоў памяці

Мама мая хрысціянкай зжыла,
З богабаязнай душою, іконніцай.
Ды, вернападдадзеная святла,
Болей была яна
Вогнепаклонніцай.

Звідна карміла агонь з руکі,
Яму выбірала кавалкі ласыя —
Бяросту,
Крамяныя смалякі.
Ёй полымя пальцы лізала з ласкаю.

Пераважна звала агонь
Цянлом —
Гасіла цяпло,
Цяпельца разводзіла.
Назале ўшыся над бяззубым кублом,
Чакала цёплага снегу малодзіва.

Як гняўлівых суседзяў якіх
На куццю
Перуна,
Маланю
Запрашала велічна.
І, ўдзячнай за неспакой жыццю,
Ахварна
Лучынкі скіпала вечарам.

Іскрынкі раздзымухвала на далані,
Нібы ад мякіны адвеівала зерніты.
Штодня да агню,
Да гарачыні
Былі і падумкі, і вочы звернуты.

Ад дыму ў чалесніка цьмела чало,

Печ
Небу ўздавала пашану ахвярную.
І полымя болю маму ўзяло —
Растала, як папялінка, за хмарамі.

Каб на сівярах не марозна было,
Каб збліася з ног снегавеяў конніца,
Пакінула мне на зямлі
Цяпло
Акуліна Андрэёўна —
Вогнепакл онніца...

* * *

Рабіў наіў,
Парыў
Музей фігур васковых?
Я свой даўно стварыў,
Як з гурб,
З фігур вясковых
Музей,
Каб рэй вялі,
Касілі,
Храп'е секлі
Сяўцы і кавалі —
Стахваны,
Зосі,
Тэклі.

Да іх у час цяжкі
Спяшаю за парадай.
Гады,
Як пастушкі,
Начуюць за барамі.

Як да суседзяў,
Зноў
Да іх іду ў пазыкі
За вугалькамі слоў,
Самотна-без'языкі.

Далоні апячэ,
Каб высветліць наўколле,
Нячутае яшчэ,
Нязгаснае ніколі.

Іскрынкі, што кастра,
Пяршаць вятрам у горле.
Ля крэўнага кастра
І дым цяплом агорне.

Хай неба не ўздае
За воблік
Маткі Боскай,

Што бачу так яе,
Як маму ў лузэ,
Босай.

Расце раса ў траве,
Сасна плыве да кручы.
Са мной
Музей жыве,
А з ім і я — жывучы.

Забытая радня,
Мае сябры, суседзі
Не ў невядомым недзе •—
Усе ўва мне
Штодня.

ЗАГНЕТ

Шануеш дух, з якога хлеб надзённы,
Чысцец і пекла полымя — загнет.
Ты ў неба круціш дыму верацёны,
З цаглін радкоў кладу табе санет.

Дзікоў галовы, пеўневы кароны,
Як на алтар, клаў на цябе абед.
Трываальных страў разгалистыя кроны
Свой радаслоўны пакідалі след.

Ты, чорнай засланкай багаславёны,
Будзённых дзён разлучаныя звёны
Злучаў і добрых свят трymаў сакрэт.
І воблік мамы над табой — бяссонны —
Днеў маладым правобразам іконы,
Каб хатнім стаў неспасціжымы свет.

* * *

Як мая галава,
Пабялела трава пасля снегу.
Гэта прызімак толькі.
Яшчэ сваё возьме зіма.
Ні разбегу для бегу,
Ні цёплых аблок для начлеґу.
Ёсць надзея адна на адлеґу,
На кудлатай завеі кунегу,
На спагадлівасць веку,
На далёкую Вегу.
І веры марозу няма...

* * *

Мама,
Я па старэў без цябе,
Для сцен адзіноты вырас.
Мне зараз твой зразумелы выраз:
Адзін як вока ў ілбе...

Закачуся ў века з ілба я.
Калі —
Не задумвацца лепей.
Хмарыць крыўда любая,
Парушынка малая слепіць.

ВЕЧАЛЛЕ

Спадчынае возера маё,
Вечнасцю прывечанае
Вечалле.

Променем ляшчыны
Вудаўё
З бацькавай рукі
Цябе прасвечвала.

Човен дзеда Грышкі
Лёгкім сном
Торкаўся ў затоку ўласчэлую,
Шляхам,
Брукаваным перуном,
Сунуліся хмары высачэзныя.

Голас мамы
Чулі берагі,
Ехала з вяселлем
Баба Грышчыха.
Тоні з сітнягом вялі таргі,
Мурагі
Шапталіся з гарышчамі.

Набрыдзі, як наледзі, было,
А глыбінь тваіх
Бузі не ўсватала.
Дыхала ў любую сцежку тхло,
Бегла ў свет
Рачулка сукаватая.

Вечалле паклаўшы ў галаву,
Сніць дагэтуль сны
Пра ўловы лепішыя,
Лёс багром схапіўшы на плыву,
Родная мне вёска
Кавалеўшчына.

Туманоў рахманых табуны
Нахлынаюць з Вечалля,
Як з вечара.

Ныюць стогнам
Цішпині званы,
Вечаллю
Пра звон згадаўшы вечавы.

Я за аблачынамі здаўна
Звык сачыць, каб загадаць,
Плыве чыя.
Як святлом праяснена да дна —
На світанні напілася з Вечалля!

АДНО

Мы ўсмак наеліся эрзацу
І наслужыліся панам.
На мове роднай агрызаща
Адно,
Што засталося нам!

* * *

Колькі год Беларусі?
Колькі дочкам, сынам,
Колькі радасці, скрусе,
Колькі снам, курганам;

Колькі зорцы дасвецця,
Што ўзышла для вякоў,
Колькі шумнаму веццю
Баравых бальшакоў;

Колькі крэўнаму слову,
Што вяшчуе свято,
Небу, што крутаброва
Маладзік узняло.

Твар крынічнаю вымый
Прыдарожнай журбой.
Ты спрадвечны Радзімай,
І Радзіма — табой.

Спёкай ці халадзінай
Чуцен голас яе.
Ты адзін без Адзінай,
Ёй Цябе не стае!

* * *

Нам застаецца ад матуль
І шчырасць іхняя,
І ласка.
Наш лёс
З няўмольнага *адтуль*
Не пераняць ім,
Як падпаска.

І ў свята не задобрыць лёс
Ані скаромінай,
Ні сырам.
Шуміць спагадаю бяроз
Прачысты матчын свет
Над сынам.

Цяпер матуль жаданей снім,
Ад іх не тоім думкі нашы.
І крыйды,
Што чынілі ім,
Да нас саміх ідуць,
Як з пашы.

* * *

І ў будзень і ў свята прыйдзе,
Спакою ані дае.

А што ты адкажаш крыўдзе
На патрабаванні яе?

Чакае крыўда адплаты,
Вайне не даруе віны.

Радзіма не вінавата —
Вінаваты яе сыны.

Радзіма не вінавата.
Раз ты для яе не чужы,
Бяры і набыткі і страты —
За маці — як сын — адкажы!

ЧОРНА-БЕЛЫ НАПАМІН

Генадзю Бубнаву

Чорнагаловікам з-пад снегу
Выточваўся з паслявайны
Я, школьнік-вачапор спазнелы,
Грымот і цішы сувязны.
Яшчэ хапала галавешак,
Яшчэ хапала чарнаты,
І падаў
Белы снег на ўзмежак,
Чарнеючы ад нематы.
Ад згадак мама палатнела,
Чакала белага ліста
Штодня з няўмольнага аддзела.
Імжа люцела
Ці ляцела
У вочы маміны траста?
Багатаю для райпасёлка,
Для выпаленай стараны
Была на колеры вясёлка.
Нібыта крама да вайны.
На дамавіну дошкі столяр
Стругаў, бо аднагодак мой
На міну стаў.
І стружак колер
Зліваўся з белаю зімой.
На чорным фоне дошкі класнай
За крэйду быў я сам бялей.
Лядок не асмялелы клаўся
На адсмылелы след саней.
Балюча вочы кроў калола.
У дзірках зор
Начы радно.
Скупое ўсё было наўкола,
Як чорна-белае кіно.
Ён чорна-белы,
Колер волі.
Адпальмнею, адсмылю —
Белагаловым дай мне, доля,
У чорную сысці зямлю.

* * *

Ляці са сваімі гадамі,
Пільнуйся сваёй чарады:
Ускрыліць і паспагадае,
Заслоніць свая ад бяды.

Няхай маладыя чароды
Іначаць і шлях, і прыбой,
Твой вырай і шлях твой —
Чароўныя,
Адкрытыя толькі табой.

Ні белай варонай між чорных,
Ні чорнай між белых гусей
Не будзь на разорынах зорных
Ні ў спёку, ані ў грыбасей.

Каб юныя не гагаталі
З цябе над захмарной градой,
Лунай
Са сваімі гадамі,
Знікай
Са сваёй чарадой.

* * *

Балаты на хаду асушылі,
Як вітальну чашу, да дна.
Перацялі лясам сухажыллі —
Перспектыва далёка відна.

Зім сняжыстыых апошніх спадкі —
Гурбаў мэндлікі без каласкоў.
На падталы асфальт курапаткі,
Як з блакады,
Выходзяць з лясоў.

Дзе квактух лесавых асцярога?
Дзе рассыпаны жар журавін?
Шынамі зашаптана дарога.
Мчыць уссылены статак машын.

Ні саней, ані сена трушыны,
Ані згубленай торбы з аўсом.
Ахінуў ,
Сум галодны птушыны
Дым
Цяжкім ад бензіну крысом.

Хіба ў госці да казкі
Прасіцца:
Там на ўхабах падскоквае воз,
Там частуецца рыбай лісіца,
Там у згубленай торбе авёс.

ОДА ХОДЗІКАМ

Ідуць няспынна ў цішыні на ўлонні,
Сваю дакладна службу несучы.
На ходзіках даступны
Час няўлоўны:
Навобмацак пазнаеш уначы.

Вагу з гадамі траціць нават гіра,
Нагрузкаю грамадскаю — замок.
На знос працуе ўся сістэма шчыра,
Пытлюе час заведзены млынок.

Каля млына не бойся запыліца,
Мука гадоў — сваячка сівізне.
Лучынка,
Каганец
І запалынічка
Сузорны цыферблат свянцілі ў сне.

А на дванаццаць зводзяць стрэлкі,
Быццам
Бяруць за крылы пеўня, каб скарэй
Звязаць і на базар --
Абы пазбыцца
Гарластага заступніка курэй.

Без стрэлак,
Як бяскрылья стракозы,
Не хочуць здацца ходзікі бядзе.
Ланцут казыгчуць колцы
І стракочуць,
Напамінаючы, што час ідзе!

Спяшаюць колцы сцежкай ланцужковай,
Сляды
Зноў паўтараючы свае.
Гады
Імчацца вучнямі са школы.
Зязюля вылятае, гнёзд не ўе.

На ходзікі зірнеш, і не ўцярпіцца

Перацягнуць гадоў сваіх ланцуг.
Сляды прапалі,
Зніклі промні-спіцы,
Не ўгледзіш ветрагонаў, валацуг.

Маленства нізкастрэхага куранты,
Няўседлівага часу хадакі,
Пакуль мы мітусімся, кватаранты,
Яны ідуць няўмольна,
Як вякі.

* * *

Напэўна, зноў дачушка
Прыйшла дадому ўранку.
Матуля гнеў вярэдзіць.
Ды робіць перадых:
Галінкаю зялёнай
Лупцуе неслухмянку,
Галінкай маладзенькай
Па плечках маладых.

Зялёная галінка,
Зялёная дачушка,
Хоць маці лупіць грозна,
А не баліць зусім.

У хаце ноччу душна
І мулкая падушка.
Туман на золку мяккі,
І ўгульна толькі з ім.

Хоць смех перасядае,
Спрабуе хныкаць кпліўка,
А ў ёй агонь рагоча,
Што не ўтушыць вадой.
Знікаюць у пад'ездзе
Зялёная крапіўка,
Вясёлая жыгучка
З сівою лебядой.

* * *

Ёсць развага астраўка,
Плынъ з вірамі ўперак,
Забароннасці рака
І дазволу бераг.

Роспач, радасцю рыўка
Кпі над сівярамі.
Забароннасці рака,
Прывітай вірамі!

Плынъ знікае на бягу,
Зманная да звону.
Слоў адлагу берагу
Бёрагу дазволу.

ДВА ВУЗЯЛКІ НА ПАМЯЦЬ

Хаваюся за паўзаю,
Пытаюся ў туті я,
Нашто ў цябе за пазухай
Два вузялкі тутгія?

Два вузялкі.
Хоць готыку
Кліч, каб глядзець у неба:
Ад аднаго іх дотыку
Успомніцца што трэба!

* * *

...крыніца стаяла.
З народнай песні

Яно ўсяго й было:
Бачэй з вачмі спатканне.
Ударыла свято
Крыніцаю з-пад каменя.

А з поўначы мяло,
Дажджыла апаўночы.
Успомнячы свято,
Любілі ростань вочы.

Піла свято імгла
Халоднымі глыткамі.
Крыніца выбегла.
Маўчаць вучыўся камень.

СПОВЕДЬ КАЛОССЯ

Арсеню Лісу

Язэп Драздовіч выразаў кійкі,
Як посахі вяртання да вытокаў.
Намацаўшы карэння вузлякі,
Сягае вольна думка да аблокаў.
Разъярства цвёрдасць трэба для рукі.
Не баючыся кпін, ані папракаў,
Вандруюць мастакі, як жабракі,
Каб пасля смерці ўзняцца да прапоркаў.

З засценка Пунькі — царства бацяна —
Відаць Сусвету зорная сцяна,
Трысцен, дзе скарб вякоў ляжыць забыта,
Руіны Крэва, дрэва таўсціна
Таго, якому жаліцца струна.
Для споведзі калосся спее жыта.

РАКА ТВАЁЙ РУКІ

Рака тваёй руки
Мае згубіла вёслы.
Чакання жаўрукі
Твае вітаюць вёсны.

Рука тваёй ракі
Сціскае смутку вузел.
Марудлівы такі
Жаданай згоды бусел.

Вясна твайго святла
Мой не прымае вырай.
Як човен без вяслы,
Я ўвесь без ласкі шчырай.

Свято тваёй вясны
Мае асветліць сцежкі,
Каб зазвінеў лясны
Званец тваёй усмешкі!

* * *

Крыўда — складам паraphавым.
Трэба, каб усклубіўся дым,
Так мала!
Mir...
Іскрынка б з вачэй тваіх
Упала...

ПАМЯЦЬ

Галее чэрап.
З немых глыб
Схацеў на свет прабіцца.
Чмель,
Як забытай свечкі ўсхліп,
Асвойтаўся ў вачніцы.

* * *

Мне нясмела прыходзіць сюды:
Ажываюць ласкава сляды,
Дзе вясною ступала нага твая.
Зноў бацца давер памыліцца.
Так усмешка маланкі нагадвае
Пра жывую яшчэ навальніцу.

ФІЛАЛАГІЧНЫ ДОСВІТАК

Выскачыў з канапель
Піліп-пашлапень.
Узелянелае лісце
Расквакалася рапенъкамі.
Лысы, як поўня,
Пень-скупенъ ч
Хоча выпендрывацца апенъкамі.

АКРАСАНЕТ

Мой шчыры край цябе прызнаў за сына,
І родным стаў для сэрца валгара.
Калі ў бары прымаетца ляшчына,
Атожылку купчасціца пара.
Лучас нашы дні павагі ліна,
Ашчаднасці асенняя пара.
Юначых мар не глухне каляіна,
Кіруе думку клопатаў быстра.
Ад нас гады спяшаюцца імкліва.
Зярніты веры не пусці на мліва.
Лямеш світае святам плугара.
Од не чакае, колас хваліць ніва.
Вяртаецца вякам вачэй зара —
У сыне паўтарыўся ты шчасліва.

ДЛЯ АГНЮ

А ты, як думка голая,
Што слоў чакала доўга.
Шугае ў неба полымя
Жадання маладога.

Спрагнёнасцю азораны,
Дрыжыць трывогі холад.
Пачырванеў ад сораму
Агонь наіўна-голы.

ПЕРАДЗІМ'Е

Хоць скразнякамі цверазіла,
Пагоду не туды вяло,
І маладое перадзім'е
Расшчодрылася на свято.

Не мог суняць свой вerah сівер —
Скуголіў,
Енчыў,
Сіп,
Стагнаў.
Калі нарэшце пал сагнаў,
Найшло спакоем перадзім'е.

І перамёрз абрусам поплаў,
Пералубеў да ламаты.
Не так зямлі ад снегу цёпла,
Як ад ласкавай белаты...

ДАВЕРЛІВАЯ БАЛАДА

Ведаю,
Нетактоўна,
Можа, й не ўсё да ладу,
Ад праведніцкіх паглядаў
Будзе папрокаў шмат;
Ведаю,
Ды ўсё роўна
Я пачынаю баладу,
Баладу пра рускі мат.

Гэта было ў Вушачы —
У партызанскай зоне.
У досвітак сорак чацвёртага
Блакадны грукаўся май.
Прысак дарог гарачы
Ногі пячэ і сёння.
Хламідзінка з корту пацёртага,
Жудасцю не абдымай!

Было гэта там, каля маўніна.
Рачулка яшчэ не змялела.
Жанчыны і мы, малечা,
Выпаўзлі ў змрок раўка.
Годам здалаея хвіліна,
Страляніна змоўкла нясмела.
Ціша ўтуліла плечы,
Гатовая да рыўка.

Гэтай хвілінай, магчыма,
Як я разумею зараз,
Бацька быў толькі што ранены,
Мох потым крывёй дамок.
Не ўдоўмі йшчэ вачыма
Мама глядзела на зарыва:
Ад бацькавай хаты ўранні
Дадыmlіваўся дымок.

Блакада недзе канает.
Танкі загрузлі ў рэчцы.
Чые — не вядома ў цемры.

У горле смыліць сухамяць.
Разбілася ціша шкляная,
Калі нечаканае ўрэшце
Ракетаю слова ўзляцела
І ахнула — «мматы!» — не ўтрымаць!

— Нашы!
Дарэмна ўстрашэлі.
Радасць, усіх абнашчы!
Сініцы ці кулі ценькалі?
Як тыя гуркі на лясе,
Малыя драмалі ў траншэі.
Чаканае слова:

— Нашы!
— Якія ж вы маладзенъкія! —
Абдыimalі танкістаў усе...

У ГАЛАВАХ РУЧАЯ

У галавах ручая
Шэпча
Трава густая,
Здрадніца:
— Я не твая,
Я нічыя,
Не тая...

Болей маёй няма,
Той,
Нічыёй і нашай.
Тую шукаць дарма,
Як і цябе,
Інакшай
Стала ты.

Наш ручай
Болей не наш.
Ну хоць ты
Імчаць ручаю даручай
- Да нас, забытых,
У госці...

У галавах ручая
Шэпча,
Нібыта пытае,
Зводніца:
— Я нічыя? —
Трава забыцца густая.

ВОБЛІК ВАДЫ

Пақуль бяжыць вада,
Датуль яна жывая.
Крывяніць дол руда,
Як рана нажавая.

Хоць двойчы не ўвайсці
Ў раку адну і тую,
Ды хваляю ў трысці
Яна блакіт нітуе.

Вада ад першых дзён —
Свяночная, святая.
Бяду і добры плён
Вір забыцця глытае.

I, як на далані,
Я варажыў на плыні:
Ці высветляцца дні
У восеніскім нахлыне?

Між віраточных траў,
Як маладзік з-за воблак,
З прадоння пазіраў
Двайнік мой —
Смутны воблік.

Будзь светлым, твар вады,
Будзь лёгкай, хваля тая,
Што мрояў невады
На бераг дум вяртае.

Будзь вечнаю, вада,
Што ў снезе раставала,
З ласінага сляда
Ад смагі ратавала.

Няхай не ў меліне
Цячэ ў яры нямая
І тая, што мяне
Ў апошні шлях абмые.

Вада, ў вякі плыві,
Няспыннасцю працята.
Ты вучышся ў крыві
Ці наша кроў —
Працяг твой?

СКАРБ

Былое варуши
Спаважліва, памалу.
Ёсць стомленасць душы
І стомленасць металу.

Метал — на пераплаў,
Душу — не пераплавіць.
З забытых перапраў
Сябе не пераправіць.

Не выправіць сцяжын,
Што зніклі ў даўнім ранні.
Вярнуць сябе з чужын —
Дарэмнае старанне.

Адксціся ад імши —
Пакінь яе металу.
Аддзяч спаўна душы
За неадумнасць палу.

Металу — ці ў глуши,
Ці ў клопаце плаціны.
Ёсць стомленасць душы —
Твой светлы скараб адзіны.

МАТЧЫНЫ РУКІ

Удару я ў ладонячкі,
У залаты пярсцё начкі,—

Ад песні маладой дачкі
Святлела гора цёмначы.

Ладонячкі далонямі
Рабіліся шурптымі,
Ля ручая халоднага
Азябла зрэб'e праталі.

І залатой саломаю
Сяннік калоўся восенню.
З салоўкам сны салодкія
Ішлі за статкам, босья.

На мурагі зялёныя
Ланцут гадоў раскручваўся,
Сціскаў ён пальцы звёномі —
Персцёнкамі балочымі.

Нажнічак колцы
Мулкімі
Пярсцёнкамі пасля былі,
Вязалі пальцы мукамі
І вузел не паслабілі.

Былі вы, пальцы маміны,
У злога швіва вязнямі.
Як не хапала краміны —
Напарсткам долю яснілі.

А з песні ўсё татулечка,
Сон да падушкі тулячы,
Прасіў дачку лагодную:
— *Не бі, не бі ў ладонячкі...*

Гады, як пласкадоначкі,
Сплылі.
Шуміць трысцё ўначы:
— *Не бі, не бі ў ладонячкі,
Не псуй, не псуй пярсцёнячкі!*

* * *

Пад высветленымі дубамі
Салодкімі смягне губамі
Пасека —
 класіка.

Маладое сёна
Расе на
Паспытак
Растрэсена —
 экспрэсія.

Дыхае Белавеж
Спакойна,
 як белы верш.

* * *

Уладзіміру Някляеву

Быў год,
Яшчэ з вайны галодны,
Стараўся кухар,
Мой сусед:
Ён скручваў пеўнікам галовы,
Клаў на калоду,
Клаў і сек.

Чакаў райрэстаран маўкліва.
А пеўні без галоў
Вакол
Яшчэ падскоквалі ў каліўі,
І кроў сві стала з гарлякоў.

Наліпла на сякеру пер'е,
Кроў павыпальвала траву.
І ля суперніка супернік
Скакаў,
Згубіўшы галаву.

Туман зрабіўся саланейшы,
Ад перапуду сам не свой
Дабег да ўзмежка
Мой сланечнік
Са скрученай галавой...

БАЛАДА ПРА АШЫЙНИК

Як не на ўвесь раён
Шчанюк быў спрытны змалку:
Лавіў у лёце ён,
Валок на бераг палку.

Умеў гаспадару
У час паднесці тапкі,
Узняць свае ўгару
Усе чатыры лапкі.

Брахаць на продкаў грэх,
Што моцы не дадалі:
Шчанюк меў гэткі брэх —
Аж якаталі далі.

А іклы, як цвікі.
Не дараваў нязгоду —
Любыя кумпякі
Нашпігаваць мог з ходу.

Дрыжыце, бараны,
Звыкайце да парадку!
Ашыйнік скураны
Ён выслужыў спачатку.

За пільны яшчэ нюх
Меў не адну падзяку.
Рос на вачах шчанюк
І вырас у сабаку.

Спасцігшы ўсе азы
Ў пакоях і на дачах,
Стай забіраць прызы
На выстаўках сабачых.

На шыю медалі
За выжласць і адвагу
Ускокваць пачалі,
Як блохі на дварнягу.

На кім вастрыць клыкі?
Хвост закруціць — не ў гонар.
Не возьмуць выжлякі
След ад заслуг ягоных!

Ні шъю пакасіць.
Хоць вый ваўком у яме.
Ні гаўкнуць, ні ўкусіць—
Ашыянік з медалямі!

ОДА ДЗВЯРЫНАМ

Бортам звяглівым былі
Пасляваенай «палутаркі».
Але да завес пасваталіся
З вушака здаравлы-крукі.
Былі ім пасля мацюгоў
Нязвычнымі мірныя гутаркі,
Лязгат звычайнай клямкі
І дотык малечай рукі.

Іх шаравалі гальнём —
Ад фарбы адмыць стараліся.
Ім у далонь уеліся
Пісягі ад абцасаў, мазут.
Першыя хрыпла здароўкаліся
Дзвярыны з сонцам штораніцы.
Перад сном іх з сябе выводзіў
Хвастом сваім кот-страхапуд.

Было, і прыкладам білі,
І ў завіруху грукаліся.
Я іх заклінаў,
Каб дрыжэлі,
Як грукнечца бацька дамоў.
Яны намярзалі і стылі,
Нам цёпла было перад грубкай,
Грэў нас яшчэ рэпрадуктар
Патэтыкаю прамоў.

Маліў, каб штогод дзвярыны
Здымаліся перад Калядамі.
Свяшчэннадзейства тварылі —
Аж кот забываў на мышэй.
На іх парсюка смалілі
Паяльнай лямпай кудлатаю.
Патэльня чакала скваркі.
Рабілася харашэй.

Ад злосці аж склыгаталі,
Ад жалю балюча енчылі,
Ад абурэння грукалі,

Адводзілі ў цішы душу.

Брама ў свято і ў свет,
Дзвярыны пасляваенныя,
Апошні раз зачыніща
Не спяшайце за мной —
Прашу.

СВЕТЛАПАД

Снег злятае з неба —
пад
Позіркамі мгліцца.
Вейкі-веi.
Снегапад.
Белая ігліца.

Не хапае лапат
Дворнікам і —
Злосці.
Снегапад.
Светлапад.
Маладое штосьці.

І дзяўчына ў плашчыку,
Лёгкім не па часе,
У чырвоную шчаку
Яблыку ўпілася.

* * *

Iлоне

Ганіце сум з ілбоў,
Дарэмна не тужыце,
Пакуль жыве любоў,
Як перапёлка ў жыце.

Жыве і жыць заве
Заложніцай нядзелі.
І жменькаю надзеі —
Яе гняздо ў траве.

Ад перайка яе
Шарэеща шарэнне,
Туман журбы ўстасе,
Расце ў віроў карэнне.

Не давяраць бядзе
Расінцы променъ раіць,
Паўдзён любоў вядзе,
Каханне помніць ранні.

Гарніце шум дубоў
І рэўнасць не тушыце,
Пакуль жыве любоў,
Як перапёлка ў жыце.

ВЫРЫС БЕЛАРУСКАГА ЛЕСУ

Невыводнага лесу вырыс,
Ён выразны ля ўеіх дарог.
Ці падлетак-падлесак не вырас,
Ці лясун свой аблог
Не ўбярог?

Поле помніць красу васількамі.
Лес нязломны ў густой дабраце.
Чым часцей
Яго страх высякае,
Тым часцейшы
Зялёна расце.

* * *

Матулі нашы сведчаць неўміруча —
Краса непадуладная гадам.
Садоўнік-чае, што абразае сучча,
Вясною сам здзіўляе ўсіх садам.

Прывабная ў сваім адчай кручка
Дае развагу маладым слядам.
За звон ручча ручае ўсіх прыручча.
Рачулка дазваляе быць ільдам.

Нас да саміх сябе бяды вяртае,
Як адыходзяць мамы ў нашы сны.
Спагада ў ранніх зморшчынках світае,
Сум развітання — ў снезе сівізны.
Краса матуль адданасцю святая —
Ёй са спазненнем моляща сыны.

* * *

Восень з дажджлівай уміг залатою
Стала — і добрымі ўсе —
Над жаўталісцем і над слатою,
Сцежкамі ў пудкай расе,
Над тумановаю белатою,
Сонцам, што спіць на лясе,
Над перазяблаю Палатою

Вочы дзяўчына нясе.

Не ачарнілі іх коні Батыя —
У першароднай красе
Ранішне-сінія і маладыя

Вочы славянка нясе.

ВАСІЛЬКОВАЯ БАЛАДА

Ад жонкі першай —
Паўдурак сын,
З ім залатарылі па суботах.
У нядзелю, бывала,
Вясельны ўспамін
Раскашаваўся ў юхтовых ботах.

Ні калёс, ні камаш,
Дык і дзёгаць не важ.
Не ў нораў ганак
Шчаслівай падкоўцы.
Збираешся, як Ярмош на кірмаш,—
З недалуг пацвельваліся mestачкоўцы.

Прозвішча не насіць,
Як ярмо ж.
Не ўсім качацца,
Як нырцы ў сале.
— Ярмош, гаворыце,
Што за Ярмош?
Васілёк —
Так адразу б сказалі.

Васілёк цвіў
На каўняры балынака
Кужэльна-крамнай кашуі мястэчка.
Не ела вочы
Грошай машка,
Не часта у кубле ляпала вечка.

Кіпелі грэшнікамі ў смале
Клапотныя думкі
З зімы да лета.
Дзяцей як бобу,
І хлеб на стале
Быў свой
Якраз да бабовага цвету.

Было не цесна ў хляве лыгчу.
А ліпу ў двары ўпадабала бусліха.

— Скулле ў бок багачу,
Свой сноп малачу,—
Гразілася восенню Васіліха.

З віна зеляна
У застоллі
Запяє яна,
Як застогне:

— Танцуй, Васіліха,
Прыйдзіць Васіль —
Будзіць ліха.
Васіліха Васіля
Качалкаю зацяла!

Душа,
Сама сябе весялі!
Ставала лыжак,
Быў крыку лішак.
Адно што вочы,
Як васілі,
Цвілі ва ўсіх Васілішак.

Дочки дынастыю
Ушчэнт звялі:
Любка ды Наста,
Вольга ды Нінка.
Нарадзіцца мелася Надзька калі,
У Васілька й галава панікла.

Пад сэрцам цяжар,
Як жарства, залёг.
Прасіла жонка,
Яшчэ не старая:
— Пабабіць па бабку схадзі,
Васілёк.
Кошачак і тых разбіраюць.

Як у ваду глядзела яна.
На помач ліха прыклымаць рада.
Васількоў
Забрала вайна,

Разабрала Васілішак блакада.

Мала было равоў і канайдзь,
Каб трупы схаваць
З усяго раёна.
Івана-блазна,
Што статак гнаў,
Немцы застрэлі як шпіёна.

Капаць акопы
Пайшоў Васілёк,
А для сябе не вырыў магілы.
У Васіліхі дахаты здалёк
Толькі вярнуцца
Хапіла сілы.

Сам Бог падабрэлы,
Няйначай, збярог
Васількова семя,
Бо ўсе Васілішкі
З тыфозных баракаў,
З цяжкіх дарог,
З Нямеччыны
Дадому ўзяліся.

Перацярпеўшы і стыль, і цвіль,
Стайшы ў позірку
Жаль і сумінкі,
На падаконніку
Цвіў базыль
І чуллівия бальзамінкі.

Самотнее двор —
Аглухлы бабыль.
Ані бабрвага цвету,
Ні маку.
Жыве толькі прыказка:
Хорша, базыль,
Не рассыпай табаку!

* * *

Табе найлепшыя радкі
Яшчэ я напішу.
Яшчэ я іх кармлю з рукі
І не ўзлятаць прашу.

Яшчэ дзічэць пачнуць яны
І прагнущы вышыні.
Іх не спалоханыя сны
На скрусе не жані.

Іх крыл трывожлівы ўскalых
Ускalыхне душу.
Ты толькі дачакайся іх —
Я аб адным прашу...

ЯШЧЭ АДНО ПРЫЗНАННЕ ПАЛЕССЮ

Неба,
Як чоўна варажскага днішча,
Трэба —
Прасмоліць імгла.
Зоры,
Як вершы Жэні Янішчыц,—
З суму і са свята.

Сум свой і ўцеху сумую,
Самую
Радасць адчуць хачу.
Зноў захварэў я табою,
Сумую,
Зноў ты ўвшушу і ўваччу.

Весняга смутку вугольчык,
Затлейся.
Полымем ахіні,
З громам праҷніся,
Паліся,
Палессе,
Ліўнямі дабрыні.

Любіць — пакіне,
Убарць ці Піна,—
Хай паварожыць май.
Хай крапіва,
Як зялёная кпіна,
Пройме душы адчай.

Хай храбусцяць жалудамі
Нявінна
Кормныя дабракі,
Тыя, што стануць
Дрыгвой квашаніны,
Чорныя вепруki.

Мы цябе так асушаём,
Палессе,

Потым ва ўсіх нябёс
Пыл перасохлы ацішыць
Увесь твой,
Пэўна, не хопіць слёз.

Хай твой бацян
Над апошнім балотам,
Ад асакі рудым,
Перажагнае
Спагадліва ўзлётам
Сум мой, як сырадым...

БУТАЎШЧЫНА

Землякі мае
Спяць у зямлі —
Адышлі,
Засталіся ўспамінамі.
У зямлю ўсё сваё ўзялі,
Мне маё
На зямлі пакінулі.

З імі ціша і дабрыня,
Неспакой і згрызня
Са мной мае.
З-пад упірыстага караня
Шум прабіўся
У неба мройнае.

Ад журбы пасівела мудрэй.
Не спяшаецца вечнасць
З адплатаю.
Адскакаў сваё
Дзядзька Андрэй,
Цётка Вольга
Сваё адплакала.

Адпілікаў на скрыпцы
Піліп,
Засталася без Грышкі
Грышчыха.
Скрып вятроў
Ды адчаю ўсхліп
Над вяселлямі,
Над ігрышчамі...

Памянуўшы маму маю,
За сяброўкай пайшла Апёнчыха.
Быць спагадлівым
Сівер малю,
Не наблытаў хаця каб ён чаго.

Удава ля ўдавы.
Мужчын

Пагубляла па свеце
Войнамі.
Безыменны
Іхні спачын
Узышоў недзе зёлкамі,
Хвоямі.

Боль жыве
Па Гайках, па Ваўчах —
Вытыркаюцца вёсак скабіны.
Разанула спакой па вачах
Павучынкаю
Лета бабіна.

Сцежкі лёсу
Усіх звязлі.
Крэўнасць
Склала трывалымі рэдзямі.

Нам ляжаць
У адной зямлі —
Будзем зноў, землякі,
Суседзямі.

ТУМАН ЯРАМ ...

Спяваюць старыя Монічы,
Ласкава з песняй гамонячы,
То, як з надзейнай суседкаю,
Навіною дзелящца рэдкаю,
То, як з жаданай нявесткаю,
Нашчацца, сумныя,
Радаснай весткаю.

А дзяўчына, як здаўна вядзецца,
упусціла залато вядзерца,
засмуціла казакова сэрца...
Зацвітае верасамі выдма —
за туманам нічога не відна,
за туманам, а ці за слязою?

Толькі песня ведае пра тое.

Ані слова не манячы,
Сонца молячы,
Слязу туманячы,
Спяваюць Монічы.

І дасвецце само ў начы
Ключы
Забірае,
Сонца адпірае,
Што тамілася за барамі...

* * *

Не стомлены ў журбе,
Ні ў маладой забаве,
Конь каласы скубе
Рахманымі губамі.

Конь сумна - малады,
І жыта маладое.
З падковамі сляды
Сплыі з якой вадою?

Ані па кім іржаць,
Ні паскубаць травы з кім.
Густая сенажаць
Маўчыць пад Ваўкавыскам.

Ні воўчага выщца.
Адно журба жывая.
Нібыта з забыцца,
Конь з прыщемку ўсплывае.

Каб хто надзеў аброць,
Каб хто прагнаў з патравы.
Хоць жыта блоць
Тут,
Хоць
Смаکуй начныя травы.

Як вуши ні вастры,
Ніхто не кліча:
«Косю!»
Пагоні і каstry
Зляглі ў адным пакосе.

Ці будзе балазе
Зімой з'інеластогай?
Конь
Мой адчай вязе
Выбоістай дарогай...

* * *

Vасілю Быкаву

Мы на агонь глядзім
Пры вогнішчы рудым.
Як схімнік-нелюдзім,
Знікае ў неба дым.

Гарыць агонь-багач
І цемру й ціш ірве.
Цень жудасці,
Пабач,—
Ступае па траве.

Няйнакш
І прашчур наш,
Укленчышы агню,
Узняў свой позірк
Аж
Да зор
Упершыню.

Зглыдаў агонь датла
Галля рудую медзь.

І нам пасля свята
Страшней у змрок глядзець...

* * *

Я падштурхнуў плячом
Хмару,
Як човен з ліўнем,—
Каб залілася плачом
Там, дзе дажджу малі.

Човен мой плыу у гарах,
Бы ў снегавых кар'ерах,
Громам прачнецца страх —
Стукнецца толькі ў бераг.

Лёгка на вышыні,
Хочацца — нахініся
І навальніцу штурхні,
Хай адчуваюць уніз!

Покуль угору зноў
Вернецца навальніца,
Многа бясхмарных сноў
Богу дажджоў наспіца.

Хмары даўно сплылі.
Я, дзівачына, думаў:
Так бы зганяць
На зямлі
Хмары самоты і суму!

КЫЗ ЯМШЧЭК³

Кыз ямшчэк —
пагодныя пагоркі,
Смутная смуга.
Кыз ямшчэк —
палын палюча-горкі,
Як туга.
Кыз ямшчэк —
нябужданыя грудкі,
Пудкія грудкі.
Кыз ямшчэк —
сябе баіцца, прудкі,
Рух руки.
Кыз ямшчэк —
дыханне тоіць вечар
Спейных аблачын.
Кыз ямшчэк —
сябе баіцца вechнасць
Аблічыць.

Іарлу з захмар'я ў подых пахкі
Ўпасці ўніз ямчэй.
Пырхнудь думак грэшных курапаткі —
Кыз ямшчэк...

³ Кыз ямшчэк — Дзяяочыя грудкі, назва даліны (каз.).

Амплітуда
смеласці
1983

* * *

Якія будуць сніцца сны
Нашчадкам нашым:
Ці дзень вясны,
Ці ценъ сасны,
Ці шум лясны,
Ці нашум?

Ці неба зорнае прыкмет
Для іх значэе —
І казак свет,
І след камет
Не будзе мець значэння?

Ці хопіць памяці званоў
Званіць у заўтра,
Прачнецца зноў
Трывога сноў
І мы, як дыназаўры?

* * *

Наведвайце бацькоў,
пакуль яны жывыя,
Пакуль дымяцца коміны —
нагрэйцеся ў бацькоў.
Калі адчай вякоў
гайнёй ваўкоў завые,
Не трэба анікому ён,
сум ля сляпых слупкоў.
Пішыце ім часцей,
спакоем ахінайце,
Як ахіналі некалі
яны ўсе вашы сны.
Без бацьковых надзей,
без ціхай ласкі маці,
Куды б ані заехалі,
вы будзеце адны.
Вы маладыя ўсе,
пакуль бацькі старыя
Жывуць няўольным клопатам,
каб вам лягчэй было.
А на глухой страсе,
якую вецер крые,
Бацян забытым клёкатам
нясе ў гняздо цяпло.
Бацькі глядзяць на свет
шпакоўнямі пустымі,
Адкуль у вырай вымкнулі
вясёлыя шпачкі.
А крылаў лёткі след
трывогай жалю стыне,
І выбягаяць дымкія
сцяжынкі нацянькі,
Спяшайцеся паспець
душою разгавеца,
Пакуль, спагады просячы,
на выстылым галлі
Трымціць лісток ледзь-ледзь
бяссонніцай на вейцы,
Пакуль завеі ў роспачы
шляхоў не замялі.

ДАМОЎ

— Дамоў! — гукае маці
Дачушку.
Дзе яна?
Спакой туманнай масці
Пасецца ля акна.

— Дамоў!
Не хоча неслух
Ісці ў начны палон,
Дзе ціша ў мяккіх крэслах
Забыты бачыць сон.

— Дамоў!
Свае чароды
Вясной вяртае край.
Матулін голас родны,
Гукні мяне, парай.

— Дамоў! —
Спрабуе скруха
Гукаць мае гады
Туды,
Дзе будзе глуха
І ў дождж, і ў халады...

* * *

З-за парога роднай хаты —
З запарожжа
Пачалося падарожжа
Ў запарошша,
Дзе пароша запрашала
Ў заварожжа,
Дзе на шчасце варажыла
Раздарожжа...

* * *

Мне дома цяжка заснуць,
Пакуль ува мне засынаоць
Неба, ад жаўранкаў ажаўранелae,
Што для мяне іх раней разбудзіла;
Нечапаныя вішні ў цвеце,
Якім нецярпіцца зірнуць у студню;
Дзымухаўцы-жаўтароціki,
Ад вугольчыкаў пчолаў пякучыя;
Рэчка, дзе плёхае пранікам плотка,
Мыючы дзецям сваім кашулі;
Луг, дзе трава раскашуецца,
Як маладая чупрына мая даўно;
Мятлік гарачы, які раскрывае крылы,
Правяраючы недаверліва, ці ягоныя;
Лугавіна, што ператрасае пярыны з зімы,—
Аж завейна ад цёплага пер'я knігавак;
І, вядома ж, абавязковы буеł —
Ён па традыцыі даўняй
Мусіць мой сон пераксціць,
Як некалі гэта рабіла мама,
А цяпер яе дома няма.
Я чакаю, пакуль яны ўсе заснуць,
А пасля іх прашу, заклінаю ласкай:
Сноў маіх не мінаць анідзе —
З імі ўсяходых я дома буду...

* * *

Дрэвы за душой не носяць злосці.
Мы на іх з сякераю, з пілой.
А яны прытуляць на пагосце,
Плачучы па нас жывой смалой.

Мы іх папялілі, карчавалі,
Ворыву пакінуўшы прастор,
А яны за намі качавалі,
Не ўшчувалі, тоячы дакор.

Дол умураваўшы камяніямі,
Дошкамі трывала ўслайшы дно,
Мы да дрэў адносіны мянялі,
Мы іх запрашалі пад акно.

Ды, перасяленцы, з недаверам
Дрэвы чулі шум свайго галля,
Як ні называлі
Паркам, скверам
Іхнія калоніі пасля.

Хаты, што і з краю
І з бярвення,
Цвёрда высылаюць гарады
На былья месцы пасялення,
Дзе шумелі дрэвамі,
Туды.

Слыху не стае густога спеву,
Боку —
З пальцаў плота гладыша.
Як сабе,
З гадамі вёрыць дрэву
Не адзервянялая душа.

* * *

А над сном матулі асака...
Аляксей Пысін

На вечны твой гарод
За плот глухі, жалезны
Паслы тваіх турбот
Няпрошана залезлі:
Асот і крапіва,
Трыпутнік і макрыца,
Сівая галава —
Рамон святлом іскрыцца.

І плача, змогшы тлен
Загону ўсё ўладаркі,
Слязымі сухімі кмен
З забытай гаспадаркі.

Саміх нябёс ганцы,
У памяць гаспадыні
Набожныя званцы
Прынеслі смутак сіні.
Дзядоўнік падысці
Наважыўся з зароўя.
Усё як у жыцці —
Пяшчотна і сурова.
Сярпом і секачом,
Матыкаю крывою
Дзе з песняй,
Дзе з плачом
Ты білася з травою,
Старалася штодня.
А я чапаць баюся:
Зялёная радня—
Яна ў адным хаўрусе.
Стай аблачынкай дым
З жыццёвага надзела.
Зайздросцячы жывым,
Трава пазелянела.
Узгорак у мальбе,
Ў яго таксама сёння,
Як некалі ў цябе,
Зялёныя далоні...

КАЎЧЭГ

Жыла чаканнем летняга цяпла,
Была для ўсіх
Прыветлівым начлегам.
З вайны,
З патопу попелу ўсплыла
Хаціна наша
Ноевым каўчэгам.
Каўчэг хістаўся часам ад вятроў.
Азяблых нас ад голаду вадзіла.
Да лесу, дзе шумела столькі дроў,
Было далей, чым да якога дзіва.
За печкай ціха грэлася цяля,
Вялікадне
Кудахтала ў падпечку.
Агонь, што закліналі з вугаля,
Надзею цепліў
Хліпкую, як свечку.
Жылі ў каўчэгу
Дым і дамавік,
Галодны кот
І адпаведна мышы.
Ступаў мароз —
Ляночны ламавік —
Па бруку так,
Што чуў яго Ўсявышні.
У шыбіне ані прахукаць тхло.
І пара ледзянела на дзвярыне.
Нячысцік выў --
І ў коміне гуло.
І пары
Кожнай не было тварыне.
Не голуб —
Іх звяла блакада ўсіх —
З аліўкавай галінкай,
А варона
Апавясціла, што патоп аціх.
Ад крапівы
Цвіло ў вачах зялёна...

ПЛАП

Прасілі талакою:
— Піліпе, шавяліся,
Сыграй ты нам такое,
Каб грошы завяліся!

Нібыта з ганарлівай
Залёткай чубіў спрэчку,
З суседкай гаварыў ён,
А голас сладу за рэчку:

— Цераз рэчку жэрдачка,
На тым баку сэрдачка.
Клічу-клічу,
Не чуіць,
Няхай з Богам начуіць!..

Не спаў у футарале
Смык у яго ніколі.
Шляхцянкі-хутаранкі
Не спалі ў наваколі.

I ў смаляной кабылкі
Ён мог дабіща згоды.
Памылкі,
Як абмылкі,
Змывалі часу воды.

Красунь у лес ад плётак
Вёў смелы смык Піліпай.
З гнязда не раз
Падлётак
Ягонай долі выпаў.

Нагамі чуў Еўропу,
Піліп ішоў з палону
Да маладога кропу,
Да ўшацкага булёну.

I зноў іграў вяселлі,
Вірыў-юрыў ігрышчы.

Як гусі, палі-селі
Снягі гадоў на ржышча
Жыццёвага загону,
Дзе ўсмак пасмычыў гора.
А спрыт ляцеў з адхону,
А стома лезла ўтору.

Бо скрышка пасумуе
Не доўга, для парадку,
Дый пра сябе самую
Загадвае загадку:

— Авохці мне,
Пяць на мне,
Шосты строчыць.
Што ж ён хочаць?

А клопаты паслугай
Яго не абміналі.
Хадзіў па лузе з пугай
І ў небе камінарыў.

Ішлі паволі з поля
Звяздоні ды Букеткі.
Давалі скрусе волю
Ссівељыя суседкі.

На ўзлеску адшкадуе
Ялінку маладую —
І комін граў трубою,
Вітаў зіму журбою.

Чаму я пра Піліпа,
Веселуна з пасёлка,
Успомніў?
Смутак-клыпа
Ідзе здалёку золка.

Завея загалосіць
У незабытым kraі,
Здаецца, спеў узносіць —
Піліп на скрыпцы грае...

ЯБЛЫНІ

Адны на лавачках ля муроў
І днёюць, і вечаруюць.
А думкі днеюць там, ля двароў,
Сякуць ахрап'е, з поля кароў
Чакаюць,
На лехах шчыруюць.

А думкі ў госьці ідуць да радні:
Кумы частуюць,
Клапоцящца свацці.
Балюча ўспамінам —
Які ні крані.
Старая яблыні,
Іх карані
Не прыжываюцца на асфальце.

* * *

Хат болей, чым людзей.
Цямнене вечарамі,
І ціхі ўецца ўранні
Дым з комінаў радзей.

Галлём жыцця да дна
Пазагаціўшы гаці,
Дасюль у кожнай хаце
Яшчэ жыве вайна.

Жывыя вочы хат
Глядзяць праз пальцы дошчак,
Як скача босы дожджык
Па лехах наўздагад.

І хаты ў бабылі
Пайшлі б,
Ды моцна гэтак
Двароў,
Хлявоў,
Паветак
Трымаюць хатулі.
А галасы надзей
У даўнім перапудзе
Гукаюць:
— Дзе вы, людзі?!

Хат болей, чым людзей.

БАЛАДА ЖАХУ

Жвірам аслепіць адчаю вока
Просьба малых да ката:
— Не засыпай зямлёю глыбока,
А то нас не знайдзе тата...

ВЕТРАЎ СОН

Паклаўшы меж пусты пад галаву,
Сніць вецер стог,
Завеяны снягамі.
У сена маладзік
Залез з рагамі,
Яму крычыць хмурынка:
— Я плыву!..

Перазалее вецер да касцей,
Пацягнецца пад ранне,
Пустадомак, —
Сняжок з галін
Пасыплецца гусцей,
Па сухадолах —
Выстыльых стадолах.

І доўга вытрасае цішыня
Начной трывогі крошкі
З кішаня...

* * *

Мы толькі ходзім па зямлі,
А думкі нашыя ў нябёсах.
І Млечны Шлях,
Як вечны посах,
Відзён з туманнай араллі,

Каб не забыўся напамін,
Што зоры — -
Нашых мар радзіма.
І зорамі вачэй глядзім мы
На зорны пыл былых сцяжын.

Па зорах вызначаем лёс,
Па зорах на зямлі варожым.
І трывнім даўнім падарожжам,
Якім нізрынуты з нябёс.

Перабіраюць нашы дні
Для памяці
Ружанец зораў,
І незямнога смутку жораў
Нас кліча ў вырай вышыні.

З ВАЙНЫ

Вечны аброзок

Пі горкую смела —
Вайна адгрымела.
Ный, скруха тупая,
На раны хапае
Чыгуначнага палатна.

Прыгрукаwlі колы:
— Да д-дна!
І чулі магнаты:
— Дукаты — дукаты!..
І чулі салдаты:
— Даҳаты — даҳаты!..

Круцліся колы,
Быў кожны вясёлы.
Вайна адсмылела
Чарговая,
А новая
Порах прыхоўвае...

* * *

Ёсць самазабыщё начы,
Асвечанае згодай цела.
Як потым сэрца б ні хацела,
Яму нікуды не ўцячы

З няволі радаснай тае,
Дзе толькі вочы,
Толькі руکі,
Дзе,
Покуль ціша растае,
Сябе саромеюцца гукі.

Хоць за сабою сам сачы
Люцей, чым наглядач астрожны,
У цемру светлую начы
Спяшацца будзে
Дзень твой кожны...

* * *

Успомніш пра асцярогу,
Што верыць прыкметам вучыла,
Калі пераходзяць дарогу
З пустымі вачыма...

ЯГО ВЫСОКАСЦЬ

Яго Высокасць
Тэлеграфны слуп,
Адзервяне лы ў аднастайным гудзе.
Ён з вышынёй узяў нябесны шлюб,
З лясной гушчарні выбіўся на людзі.

У доўгіх аксельбантах правадоў,
Ад чашачак заслуг увесь зіхоткі.
Там, на прагалах,
Лезуць аднагодкі
Да сонца,
Не шкадуючы сукоў.

З яго знялі
Карэлую кару.
Дазволілі стаяць насупраць лесу.
Гніе ў зямлі,
Ды цягнецца ўгару,
Як непасрэдны праваднік прагрэсу.

Крутая служба
У кадравіка:
Гудзе ў мароз,
Скіпае ща ў спякоту.
І ўспамінае, як, здаравяка,
Яго на руме ўскочвалі з пакоту.

Ад год маіх малых
Яму хвала!
Слуп тэлеграфны
У гарод калісці
Прыйшоў — і нашу хату да святла
Ён прыгасціў,
Каб прыщемкі звяліся.

Яго браты
Наш паднавілі зруб.
Ані забыць мне радасць маладую,
Яго Высокасць
Тэлеграфны слуп,
Высокіх слоў яму не пашкадую!

* * *

Мы ўсіх мужчын раўнавалі
Да нашых матуль аўдавелых.
Пасталелія ранавата,
Мы іншых крыгдзілі смела.

З вайны мы махру курылі,
Бацькоў сваіх пераймалі.
Мы толькі ўласныя крыгуды
Да сэрца блізка прымалі.

Баяліся — мамы ласку,
Што нам належыць,
Падзеляць.
Вось вырасцем — і палацы
Паставім з такой падзеі.

І мам забяром з сабою —
З упартасцю прысягалі.
Апошніх надзей забойцы,
Мы вольныя ў свет сягалі.

Маленькія эгаісты,
Што ведалі мы пра самоту?
Завейна
Адной галінцы
Застацца гібець зімою...

* * *

Загадай, у сасны якой
Палацела зялённая вейка.
Гэты зачаравала спакой
Чараўніца альбо чарадзейка?

Любіць вечнасць
На нейкі міг
Запыніцца над возерам слыхам.
І збаяцца сябе саміх
Хвалі патурбаваць ускалыхам.

З вершаліны да караня
Зарыпіць
Дрэва вечнага руху.
Перадасць цішыні цішыня
Ашчаджальніцу радасці —
Скруху.

І ўсплывуць адгалоскі віны
У душы пад сасной-векавухай.
Затанулых цэркваў званы
Чуе вечнасць.
І ты паслухай...

ДРОВЫ

Сукаватыя, шчоглыя
У градах, у кастрах
Пацеюць смалою,
Як мёд у скрылях.
Летаюць,
Петраюць на сівярах,
Каб ласы агонь
Зімавеям на страх
Смактаў смаляныя
Соты з калоды,
Па-мядзведжаму жмурачыся
Ад асалоды.

ДА ПАРТРЭТА УЛАДЗІМ IRA КАРАТ КЕВІЧА

Дзіця з вачыма празарліўца,
З душой, пакрыўджанай на свет,
Зірне — і будзе фраза ліцца,
Нібыта клёкат праз арліцу,
Як несупыннасць праз Тыбет.

Адчай з прарочымі вачыма,
Дзе ўзоратаца шляхоў шлякі,
Дзе з небам раітца Радзіма,
Дзе немагчымае магчыма,
Дзе дзівакуюць дзівакі.

Ахвярца верны неспакою
Над плынню крэунае ракі.
І мова матчынай рукою
Яго сумленне трапяткое
Багаславіла на вякі.

ТРЫПЦІХ

Трохкүтнік
выраю
высока.

Трыпутнік ласкаю прыщіх.
Трывога зеўрыща трохвока.
Век чалавечы,
Як трыпціх.

Світанне,
дзень
і змрок вячэрні —
Іх, трох,
Навечна час упрог.
Трыпціх пасеняна га зерня.
Трыпціх —
дол,
аралля,
нарог.

Трыпціх крыжка,
Трыпціх жагнанняў,
Трыпціх растайных
Трох дарог.
Трыпціх апошніх
Трох жаданняў.
Трыпціх —
калыска,
кут,
парог...

* * *

Быў амаль з іголачкі апрануты
І лічыў карміцелькай іголку,
Што з маёю мамаю старанаю
Разам прачыналася на золку.

Бліскавіцай злоўле наю,
Блізкаю
Пры святле газоўкі курадымнай,
З ноччу дзень сшываючы,
Паблісквала,
Завіналася без перадыху.

Дзеля жытняга кавалка ласага
Мама шыла ўсё ўсяму пасёлку,
Па крамніне ды па зрэб'i
Пасвіла
На суровай прывязі іголку.

Са старога новае вымоджвала,
Толькі долю ніцаваць не ўмела.
Кужаль злыбяды ў слязе вымочвала,
Перастрочвала жыщё набела.

Караціла,
Сточвала,
Выстрэнчвала,
Падганяла ўсё ды прымярала.
Радасцю чаканаю не стрэчаная,
Сум з тугой па-ўдоўі прымірала.

З кончыка іголкі быў я ўскормлены,
Як з канца кап'я,
Часінай золкай.
Адрастай са спаленага корана,
Перакшчоны мамінай іголкай...

* * *

Не ведаючы тэорыі вольных ве́ршаў,
Не чу́шы нічога
Пра факт існавання авангардызму,
Мама
Лісты мне пісала верлібрам
Без знакаў прыпрынку,
Без абавязковых вялікіх літар.
Падчас у радок
Прапрываліся самі рыфмы,
Як вецер зімовы ў комін
Ці восенійскі той,
Што далічваў лісты на яблыні.
А рыфмы не вытыркаліся вельмі,
Яны перагукваліся па сутнасці:
«Мой сынок, каласок, васілёк,
Баравое зеллайка,
Мой каласутанька...»
І ў кожным радку
Столькі было зямлі і неба,
Лесу і мурагу,
І столькі мне добра га напрарочана,
І кожны радок
Быў да сэрца прытулены,
Што Біблію слова матулінага
Берагу.
Каб не сурочылі!

* * *

Суровая нітка жыцця
Не лезе ў шаршатку долі.
Ад часу-крайца
Ныцця
Ніхто не пачую ніколі.

I выюць турбот ваўкі,
I золка у зорнай паветцы.
Гарбее кравец вякі.
Суровая нітка ірвецца...

Не знайдзеш
У стозе сноў
Пранырлівую шаршатку.
I вузел завязвай —
I зноў
Усё пачынай спачатку...

* * *

Загрузлі ў травах
Сноў грузавікі,
Што везлі ў дамавінах галашэнне.
А ў партызанскім краі павукі
Дагэтуль вяжуць сеткі,
Як мішэні.

ЧАРСВЯДЫ

Далёка зязюля кукуе.
Чакаюць яблыні лісця.
Ігрушына ценъ прымярае.
Канец зімавой нудзе!
— Якую,
 якую,
 якую,—
З пытаннем кнігаўка вісне,—
Мне купіну выбраць з kraю?
Блакіт да твару vadзе.

У садзе, яшчэ чарнарукім,
Карову пасе старая.
І сам сябе трактар цягне —
І чайкі ідуць баразной.
І сіверна гукам і рухам,
І песні самотна без гаю.
Чарцям не сядзіцца ў багне —
Шавеляцца пад рабрынай.

Магільнік вачыма сухімі
З пагорка на свет пазірае.
Кулік падсверыў калёсы
І цвеліць:
— Кул! Кул!
Магільнік чакае —
Ўздыме
Пагорка хваля сырая
Рыбацкія душы ў нябёсы
У вечных чаўнах —
Калі?

ЦЁТЧА

Лясы прымоўклі хутарамі —
Не ўсе іх
За вайну звялі.
У цвеце сосны
Алтарамі
Гараць на зраненай зямлі.

Дарогі выбітай узбочча,
Дзе каўняром
Скарэла гразъ,
Вядзе памалу ў вёску Цётча.
Сталярыць нешта
Дзед Барнась.

Даўно за восемдзесят дзеду,
Вайна забрала
Двух сыноў.
А ўсё ж травець
Нязвыкла следу
Да певернутых чаўноў,

Дзе ходзіць боссю
Барнасіха
Дасюль,
Ледзь толькі сыдзе снег.
І хпіцца ліху,
Покуль ціха.
Аддыхаўся
Штодзённы спех.

І нейчы дах
За іх хацінай
Ляжыць,
Нібы той конь стары
З пераламанаю хрыбцінай,
Што ўпаў,
Не звёзши воз з гары.

Жывёлка ёсць
Апроч ката ў іх.

І кажа,
Стоячы ў раллі,
Пра іх суседка,
Як пра дауніх
Людзей:
— Жывушчыя былі...

Двары суседскія
Трывала
Затуленыя ад вятроў.
Спагадных слоў
Ім трэба мала,
Як мала
Пад паветкай дроў.

І вечарамі
Алтарамі
Гараць сузор'і,
Нібы ўся
Зямля малітву паўтарае
За Барнасіху,
Барнася...

* * *

Світанак скрыпіць на сырой назе,
Раздзымухвае мокрых лістоў іскрынкі.
Брылькі падымаючы па чарзе,
Паштарка корміць галодныя скрынкі.

* * *

Дзе тая зязюля,
Што мне вякі вешчавала?
Падавілася каласком.
Дзе шчыруха-матуля,
Што мяне сустракала?
Папярхнулася жоўтым пяском.

Дзе дарога дадому санная,
Нецярпенню доўгая самая?
Знікла з палазком,
Што спяваў баском.

Дзе сцяжынка беглая
За прымоўкльм ляском?
Ногі босья адпялгвала,
Часам сасватаная,
Цёмным асфальтавым
Падпераразалася паяском.

А мне успаміны
Балюча паляцца,
Нібыта ў зямлі яліны
Замлела шавеляць пальцамі,
Апавітывя туманком.
Сэрца заходзіцца шаргунком.

* * *

Мы больш сваёй ахвярнасцю вядомы,
Мы, беларусы,
Мы — народ такі.
Ахвотна забываєм, што мы,
Хто мы.
Згадаюць
Нашай памяці вякі!

Мы сціласцю сваёй здаўна вядомы,
Саміх сябе хваліць нам не з рукі.
Хай слабакі
Аж падаюць ад стомы,
На плечы ўзяўшы
Пыхі меж цяжкі.

Мы ўсім сваёй гасціннасцю вядомы,
Надзейныя сябры і дружбакі.
І госць, і падарожны ў нас
Як дома.
А злым і травы колюцца ў бакі.

Гатовы ўсё аддаць ---
І тым багаты,
Мы, беларусы,
Мы — народ такі.
Што з краю небяспекі нашы хаты,
Пра гэта
Не забудуць чужакі!

* * *

Цішэй вады,
Ніжэй травы —
Ад слоў да ісціны далёка:
Вада ў адчай рве равы,
Глытае хвала астравы.

Трава над тым шуміць высока,
Хто, вечнай прагнасцю сляпы,
У свецце сеяў смерць і звады.
Жвір
Возьме ўсіх —
Ён не скупы.
Вір
Перамые чарапы
Вар'ятам,
П'янным ад улады.

Чакае,
Покуль спіць бяды,
Трывогачайная вада.
Расце,
Забыўши на гады,
Трава —
Хаўрусніца вады.

* * *

Вучыць не трэба маладых,
Ні лашчыць,
Ні даваць пад дых,
Ім думаць
Трэба даць магчымасць.

Дзяліць не трэба маладых
На гнедых,
Шэрых,
На рудых,—
Абы яны былі з вачыма.

Дзе дзёрзкасць і непрымірэнне,
Нібыта ў першы дзень тварэння...

* * *

Паненка сцяжынка,
Цётка шаша,
Дзядзька балыпак,
Суседка чыгунка,
За вамі імкнецца
З маленства мая душа
Ад першых слядоў
Да апошняга пункта.

I толькі галінка,
Як тая ляўша,
У шыбу няўзнак
Грукне, ззяблая, гулка.
Паненка сцяжынка,
Цётка шаша,
Дзядзька бальшак,
Суседка чыгунка,—
Узнікненце ўсе
У снягах, у расе,
Забраўшы спакой ціхутка.

НА ПАЛЯНЕ ВОСЕНЬСКАЙ РАДАСЦІ

Ліст жаўцее.
Шоўк вясельны зжоўк.
Можа, нешта зменіцца заменаю?
І на шыі б'ецца ланцужок,
Як абрывак ланцуга сямейнага.

Ад вачэй нахабных,
Ад людзей
Дзе схавацца з радасцю шалёнаю?
І з салодкай робіцца салёнаю.
Соль жа за гаркоту саладзей...

* * *

У мурах, камяніцах,
У парыўных вагонах
Сніцца сцежка-лісіца,
Што бяжыць па адхонах.

Гараджанін часовы,
Праз бетон, праз цагліны
Чую траў перазовы,
Сум засохлай галіны.

Хоць сваё галава гне,
Сэрца слухае стому.
Да апошняга цягне —
Да драўлянага дому...

* * *

Запрашаю цябе ў зіму,
Дзе ад снегу душна ялінам,
Нагадаюць няхай яны нам,
Мы шукалі сябе чаму.

Запрашаю цябе ў вясну,
Дзе ад квæцені снежнай бела,
Дзе сцяжынка збегчы паспела
У нядайнюю даўніну.

Запрашаю цябе адну
У хаціну маёй самоты.
Для цябе маладосць гукну,
Узаб'ю ў галавах сумёты.

Ад цябе журбы не ўтаю,
Той, што верыць дагэтуль маю.
Запрашаю ў восень сваю,
У зіму сваю
Не запрашаю!

МАНАЛОГ ЛУГУ

Скубіце ўсе мяне,
Дратуйце капытамі —
На голым лахмане
Зноў зашчымлю атавай.

Упірыстай травой
Аброць цяпла прывечу,
Аседласці прабой
Сарву ў адчай вечным —

І захлыну абшар
Зялёнаю крывёю.

Мне лівень-жышцядар
Ахвяраваў прыволле.

Хай туману ланцуг
Навязвае стагодзі
Пасціся на выгодзе.
Насыгчу ўсіх.
Я — лут!

З М Е С Т

Васіль Сёмуха. Слова пра сябра

ВЕРШЫ

Маладзік над стэпам

1959

Бацьку

«Як захлынуўся ад радасці жаўранак...»

Дома

Добрай раніцы!

«Світанняў я з табой не сустракаў...»

Вор

Восеньская

Ліст з дому

У роднай хаце

Зазімак

Традыцый

«Між абвалаў...»

Калаўроты

На маёвай расе

«Ізноў вясна гасцюе на Вушаччыне...»

Рунець, красаваць, наліванца!

1961

Трэба дома бываць часцей

Стэарынавая свечка

Калыска

Жароўня

Палата мінёраў

Труба

Скрыпацы

«У верасня — свой, асаблівы пах...»

Свінуха

Хлебнічак

А бяседа цячэ

Снапавоз

Поўнач 30 чэрвеня .

Сталасці пара

Паштоўка да маці

Станцыя Грамы

Раніца

Цялушка

«Заспаная раніца мжыстая...»

Уцякала зіма ад вясны

Нагбом

1963

«Здароў, круты надзённы прыпар!..»

Нагбом

«Слаўлю чысты абрус...»

Цымбалы

Паром

Вясновая замалёўка на беразе Ваўчэнскага возера

«Касцёр, што грэе азяблы вечар...»

«Дарога такая, што мала веры...»

Забэйда-Суміцкі

Сафійка

Смага

Янку Купалу

«Гналі роднай зямлёй палонных...»

Варшава

Бусел

«Драч крыгчыць у густым тумане...»

«Мохам зязольчыным ідуць маладзіцы...»

«Гэта расказ пра коніка...»

«Адну я знаю на ўсіх чыгунках...»

Купалянты

Пункціры

Памытая падлога

Лодкі

Пасля навальніцы

Матылёк

«Таргуюцца, лаецца, жмурыць вочы...»

Парк

Прыбалтыка

«Гэта нядайна было...»

Рум

Зубру-равесніку

Паляць бульбоўнік

Неруш

1966

Вечнасць

Верасовачка

Год

Белыя ночы

Мая Бацькаўшчына

«На Беларусі...»

Шапка

Арцель інвалідаў

«Паката дах апусціў плячо...»

Дзялінка
Неруш
Кашуля Паўлюка Труса
Мая мова
«Ішла над ціхім лесам поўня...»
«Птушкамі колісь былі цыганы...»
Зямля
«Надта зядалы рыбак Адвячорак...»
Лісток ушацкай восені
Памяці А. В
Лясная дарога
«Ліст высах, ззаледы...»
Паэма жытній скібе
Леснічоўка Вэлдзіс
Маралу зразаюць панты
Каргыраа
Адам і Ева
Порт
Ураджай
Дзед і мора
Дзівоснае імгненне
«Ад «не трэба, не трэба»...»
«Яшчэ гетэры старажытнай Грэцыі...»
«Надта доўта з люстэркам не раяцца...»
«Ты — мой трывожны успамін...»
Лясныя клады

Адам і Ева

1968

«Калі б усе вятры Беларусі...»
Гняздо шэрый чаплі
«Мы ў гасцях у Наднямоння...»
«Аб адным я цябе прашу...»
«Чаканы міг спакою...»
«Дзень пачынаю думкаю пра цябе...»
Панядзелак

Лінія перамены дат

1969

«У лес прыціхлы...»
Смерць ігрушыны
Зайнелая Ушаччына
«Хаця ў азёр...»
«Завеі знясіленай мяявы лёт...»
Палескія ўражанні
«Першага снегу...»

Нянечкі
«У звetchарэлай цішыні...»
Гітара
Субтрапічна раніца
«Паказала гай малады...»
Старая Латвія
Спаднічкі
Багатая Камароўка
«Рэчка з возера уцякае...»
«Хай скруха самотных дзён...»

Вяртанне ў першы снег

1972

«Раённыя аэрадромы...»
«Спакой з лугуў плыве ў раку...»
«Свет захлынуўся ад святла...»

Рум

1974

«З-пад нахмураных броваў...»
Трыціх Ушаччыны
На сустрэчы партызан
«Ад сівых гадоў...»
«Віцебшчына! Ты лёсам...»

Бяроза з лістам гаварыла...

«Веюць ласкай...»
«Травы зялёныя правы...»
«Што смущен, родныы бор?...»
«Падае, падае лісце...»
«Спіць могільнік...»
«Прамень, гасподу займай!...»
«Шчодры голас твой...»
«У выдмах захмарных...»
«Абнашчылася вясна...»

Матчыны песні

«Удава — бяроза без верху...»
«Верабеекі чы-чы, чы-чы...»
«Абняла вясёлка сем сёл...»
«На куце, як на пакуце...»
«Воды збеглі з гор...»
«Сакалы за сталы заляцелі...»
«Пайшоў казёл у гарод...»
Салодкая піла
Казка
«Вырастуць — і разляяцца па свеце...»
Штырхі да партрэта года

Стары сад
Шчавулніцы
Лета
«А быў я ў вясны палонны...»
«Я твой няволынік...»
«Аплакалі вырай совы...» 1
Сакольнік
Спалоханья сны
«А выслоўе ёсць...»
Ранішні верш
Эскіз
«Адказам сваім наганяюць тугу...»
Вястунка майго акна
«Сезона важная персона...»
Сон
Мяккія руки
Свята пчалы
Спякота

Свята пчалы

1975

«Зноў тлее ля ціхіх стрэх...»
«Вочы твае...»
Выкладчыцы роднае мовы
«Няма нарадаў малых...»
«Выходзячы з хаты...»
«У зажуранным садзе...»
Мама
«З лугавін забытых драч...»
Лазня блакаднага года
Баравая песня
Полька
«Курлы-курлы...»
«У летній песні трава мяккая...»
«Заціхла мора...»
«А можа, нешта пераблытана...»
Адаму Міцкевічу
«Што парою-выраю...»
Дафніс і Хлоя
Інтэр'ю
«Зоркі — выкрасанкі!..»
У Задаброцці

Абсяг

1978

З гары

«Нам перадаць імкненца час...»
Светла
Існасць
Арганаўты
Сівая балада
Хлапчуку з ляшчынінаю ў руцэ
Пах вечаровага жытла
«Бацькаўшчына...»
«На сцэне «Лявоніхі» тупат спорны...»
«Позірк вымglіў туман стамёны...»
Казка заечага маленства
Перад халадамі
Партызанская маці
Вёска
«Нібы шыпячых зычных збег...»
«Ці прытулку шукае душа чыя?...»
Зноў дома
АЗімы дуб
Напамін
Балада з падпаленымі крыламі
«Ізноў яна...»
«У ранішнюю цішыню...»
«Век мой...»
1863 год
У вянок Мацею Бурачку
«Гады прывыклі...»
Журба кляновага вясла
«Як у гості здарыўся...»
«Кім стану я пасля...»
«Гатова ад веснавой красы...»
Пад восеньскім небам
Таму, хто верасні дарыў
Роднаму слову
«Я некалі свет з прысвёткам...»
«Долі інакшай не трэба зямной...»
Паэты
«Юнацтва светлая часіна...»
«Тут чые правіны?...»
Крык крыг
«Хлеб з соллю еш...»
«Суровы, ўвогуле, час...»
«Закінь календары...»
Папрасіліся ліўні ў верш
«Адрываемся ад зямлі...»
«Баюся старасці глухой...»
«Не загадаеш сваёй вярсце...»

«Ластаўка — хата матчына...»
«Дробненькі дождышык дый накрапае...»
Пчолы ў моры
Хаваюць галаву каня
«Калядна-белы бераг...»
«Бяросту год...»
Пад вечнымі соснамі
«Тут я заначую...»
«Перунамі жагнаныя абрэзы...»
«Пераходзяць цяляты асфальт пацямнё...»
«Хоць век твой — краец веташка...»
Начныя астравы
«Хай хвала паспіць пад чаўнамі...»
«Не трэба з жанчыны рабіць святую...»
Чалавек
Чорна-белы адвячорак
«Баюся, не перапльву...»
«Свой сэнс мае зывчай няўмольны, калі...»
«Салёны пот здаўна...»
«Замоўкне ён, замілавання дрозд...»
Дарога
Крапіва
«Вогнішча ў лузе даходзіць дымліва...»
«Мяне жагнала галадуха...»
«Лес над пажарышчам не плача...»
«Дарога на Ўшачу праз поле, праз бор...»
Кляновымі прысадамі
«Як сонца на ўскоце, мара...»
Дзе расцвілі твае сляды
Сустрэча з Аленай у Ноўгарадскай Сафii
«Калі з табой маглі б...»
«Ці ў людзей не спатолены смутак...»
«А цішыня, як сон...»
«Смяёмся дасюль з першабытных людзей...»
«Ані чакай парук, зарук...»
«Адчайнасцю атаў запахлі ледзяшы...»
«Не рві балючае карэнне...»
«На досвітку абраць...»
«Я заклаў свой спакой, душу...»
«На досвітку ўсё прамяніцца...»
«Я прывідам прыйду...»
«Душою малады...»
«Асенні халадок яшчэ не халадэча...»
Тры прысвячэнні маім вёснам
«Штогод уцякае хутчэй...»
«Жытло маёй душы...»

Табе
«Забыць на ўсе напасці...»
«І не са мною...»
«Рукі заломвалі скразнякі...»
«Я стану, як стэп, салёны...»
«Нібы раўчук, праз тры хады...»
Нагаданая ідylія
«Ты адпрэчыла крывауды сабою...»
«Імклівы час такі...»
«А снегапад напаў на сад...»
«У дошку цвік ідзе...»
Возера ля небасхілу

Белая яблыня грому

1979

Белая яблыня грому
Пастух
Рэкі маёй зямлі
Майстра
Памяць босых ног
Вяртанне на кругі свае
Свято
Ілоне
Дзякуй
Тэст пацвердзіўся

Вечалле

1980

«Чорны вол маёй трывогі...»
«Матчына песня...»
Вогнепаклонніца
«Рабіў наіў...»
Загнет
«Як мая галава...»
«Мама...»
Вечалле
Адно
«Колькі год Беларусі?...»
«Нам застаецца ад матуль...»
«І ў будзень і ў свята прыйдзе...»
Чорна-белы напамін
«Ляці са сваімі гадамі...»
«Балаты на хаду асушылі...»
Ода ходзікам
«Напэўна, зноў дачушка...»
«Ёсьць развага астраўка...»

Два вузялкі на памяць
«Яно ўсяго й было...»
Споведзь калосся
Рака тваёй рукі
«Крыўда — складам парахавым...»
Памяць
«Мне ня смела прыходзіць сюды...»
Філалагічны досвітак
Акрасанет
Ля агню
Перадзім'е
Даверлівая балада
У галавах ручая
Воблік вады
Скарб
Матчыны рукі
«Пад высветленымі дубамі...»
«Быў год...»
«Балада пра аштынік...»
Ода дзвярынам
Светлапад
«Ганіце сум з ілбоў...»
Вырыс беларускага лесу
«Матулі нашы сведчаць неўміруча...»
«Восень з дажджлівой уміг залатою...»
Васільковая балада
«Табе найлепшыя радкі...»
Яшчэ адно прызнанне Палессю
Бутаўшчына
Туман ярам
«Не стомлены ў журбе...»
«Мы на агонь глядзім...»
«Я падштурхнуў плячом...»
Кыз ямшчэк

Амплітуда смеласці

1983

«Якія будуць сніцца сны...»
«Наведвайце бацькоў...»
Дамоў
«З-за парога роднай хаты...»
«Мне дома цяжка заснудць...»
«Дрэвы за душой не выносяць злосці...»
«На вечны твой гарод...»
Каўчэг
Піліп

Яблыні
«Хат болей, чым людзей...»
Балада жаху
Ветраў сон
«Мы толькі ходзім па зямлі...»
З вайны
«Ёсь самазабыщё начы...»
«Успомніш пра асцярогу...»
Яго высокасць
«Мы ўсіх мужчын раўнавалі...»
«Загадай, у сасны якой...»
Дровы
Да партрэта Уладзіміра Караткевіча
Трыпціх
«Быў амаль з іголачкі апрануты...»
«Не ведаючы тэорыі вольных вершаў...»
«Суровая нітка жыцця...»
«Загрузлі ў травах...»
Чарсвяды
Цётча
«Світанак скрыпіць на сырой назе...»
«Дзе тая зязюля...»
«Мы больш сваёй ахварнасцю вядомы...»
«Цішэй вады...»
«Вучыць не трэба маладых...»
«Паненка сцяжынка...»
На паляне восеньскай радасці
«У мурах, камяніцах...»
«Запрашаю цябе ў зіму...»
Маналог лугу

Барадулін Р.

Збор твораў: У 5-ці т. Т. 1. Вершы/ Прадм. В.
Сёмухі.— Мн.: Маст. літ., 1996.— 479 с, [8 л.] іл., 1 л. партр.

ISBN 985-02-0270-X (т. 1)

У першы том Збору твораў народнага паэта Беларусі Рыгора
Барадуліна ўвайшлі вершы з кнігі «Маладзік над стэпам», «Рунецы,
красаваць, налівацца!», «Нагбом», «Неруш», «Адам і Ева», «Лінія перамены
дат», «Віртанне ў першы снег», «Рум», «Святыя пчалы», «Абсяг», «Белая
яблыня грому», «Вечале», «Амплітуда смеласці».

Літаратурна-мастацкае выданне

БАРАДУЛІН Рыгор Іванавіч

Збор твораў у пяці тапах

Т о м 1

Вершы

Рэдактар Г. В. Роліч

Мастак М. Р. Казлоў

Мастацкі рэдактар А. І. Дрозд

Тэхнічны рэдактар Т. М. Сбкал

Карэктар Н. А. Давыдзенка

© OCR: Камунікат.org, 2010 год

© Інтэрнэт-версія: Камунікат.org, 2010 год

© PDF: Камунікат.org, 2010 год